

Vikare

FAMPA

Anna läheisellesi lahja, joka herättää ajatuksia!

Anna ihmiselle josta välität
lahjaksi tuoreita ajatuksia.
Anna hänelle *Vihreä Lanka*!

Lähiaikoina on luvassa juttuja
muun muassa hallituksen his-
toriallisen dramaattisesta poli-
tiikan muutoksesta, yliopiston
kriisistä, autoilun tulevaisuu-
desta sekä siitä, mitä uskonnot
neuvovat politiikasta. Langasta
luet myös vihreän politiikan
kiinnostavimmat taustat sekä
vinkit antoisaan vapaa-aikaan.

Ensi helmikuussa *Vihreä
Lanka* muuttuu runsaaksi
aikakauslehdiksi, joka ilmestyy
harvemmin mutta pureutuu
syvemmälle reportaasein ja
taustoittavin analysein.

KEVÄÄN LEHDET
20€

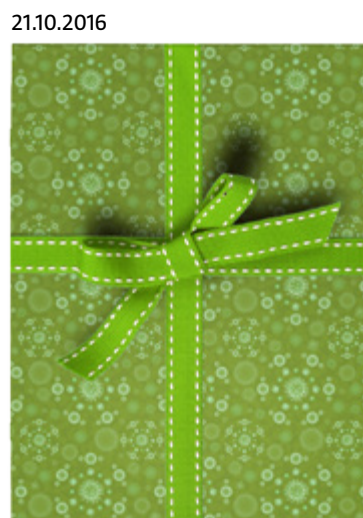
VUODEN LEHDET
40€

VUONNA 2016 ILMESTYY 9 NUMEROA:
2 TABLOIDIA JA 7 AIKAKAUSLEHTÄÄ

LAHJATARJOUS ON VOIMASSA SUOMEEN TILATTAVILLE
LEHDILLE 24.12.2015 ASTI. NORMAALI VUOSITILAUHINTA 2016
ON 48 € JA PUOLIVUOSIKERTA 26 €. OPISELLOILLE,
ELÄKELÄISILLE JA TYÖTÖMILLE VUOSIKERTA ON 40 €.

vihrealanka.fi/joulutarjous

Vihreä Lanka

Toimittajat

Lasse Leipola
Kati Pietarinen
Vesa Sisättö
Annakaisa Suni

Päätoimittajat

Riikka Suominen
Juha Honkonen (lehti-uudistukseen liittyvissä
erityistehtävissä)

Toimituspäällikkö

Sammeli Heikkinen

Art director

Iiro Törmä

Kustantaja

Vihreä Lanka oy
Fredrikinkatu 33 A
00120 Helsinki
Puhelin (09) 5860 4123
etunimi.sukunimi@vihrealanka.fi
www.vihrealanka.fi

ISSN 0780-9417

Ilmestyy joka toinen perjantai

Toimitusjohtaja

David Pemberton

Ilmoitusmyynti

Antti Kiuru
antti.kiuru@vihrealanka.fi
Puhelin 050 4622 132
www.vihrealanka.fi/ilmoita

Tilaukset ja**osoitteenmuutokset**

(09) 5860 4123
www.vihrealanka.fi/tilaa
tilaa@vihrealanka.fi

Vuositilaushinnat

Kestotilaus 60 €
Opiskelija, työtön, eläkeläinen 45 €

LASSE LEIPOLA

KERÄILYERÄ. Vihreän Langan toimitus toivottaa tämän sähköisen kokoelmanumeron myötä lukijoilleen rauhallista joulua. Ensi vuonna tavataan.

> sisällys

4 **Henkilöprofiili:**
Joni Purmonen
(VL 2/2015)

6 **Reportaasi:**
Yhdessä
(VL 2/2015)

12 **Reportaasi:**
Mitä tästä opimme?
(VL 5/2015)

18 **Henkilöprofiili:**
Jukka Lassila
(VL 6/2015)

20 **Reportaasi:**
Vallattomat
(VL 8/2015)

26 **Reportaasi:**
Lopun jälkeen
(VL 10/2015)

32 **Henkilöprofiili:**
Iiu Susiraja
(VL 11/2015)

34 **Reportaasi:**
**Unelma suuresta
puolueesta** (VL 11/2015)

40 **Henkilöprofiili:**
Jani Leinonen
(VL 14/2015)

42 **Henkilöprofiili:**
Elina Grundström
(VL 19/2015)

44 **Reportaasi:**
Kuinka kuolet?
(VL 20/2015)

HEIKKOMPIEN PUOLELLA

ENTISEN TEOLLISUUSALUEEN laidalla Berliinin Friedrichshainissa sijaitsee kylmä halli. Betonilattiaa peittää musta muovimatto. Nainen kävelee käsillään keskellä hallia, ja kymmenisen miestä nostaa painoja hardcorepunkin tahtiin.

Kuntosalin nimi *Berlin Strength* on spreijattu suoraan seinään.

Kylmyys ei ole isetarkoituksena. Lämmityksen pitäisi alkaa toimia iltakuudelta, kertoo salin omistaja **Joni Purmonen** tutulle treenaajalle ja lisää: "I'm fucking hoping so, man."

Viidestätoista ulkomailla vietetystä vuodesta huolimatta Purmosen aksentti tunnustaa välittömästi suomalaisiksi.

Viime keväänä perustettu sali on Purmosen toteutunut unelma. Sen mahdollisti Purmosen hyvin menestynyt ensimmäinen yritys, joka myy vegaanisia kuntoiluvälineitä. Antikapitalisti Purmonen on noin kymmenen ihmisen työnantaja, eikä se ole aatteellisesti ihan helppoa.

"Onneksi työntekijäni vihaavat pomoja."

SEITSEMÄNTÖISTAVUOTIAANA Joni Purmonen ryhtyi vegaaniksi. Tutustuttuaan ruuan tehotuotantoon hänelle oli itsestään selvää lakata syömästä eläimiä. Ennen sitä oli jäänyt metsästys, jota vantaalaisteini harrasti isän kotiseudulla Ilomantsissa.

"Sitä halusi metsään sen takia, että ihaili luontoa ja eläimiä. Sitten kun näki upean eläimen, se piti tuhota. Se oli perverssiä."

Pian pelkkä omien elämäntapojen muutos ei riittänyt. Purmosta tuli yksi Eläinten vapautusrintaman näkyvimmistä hahmoista. Suurin osa aktivismista oli normaalia kampanjointia ja mediaesiintymisiä, mutta suurimman huomion 1990-luvun Suomessa sai turkiseläinten päästämisen häkeistään. Lehdet kirjoittivat kettutyöstä.

Eläinten vapautusrintama teki myös iskuja turkiseläimille ja koe-eläinkasvattamoja vastaan.

Iskut suunniteltiin hyvin ja tehtiin selvin päin. Aate oli palava, mutta Purmonen myöntää, että iskujen tekeminen oli myös jännittävä.

Itsenäisyyspäivän yönä 1997 Joni Purmonen tunkeutui yhdessä neljän muun aktivistin kanssa orimattilalaiselle kettutarhalle.

He olivat olleet siellä aiemminkin. Turkistarhaaja otti haulikon ja ampui pimeyteen kohti aktivisteja. Purmosteen osui.

"Ei mulla mitään uutta kerrottavaa ole siitä. Aika aikaansa kutakin", hän sanoo nyt. Tuomiot on aikaa sitten kärsitty: turkistarhaaja sai kaksi vuotta ehdollista törkeästä pahoinpitelystä, aktivistit neljä kuukautta ehdollista kotirauhan rikkomisesta.

Purmosen sanoo katuvansa yksityiskoh-
tia, muttei kokonaisuutta.

"Ehkä silloin 1990-luvulla ei ollut poliittista kokemusta tai näkemystä. Reagoitiin aika tunteella."

Hänen mukaansa eläinoikeusliike Suomessa on voimissaan, ja uusi sukupolvi tekee asioita paljon paremmin kuin Eläinten vapautusrintama kaksikymmentä vuotta sitten. Esimerkiksi sikaloiden kuvaaminen on Purmosen mukaan paljon parempi strategia kuin ilkivalta tai eläinten vapauttaminen.

"Eläinliikkeen uusi aalto ymmärtää, ettei eläintuottajia pidä päästää uhrin asemaan."

» Eläinliikkeen uusi aalto ymmärtää, ettei tuottajia pidä päästää uhrin asemaan.

"**TARVITSEN BOOSTIN**", sanoo yksi treenaajista, ja Purmosen sekoittaa hänelle energiajuoman.

Salilla ei myydy mitään eläinperäistä, eikä laitteissa ole nahkaosia. Sitä ei kuitenkaan markkinoida erityisesti vegaaneille.

"On silti paljon ihmisiä, jotka ovat olleet kiinnostuneita. Moni on ryhtynytkin vegaaniksi tai kasvisyöjäksi."

Parikymmppisenä Joni Purmosen painoi 68 kiloa. Hän eli sipseillä ja kekseillä. Voimailun hän löysi vasta Manchesterissa, jonne hän muutti ehdollisen tuomionsa jälkeen.

"Päädyin toimistohommiin it-alalle ja ajattelin, että nyt ei tule tehtyä oikein mi-

tään. Sitten aloin treenaamaan ja jäin jotenkin koukkuun."

Purmosen löysi voimamieskilpailut, joissa nostetaan autoja, kiviä ja tukkeja. Parhaimmillaan hän painoi yli 110 kiloa ja söi 6 000 kaloria päivässä.

Urheilijan voisi ajatella elävän kanalla ja maitorahkalla. Purmosen mielestä voimailu ei ole vegaanille mitenkään erityisen haastavaa.

"Ei muu terveysjutut hirveästi kiinnosta. Jos treenaa paljon, pitää syödä paljon kaloreita. Monet urheilijat syövät paljon roska-ruokaa. Mä syön pitsoja ja burgereita."

Pitsan päällä on vegaanijuustoa. Friedrichshainissa vegaanin elämä on helppoa. Kymmenen minuutin kävelymatkan päässä salista on puolenkymmentä täysin vegaanista ravintolaa ja kymmeniä, jotka tarjoavat vegaanivaihtoehtoja.

KUNTOSALIN PERUSTAMINEN on haitannut Joni Purmosen salitreenejä. Suomen vahvin mies 2014 -kilpailutkin jäivät väliin.

Haastattelupäivän aamuna Purmosen on tullut salille selvittelemään lämmitysongelmia puoli seitsemältä. Sen jälkeen hän on ollut toisen yrityksensä varastolla puoleenpäivään asti ja palannut salille iltapäiväksi. Illalla on vuorossa toimistotöitä.

"Kaikki voimamiesennätykseni on tehty pari vuotta sitten, juuri ennen kuin muutin Berliiniin. Sen jälkeen omat treenit ovat olleet 45 minuuttia silloin, kun sattuu jäämään aikaa."

Tänä keväänä hän aikoo ottaa aikaa treenaamiselle ja osallistua Suomen vahvin mies -kilpailuihin "pienien poikien", eli alle 105-kiloisten sarjassa.

"Mä olen jo niin vanha, että mulla ei ole mitään isoja tavoitteita. Haluaisin vaan mennä sinne ja pärjätä vähän paremmin", sanoo Purmosen, joka on aiemmin sijoittunut kisoissa kahdeksanneksi.

Ryppyotsaista harjoittelu ei ole. Äskettäin vegaaniksi ryhtynyt treenikaveri alkaa kertoa salin tupaantuliaisista, joissa vieraat tarpeeksi kanniin päästyään alkoivat nostella painoja ja kiipeillä kattoon.

"Tyypillistä machomenoa", Purmosen sanoo.

Treeneissä verryttelään ja venytellään ja lämmitellään. Mutta sitten kävellään ka-

vereiden kanssa kadulla ja joku sanoo: heidän nostetaan toi jääkaappi!"

VEGAANIUS EI OLE Purmosen mielestä koskaan ollut kovin vaikeaa, ei edes 1990-luvun Suomessa.

"Nuorena sitä tekee tuollaisia päätöksiä helpommin. Ja mä olen jotenkin jääräpäinen."

Kaksikymmentä vuotta sitten ei ollut harmaata aluetta. Nyt kasvissyönti on valtavirtaa, ja lahaton lokakuu mediatapahtuma. Purmonen ei kaipaa radikaalimpia aikoja.

"On ihan uskomatonta kävellä Helsingissä tai pienemmälläkin paikkakunnalla ja löytää vegaanituotteita. Muutos on ollut tosi nopea."

Monien mielestä Eläinten vapautusrintama teki eläinten oikeuksille enemmän haittaa kuin hyötyä. Ihmiset eivät ymmärtäneet, miksi minkit piti päästää luontoon kuolemaan.

"Samaan aikaan sanottiin, että ne kuolee, ja että ne leviää luontoon ja syö kaikki. Faktat olivat sivuseikka. Se oli propaganda-voitto tarhaajille."

Purmosen on sitä mieltä, että eläinten oikeudet eivät olisi nousseet keskusteluun yhtä nopeasti ilman aktivismia. Hänen mukaansa kehitys on kuitenkin vasta alussa.

"Myös työ naisten oikeuksien puolesta on kesken, vaikka sitä on tehty satoja vuosia. Eikä mikään etene automaattisesti, vaan voi tulla takapakkia, kuten nyt on käynyt muukalaisvihan kanssa. Siksi tarvitaan aktiivisia toimijoita."

PURMONEN OTTAA hupparin pois päältä ja vaihtaa mustat tennarit kullankeltaisiin. Yrittäjän treenit ovat jääneet vähiin, mutta tukki nousee edelleen pään päälle. Ilman jauhelihaa. <

VOIMAMIES. Joni Purmosen on ollut vegaani ja eläinoikeusaktivisti yli 20 vuotta. Ruokavalioon kuuluu lähinnä pitsoja ja hampurilaisia.

Purmonen on menestynyt yrittäjä ja tukkeja nosteleva voimamies.

Joni Purmonen

> 40-vuotias.

> Yrittäjä. Pitää kuntosalia Berliinissä ja pyörittää vegaanisten voimailuvälineiden nettikauppaa.

> Asuu Berliinissä puolisonsa kanssa.

> Harrastaa voimamieskilpailuja. Parhaat tulokset: kyyky 245 kg, etukyyky 182 kg, tukkipunnerrus pään päälle 132 kg, maastaveto 270 kg.

> Oli yksi Eläinten vapautusrintaman näkyvimpiä hahmoja 1990-luvulla ja kampanoi eläinten oikeuksien ja vegaanisuuden puolesta.

> Kotoisin Vantaalta. Muutti Manchesteriin 1990-luvun lopulla ja asui siellä 12 vuotta, kunnes muutti Berliiniin perustaakseen yrityksen. "Olen kotiutunut tänne. Ei sitä tiedä, muutanko vielä joskus Suomeen. En ikinä suunnittele pidemmälle kuin muutaman kuukauden eteenpäin."

> reportaasi

YKSINELÄVIEN PITÄISI LAKATA
SYRJIMÄSTÄ ITSEÄN JA VAATIA OIKEUKSIAAN.
POLIITIKOT OVAT NYT KUULOLLA.

YHDESSÄ

TEKSTI ANNAKAISA SUNI KUVAT IIRO TÖRMÄ

ÄÄNITORVI. Tomi Flemming haluaa
yhdistää Suomen miljoona yksinasuvaa
vahvaksi eturyhmäksi.

TURUN RAUTATIEASEMAN kullmalla odottaa ponnihäntäpäinen mies. **Tomi Flemming** toivottaa meidät tervetulleiksi yksinelävien pääkaupunkiin. Turussa yksinelävien osuus kotitalouksista on Suomen suurin: joka toisessa kodissa on vain yksi asukas.

”Ei ihan kotiliesikunnossa”, kuvailee Flemming omaa yksiotään, joka sijaitsee muutaman sadan metrin päässä asemalta. Hän kutsuu meidät sisään ja keittää kahvit. Sähkörumpuja peittää pölykerros, lattialla on reppuja, vaatteita ja pinoittain kirjoja. Kukaan ei auta Flemmingiä siivoamaan. Kukaan ei toisaalta valita tavarakasoista.

Flemming, 39, on asunut yksin kymmenen vuotta. Hänellä on ollut kaksi pitkää parisuhdetta, joista ensimmäisestä syntyi poika, joka on nyt 18-vuotias.

Neljä vuotta hän on käyttänyt lähes kaiken vapaa-aikansa työhön yksinelävien hyväksi, niistä kolme Suomen yksinelävät ry:n vastaavana puheenjohtajana. Nyt ei puhuta sinkkubileistä, keskusteluvasta tai yksinäisten vanhusten auttamisesta. Tomi Flemming haluaa muuttaa tapamme ajatella.

”Jos perheillä on ongelma, se on yhteiskunnan ongelma. Jos yksinelävällä on ongelma, se on yksinelävän ongelma”, hän tiivistää nykyisen ajattelutavan.

Hän haluaa yhdistää yksinelävät eturyhmäksi ja kiinnittää poliitikkojen huomion heihin.

”SUURIN ERO parisuhteessa olemiseen on toimeentulo. Sain tehdä töitä kuin pikkuorava, jotta pääsin ostamaan asunon”, katiutintaassa työskentelevä Flemming sanoo.

Asuminen maksaa suunnilleen yhtä paljon, oli kuluja jakamassa yksi tai kaksi aikuista.

Lisäksi yhteiskunta syrjii niitä 1,1 miljoonaa suomalaista, jotka asuvat yksin.

Esimerkiksi kotitalousvähennyistä parisuku saa tuplasti, vaikka remontti- ja siivouskulu ovat asuntokohtaisia. Yksinasuvalle ei ole oikeutta työasuntovähennykseen, jos hän työskentelee muualla kuin kotipaikkakunnallaan.

Yksinasuva työtön on veloitettu muuttamaan työn perässä kauemmas kuin naimisissa oleva.

Leskeneläkkeet ovat Flemmingin mielestä täysin käsittämätön järjestelmä, jolla siirretään 1,6 miljardia euroa vuodessa lähinnä hyvin tienanneiden miesten hyvin toimeentuloville leskille.

”Viisikymmentä vuotta sitten avioliitto oli naiselle taloudellinen pakko. Nämä ovat jäänöksiä siltä ajalta.”

Ensimmäiseksi poliittiseksi voitokseen Suomen yksinelävät voi laskea Yle-veron toteutuksen. Kotitalouskohtainen tv-lupamaksu muuttui henkilökohtaiseksi veroksi ja yksinasuvan maksama summa pieneni.

VIIME VUONNA useat poliittiset puolueet kiinnostuivat yksinelävistä.

Vihreiden poliittiseen ohjelmaan kirjattiin kesän puoluekokouksessa seuraava tavoite: ”Parannetaan yksin asuvien asemaa pienten ja kohtuuhintaisten asuntojen tuotantoa tukemalla ja yhdenvertaistetaan lainsäädäntöä, joka nykyisellään kohtelee yksin asuvia epäoikeudenmukaisesti yhdessä asuviin verrattuna.”

Valtiovarainministeri **Antti Rinne** (sd) nimitti työryhmän pohtimaan yksinelävien asemaa. Sosiaali- ja terveystieteiden ministeri **Laura Rätty** (kok) aikoo pitää maaliskuussa ”yksinäisyysfoorumin”.

Keskusta esitteli omat linjauksensa otsikolla ”Yksi on yhtä paljon kuin kaksi” ja vaati muun muassa perheverotusajatuksen hylkäämistä ja kotitalousvähennyksen muuttamista asuntokohtaiseksi.

Myös kristillisdemokraatit on esitellyt yksinelävien politiikkaohjelman.

Vihreissä asiaa ajaa helsinkiläinen kansanedustajaehdokas **Maria Ohisalo**. Hän tekee väitöskirjaa leipäajonoissa käyvien hyvinvoinnista. Väitöstyön yhteydessä hän on tutkinut myös yksinasuvien asemaa.

Yli puolet ruoka-apua jonottavista asuu yhden aikuisen kotitalouksissa. Ohisalo asuu itsekin yksin.

”Tavoitteet ovat monella puolueella samat, joten on kumma, jos muutosta ei synny”, hän sanoo.

Ohisalo puhuu yksinasuvista, koska termi on helppo määritellä ja politisoida. Tomi Flemming käyttää sanaa yksinelävä, koska siihen sisältyy ajatus parisuhteen puuttumisesta.

Yksinäiseksi itsensä kokee yli 200 000 suomalaista – heistä osa on parisuhteessa ja osa ei. Maria Ohisalo toivoi, että yksinasumista, yksinelämisestä ja yksinäisyydestä ei sekoitettaisi toisiinsa. Monia tyytymättömiä yksinasuvia harmittaa uhriksi leimaaminen.

Tutkimustyössään Ohisalo on kuitenkin huomannut, että yksinasuminen liittyy ongelmiin. Yksinasuvien talous on tiukempialla, he ovat sairaampia ja kuolevat nuorempina.

Tomi Flemming

> 39-vuotias.

> Asuu Turussa omistussuhteissa. Työskentelee katiutintaassa ja tekee musiikkialan keikkahommia.

> Suomen yksinelävät ry:n puheenjohtaja. Mukana paikallispolitiikassa sd:n riveissä.

> Asunut yksin viimeiset kymmenen vuotta. 18-vuotiaan pojan isä. Takana kaksi pitkää parisuhdetta.

> ”Koen kuuluvani yksinelävien ryhmään. En pysty tietenkään ajattelemaan kovin objektiivisesti, koska olen mesonnut yksinelävien asiasta niin paljon. Ymmärrän heitäkin, jotka eivät koe kuuluvansa mihinkään ryhmään.”

”He ovat uuden ajan, en sanoisi eturyhmä, vaan riskiryhmä.”

Hänen mukaansa yksinasuville pitäisi harmitella esimerkiksi verohelpotuksia. Poliitikkojen ja sosiaaliturvan asiantuntijoiden pitäisi käydä läpi mahdollisuuksia ja niiden kustannuksia.

Ohisalo ei halua vastakkainasettelua.

”Jos sanon, että perhekeskeisyydestä täytyy päästä irti, se ei tarkoita, että olen lastenvihaaja.”

KAHDEN IHMISEN yhteiselo on normaalitila. Yksinelävä on poikkeus. Usein kysytään, miksi avioerot ovat lisääntyneet. Mutta miksi ihmiset ylipäänsä menevät naimisiin?

Tomi Flemming avaa yksiotänsä suuren ikunan sälekaihtimet ja istuu sähkörumpujen eteen. Hän uskoo, että parisuhteen merkitys yhteiskunnassa tulee väijäämättä heikentymään. Tasa-arvon lisääntyminen heikentää avioliiton taloudellista merkitystä, ja sille jää vain symboliarvo.

”Väittäisin jopa, että mitä kehittyneempi yhteiskunta on, sitä enemmän siellä on yksineläviä.”

Hänen toinen pitkä parisuhteensa loppui pettämiseen ja epäluottamukseen. Flemming oli petetty, mutta ei tuntenut itseään epäonnistuneeksi. Hän uskoo, että perhesurmiakin voitaisiin ehkäistä, jos eroamista ei nähtäisi niin suurena häpeänä kuin nykyään.

Rakkautta hän ei usko häviävän minnekään. Määritelmää voisi tosin laajentaa.

”Miksi sen pitäisi olla vain pariskuntien yksinoikeus. Rakastaa voi vaikka kavereita, lemmikkieläimiä tai luontoa.”

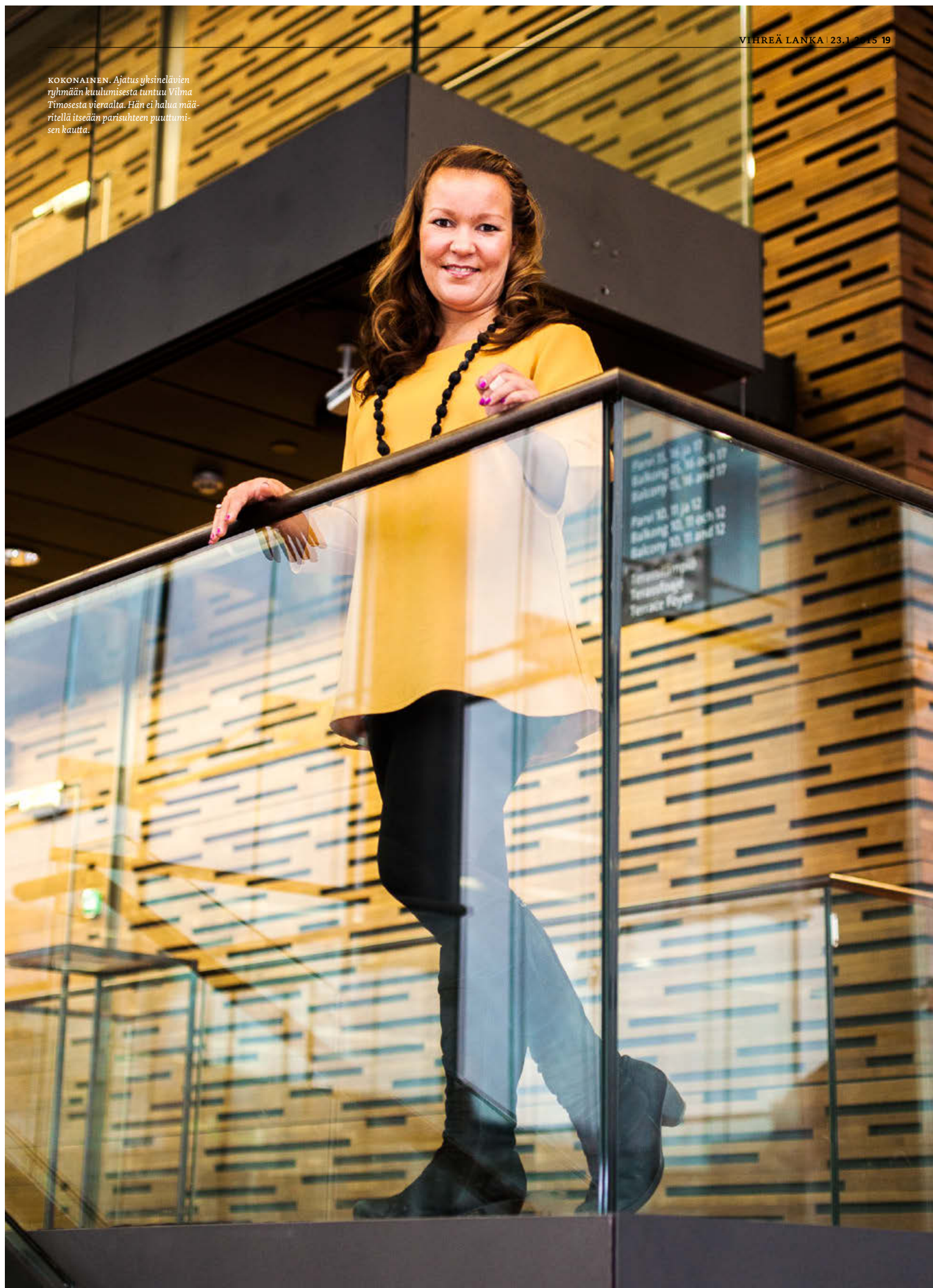
Suomalainen todellisuus on rajoittuneempi. Virtuaalinen todellisuus on suorastaan ahdistava.

Suomen yksinelävien perustajajäsenen, sosiaalitoimittajan **Raija Eeva** tutki viime syksynä ilmestyneessä gradussaan nettikeskustelua yksinelävistä ja löysi nimitteilyä, vähättelyä ja stereotyyppioita. **Taloussanomien** uutinen käsittelee yksinelävien perheellisiä huonompaa taloudellista asemaa, mutta sen kommentissa asia kääntyi päällelleen.

Perheelliset ottivat vapauden määritellä yksinelävät ja lytätä heidät. Yksineläviä pidettiin joko itsekkäinä ja huolettomina tai kurjina raukkoina.

Myös yksinelävät näkivät itsensä perheellisten silmin – he olivat mukana luomassa omaa syrjintäänsä, koska halusivat niin kovasti kuulua joukkoon.

KOKONAINEN. Ajatus yksinelävien ryhmään kuulumisesta tuntuu Vilma Timoselta vieraalta. Hän ei halua määritellä itseään parisuhteen puuttumisen kautta.

Vilma Timonen

> 37-vuotias.

> Asuu Helsingissä omistuskaksiossa. "Olen aikuinen nainen, enkä halua asua missään luukussa. Tarvitsen saman elämänlaadun kuin parisuhteessa olevat."

> Muusikko. Soittaa kanteletta muun muassa Vilma Timonen Quartetissa. Opettaa Sibelius-akatemiassa pedagogiikkaa, improvisaatiota, esiintymistä ja kanteletta. Tutustuttaa lapsia perinnesoitteisiin Pikku kakkosessa. Kehittää musiikinopettajien koulutusjärjestelmää Nepalissa ja tekee aiheesta väitöskirjaa.

> Asunut yksin viimeiset kahdeksan vuotta. Takana useita pitkiä suhteita, joista pisin kesti kahdeksan vuotta.

> "En määrittele itseäni parisuhdetilanteen kautta. Jos joku kysyy, sanon, että ei ole ketään tällä hetkellä. En näe itseäni osana yksinelävien ryhmää. Minun ryhmäni ovat työyhteisö, perhe ja ystävät."

"Parisuhdenormi on niin itsestään selvyyttä, että se on muuttunut tiedostamattomaksi", Eeva kirjoittaa.

"Parisuhdenormin vaikutuksia yksinelävien elämään ei huomioida tai kyseenalaisteta. Parisuhdenormin täyttäminen oikeuttaa enemmän omistamiseen sekä saamaan yhteiskunnassa etuoikeutetun aseman ja hyvän kansalaisen statuksen."

Välillä kapina kuitenkin välähtää esiin.

"Sanotaanko kunnan päivähoito-, opetus-, terveydenhuolto- ym. toimintoja nykyisin tulonsiirroiksi? Jos näitä ei pidä laskea tulonsiirroiksi, niin eikö silloin olisi tasapuolinen ja reilu järjestely, että ne jotka palveluita käyttävät maksaisivat niistä täyden markkinahinnan?" kirjoittaa Eeva lainaama nimimerkki czx kommenttipalstalla.

Hän toteaa, että palvelut on suunnattu vain lapsiperheille, mutta niiden kustannuksiin osallistuvat myös yksinelävät.

"Osaatko muuten mainita mitään yhteiskunnan tarjoamaa palvelua, joka olisi suunnattu vain sinkuille?" czx kysyy.

KUN PÄÄTIN kirjoittaa jutun parisuhdenormista, aloin etsiä ihmisiä, jotka ovat valinneet elämän ilman parisuhdetta. Heitä oli vaikea löytää.

Puhuessani Raija Eevan kanssa huomasin, että olin ajatellut samalla lailla kuin nettisyylilistäjät. Kommenttipalstalla yksinelävien käskettiin olla valittamatta, koska he ovat osansa valinneet.

Oikeasti yksineläminen on harvoin valinta. Parisuhde on Suomessa aina valinta.

"Valinnan korostaminen on yksi keino jättää yksinelävät ilman palveluja", Eeva sanoo.

Suomen yksinelävissä toimiessaan hän on usein saanut vastaavia pyyntöjä toimittajilta: halutaan löytää tyytyväinen yksineläjä.

"En tunne muita yksineläviä kuin sellaisia, joilla menee joku päivä huonosti ja joku toinen päivä hyvin. On raskasta, kun pitäisi olla koko ajan onnellinen tai koko ajan yhteiskunnan ulkopuolella."

Ristiriita syntyy, kun kukaan ei halua ajaa yksinelävien asiaa, koska ei koe itseään yksineläväksi. Ajattemme olevamme matkalla parisuhteesta toiseen, vaikka siihen kuluisi vuosia.

"Ihmiset kokevat, että jos he alkavat ajamaan näitä asioita, he tunnustautuvat lopun elämäkseen yksineläviksi."

Siksi yhdistyksessäkkin on vain 350 jäsentä,

vaikka heitä potentiaalisesti on 1,1 miljoonaa. Puolueissa asiaa on potkinut eteenpäin muutama innostunut poliitikko, jotka saavat tehdä kovasti töitä saadakseen äänensä kuuluviin edes oman puolueensa sisällä.

TAPAAAN Vilma Timosen Musiikkitalon aulaissa. Timosella on esiintyvän taiteilijan suora ryhti ja itsevarma hymy. Parin päivän päästä hän on lähdössä Nepaliin, jossa hän kehittää musiikinopettajien koulutusta ja kirjoittaa aiheesta väitöskirjaa.

37-vuotias Timonen asuu yksin eikä seurustelee. Hän ei kutsu itseään sinkuksi.

"En yleensä määrittele itseäni tuota kautta. Mä olen muusikko ja mä olen mä."

Hänen mielestään ajatus yksinelävien ryhmään kuulumisesta tuntuu kaukaa haetulta. Hänen ryhmänsä ovat perhe, ystävät ja työyhteisö.

Silti Timosta ärsyttävät yksinelämiseen liitetyt ennakkoluulot – siksi hän lähti mukaan haastatteluinkin. Ensimmäinen ennakkoluulo on harha vapaaehtoisuudesta. Hän ei pidä lehtijutuista, joissa yksineläminen esitetään valintana.

"Siihen liittyy hirveän syyllistävä sävy siitä, että jos on yksinään, on valinnut uran perheen edelle."

Vilma Timonen oli 13-vuotiaasta 29-vuotiaaksi koko ajan pitkissä parisuhteissa. Viimeisin suhde päättyi kahdeksan vuoden yhdessä asumisen jälkeen. Timonen olisi halunnut mennä naimisiin ja saada lapsia, mies ei.

"On hyvä, ettei se tapahtunut siinä parisuhteessa, koska edellytykset eivät olleet kunnossa. Ajatuksemme eivät kohdanneet. Suhde päättyi yhteisymmärryksessä, ja hän on edelleen yksi parhaista ystäväistäni."

Parisuhteeseen tarvitaan kolme asiaa: täytyy tykätä toisesta, toisen täytyy tykätä sinusta ja molempien täytyy olla suurin piirtein vastuullisia aikuisia.

"Nämä kolme asiaa eivät ole vielä mätsänneet", Timonen sanoo.

Ihastukset ja suhteen alut ovat kaatuneet esimerkiksi siihen, että toinen on juuri eronnut, eikä halua heti uutta parisuhdetta.

Toinen ennakkoluulo on, että sinkku ei vain tiedä, miten puolisoa etsitään.

Timonen kertoo nettiartikkelista, jossa aikuisen sinkun omien vanhempiensa kanssa viettämiä lomiatkuttiiin "nolla-ajaksi".

"Ajatuskuvio taustalla on, että kaikki aika pitäisi käyttää kumppanin etsintään."

Timosen lähtiessä työmatkalle kaverit saattavat lipsauttaa, että ilmankos lähdet, sieltähän voi löytyä joku. Timonen vastaa, että on menossa töihin.

"Päällimmäinen agendani tässä elämässä ei ole etsiä kumppania. Totta kai se on tervetullut jos se tulee, mutta tässä on muutakin elämää eletävänä."

Hän ei pidä ajatuksesta elämästä palapelinä, johon kootaan ura, parisuhde, lapset, ystävät ja harrastukset.

"Lähden siitä, että palaset ovat ihmisessä itsessään. Haluan keskittää energian ja voiman siihen, että kasvan ihmisenä, kehityn ja opin."

Hän toivoo saavansa antaa rakkautta. "Rakkaus tarkoittaa kunnioittamista. Täytyy rakastaa itseään ja sitä toista niin, että kunnioitus, arvostus ja kumppanuus ovat itsensäselvyyksiä."

JOULUKUUSSA EDUSKUNTA hyväksyi tasa-arvoisen avioliittolain. Sitä edeltänyt keskustelu oli parisuhteen ja perheen ylistystä, puolin ja toisin. Sekä lain kannattajat että vastustajat vetosivat lapsen oikeuksiin.

Ajattelin silloin, että perhearvojen kannattajien pitäisi olla innoissaan. Avioliiton avaaminen samaa sukupuolta oleville vahvisti perheen asemaa yhteiskunnan perusyksikkönä.

Kahden ihmisen parisuhteen ylistäminen oli varmasti myös strateginen valinta tasa-arvoisen avioliittolain puolustajilta. He halusivat välttää porttiteoriapuheet, joita esimerkiksi perussuomalaisen **Maria Lohela** edusti eduskunnassa:

"Kysymys herää, mitä seuraavaksi. Pitäisikö seuraavaksi hyväksyä moniavioisuus, jota vihreät nuoret ovat jo ehdottaneet", Lohela pelotteli.

Ehkä tasa-arvoisen avioliittolain ei tarvitse ajaa yksineläviä entistä ahtaammalle. Lain avaaminen voi tuoda heille helpotusta. Niin uskoo ainakin Vilma Timonen.

"Tasa-arvoinen avioliittolaki avaa silmiä sille, että yhteiskunnassa on monimuotoisia tapoja elää. Meillä ei ole enää pakkoa tehdä mitään", hän sanoo Musiikkitalon avaran kahvilan ylätasanteella.

Monessa maassa ihmisen on taloudellisesti vaikeaa elää yksin. Eronneen tai leskekseen jääneen naisen täytyy löytää uusi mies, halusi tai ei.

Viime vuosisadalla Suomikin oli tällainen yhteiskunta. Sen rippeet karisevat hitaasti. ◀

Eronnut uskaltaa olla yksin

”**MIE OIKEESTI** viihdyn yksin”, sanoo **Merja Koivu**.

Pian 60 vuotta täyttävä Koivu asuu vanhassa työväentalossa Pohjois-Pohjanmaalla. Hän meni 24-vuotiaana naimisiin, sai kaksi lasta ja erosi nuoremman ollessa kolmevuotias. Puolisot olivat erilaisia: mies rauhallinen ja sääntöilinen, Merja sosiaalinen ja spontaani.

Ihminen muuttuu kolmenkymppien iässä, Koivu sanoo: oma minä tulee vahvemmin esille. Hän halusi erota, vaikka mitään suurta yksittäistä syytä ei ollut.

Nykyään hän hoitaa lapsenlapsia, kissoja, taloa ja puutarhaa. Vetää kansalaisopiston kursseja ja hakee vaatteet kirpputorilta sadakseen rahat riittämään.

”Nautin, kun saan olla kaikessa rauhassa, mennä ja tulla ja tehdä asioita niin kuin itse haluan.”

YKSINASUMINEN on yleisintä 45–64-vuotiaiden ikäryhmässä. Alle 35-vuotiaiden osuus yksinasuvista on viime vuosina pienentynyt.

Vannoutunut yksinasuminen tuntuu olevan harvinaista. Aina-kaan stereotypia parisuhteen hylänneestä ja uraansa keskittyvästä nuoresta kaupunkilaisesta ei pidä paikkaansa. Se, että ei käytä kaikea aikaansa parisuhteen tavoittelemiseen ei tarkoita sitä, etteikö haluaisi rakastua.

Parisuhteelle on helpompi sanoa ei kiitos silloin, kun sen on jo kokenut – etenkin, jos on jo saanut lapsia. Neli- ja viisikymppiset eronneet naiset kertovat *Vihreälle Langalle*, ettei suhde enää houkuttele. He haluavat olla vapaita, tehdä suunnitelmat oman päänsä mukaan ja löytää elämän mielekkyyden omasta itsestään.

ANNAKAISA SUNI

”**OLEN ASUNUT** yksin vuodesta 2002 tyttärieni muutettua pois kotoa. Olen toiminut käytännössä yksinhuoltajana lähes lasteni syntymästä alkaen ja tottunut tekemään päätökset urasta ja taloudesta yksin. Minulla on erittäin läheiset välit tyttärieni kanssa, mutta ei enää minkäänlaista mielenkiintoa parisuhteeseen. Ystäviä minulla on paljon, kumpaakin sukupuolta ja kaikenikäisiä, monet heistä varsin pitkäikäisiä.

Olen niin mukavuudenhaluinen, etten enää voisi kuvitellaakaan jakavani jokapäiväistä elämääni toisen ihmisen, sen enempiä miehen kuin naisenkaan kanssa. Todennäköisesti jotkut käytännön asiat olisivat helpompia parisuhteessa, mutta ero tuskin olisi sen kummempi kuin julkisten kulkuvälineiden ja oman auton välillä.

En ole koskaan ollut kiinnostunut määrittelemään ihmisiä sukupuolen tai heidän parisuhdetilanteidensa perusteella, enkä ole kokenut jääneeni omien valintojeni vuoksi marginaaliin.”

NAINEN, 57.

”**OLEN OLLUT** naimisissa 25–35-vuotiaana. Vaikka kiintymys ja rakkauskin olivat totta ja ovat yhä, ei parisuhde omalla kohdallani ole toimiva asetelma.

Olen aina kokenut suurta tyrmistystä ’sen oikean’ etsimistä kohdatessani. Koen ihmisen olevan ensisijaisesti yksilö. Kaikkiin olemassaolon kysymyksiin tulisi vastata omana itsenäisenä itsenäinään. Tarve parisuhteeseen on uskoakseni liian usein pakoa siitä, että ihminen on pohjimmiltaan aina viime kädessä yksin ja vastuussa itsestään, valinnoistaan ja asenteistaan. Mielekkyyttä värit tulevat elämään itsestä, eivät ulkoistettuna palveluna toisesta ihmisestä tai jatkuvasta vuorovaikutuksesta.”

NAINEN, 40.

”**EROSIN LAPSENI ISÄSTÄ** kuusi vuotta sitten. Sen jälkeen minulla on ollut yksi suhde. Nyt yritän ajatella asettuvani perinteisen parisuhdeinstituutioajattelun ulko- tai yläpuolelle ja olla sitoutumatta uudelleen.

Tulin nykyiselle asuinpaikkakunnalleni silloisen mieheni mukana. Sitä ei olisi pitänyt missään tapauksessa tehdä. Olen saanut täältä lähinnä silpputyötä. Nyt kun lapseni muuttaa pois kotoa, menen sinne, mistä saan pisimmän pestin. Toki esimerkiksi seksisuhde olisi paikallaan, mutta ehkä sen voisi järjestää muuten kuin kiinnittymällä johonkin paikkakuntaan.”

NAINEN, 51.

OMILLAAN. Merja Koivu ymmärsi kolmekymppisenä, että hän viihtyy paremmin yksin kuin parisuhteessa.

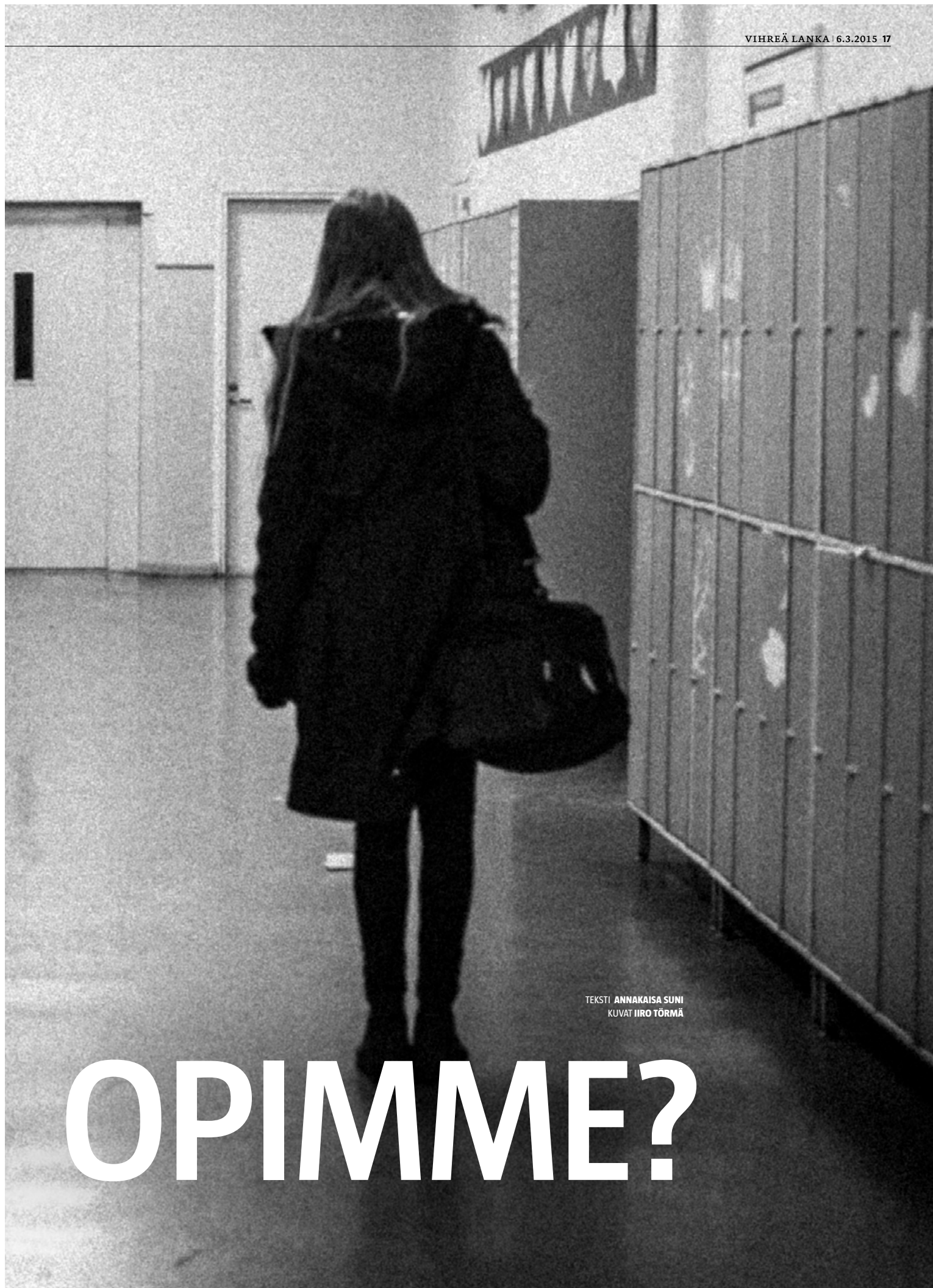
KUVA: PAULA RANTA

> reportaasi

SUOMALAISTEN
KOULULAISTEN LUKU-
JA LASKUTAIDOT OVAT
HEIKENTYNEET NOPEASTI.
VIHREÄN LANGAN
TOIMITTAJA PESTAUTUI
YLÄKOULUUN SIJAISEKSI
JA SELVITTI, MILLAISTA
PERUSKOULUSSA ON 2015.

MITÄ TÄSTÄ

TEKSTI ANNAKAISA SUNI
KUVAT IIRO TÖRMÄ

OPIIMME?

Oppilas kopioi Wikipedia-artikkelin tekstiä älypuhelimestaan vihkoonsa eikä ymmärrä, miksi se ei riitä.

Keskusradiosta soi Haloo Helsingin kappale *Kiitos ei ole kirosana*. Sen jälkeen seurakunnan työntekijä kertoo naisesta, joka menetti koko perheensä Thaimaan tsunamissa. Puhujan mukaan nainen on silti kiitollinen.

Istun opettajanpöydän takana ja toivon aamunavauksen kestävänpä pitkään. Saisin muutaman minuutin lisää aikaa valmistella oppituntia.

Olin pyytänyt sairastunutta opettajaa lähettämään minulle ohjeet sähköpostilla edellisena iltana, mutta ne odottivatkin vasta aamulla opettajanpöydällä. A4-arkin molemmat puolet on kirjoitettu täyteen ohuella punaisella tussilla. Tikkukirjaimet ovat selkeitä. Opettaja on tottunut kirjoittamaan käsin.

Olen pestautunut sijaiseksi suomalaiseseen yläkouluun. Rehtori on toivottanut minut tervetulleeksi. Hän tietää, että teen samalla juttua peruskoulusta, edessäni olevat oppilaat eivät. Siksi he eivät esinny tässä jutussa nimillään. Tarkoitukseni on tarkkailla koulua, ei yksittäisiä oppilaita.

Seuraavien kahden tunnin aikana yläkoululaisten on tarkoitus perehtyä luonnontieteellisen tutkimuksen tekemiseen. ”Ensin voisitte yhdessä keskustella, millaisia tutkimuksia luonnontieteissä voisi tehdä, millä tavalla, mitä niihin vaaditaan ja miksi niitä tehdään”, opettaja kirjoittaa ohjeissaan.

Sen jälkeen jokaisen oppilaan on tarkoitus tehdä tutkielma valitsemastaan aiheesta ja kirjoittaa siitä raportti.

Keskusradio vaikenee. Esittelen itseni ja kerron olevani sijaisena tänään.

Aloitamme nimenhuudolla.

SEISON KESKELLÄ luokkaa ja kysyn vuorotellen jokaiselta oppilaalta, mikä luonnontieteellinen asia heitä kiinnostaa. Kukaan ei viittaa, mutta sinnikkäästi kyselemällä saan irti vastauksia: käärmee, linnut, maanjäristykset. Hieno! Miten niitä voisi tutkia puoleltoista tunnin aikana luokassa, jossa on vain liitutaalu, pulpetit ja maailmankartastoja hyllyssä?

Oppilaiden pitäisi kirjoittaa vihkoonsa johdanto tutkimusraporttiin, selostaa aineisto ja menetelmät, kertoa tulokset ja tehdä niistä johtopäätöksiä.

Yksi oppilas hakee ulkoa kolme muovimukillista lunta, jättää yhden sulamaan itsekseen, kaataa kuumaa vettä toiseen ja kylmää kolmanteen ja kellottaa kännykällään lumen sulamisajan. Ei ehkä kaikkein innostavinta toimintaa teini-ikäiselle.

Ainakin osaan selittää hänelle, mikä on aineisto, mikä menetelmä ja mitkä ovat tulokset.

Käärmee valinneen yläkoululaisen kanssa on vaikeampaa. Hän saa tietyksi käyttää tiedonhakuun internetiä, koska meillä ei nyt

TUNNILLE! Koulussa näyttää samalta kuin 1990-luvulla.

ole mahdollisuutta tarkkailla niitä luonnollisessa elinympäristössä tai tehdä laboratoriokeikoita. Yritän selittää, että hänellä pitäisi kuitenkin olla jokin tutkimuskysymys: mitä hän haluaa käärmeeistä tietää?

Oppilas kopioi Wikipedia-artikkelin tekstiä älypuhelimestaan vihkoonsa eikä ymmärrä, tai halua ymmärtää, miksi se ei riitä.

KAHDESSA TUNNISSA huomaan, että opettajan suunnitelma on hyvin kunnianhimoisen. Huomaan myös, että oppilaat ovat fiksuja. He pystyisivät varmasti tähän ja muuhunkin. Minun pitäisi vain saada heidät toisissaan kiinnostumaan tehtävästä. Minun pitäisi saada heidät oppimaan. En vain tiedä miten.

”Sä olet todella paska selittämään tätä”, eräs oppilas sanoo minulle.

Hän on oikeassa.

Lähtökohtani ovat tietysti selvästi huonommat kuin koulutettujen opettajien. Sijaisia tässä koulussa on kuitenkin joka viikko, ja he ovat samassa tilanteessa kuin minä nyt. Hekään eivät yleensä tunne opettamaansa ainetta, ja ohjeet saadaan usein samana aamuna. Useimmiten sijaiseksi tulee joku, joka on itse käynyt saman yläkoulun ja asuu edelleen lähellä. Moni heistä opiskelee kasvatustieteitä, mutta eivät kaikki.

SUOMALAISTEN oppilaiden luku- ja laskutaidot ovat heikentyneet nopeasti, kertovut tylysti kaksi suurta kansainvälistä vertailua, oppilaiden Pisa ja aikuisten PIAAC.

Viisitoistavuotiaat ovat kymmenessä vuodessa jääneet kokonaisen kouluvuoden verran jälkeen, kun verrataan silloista ikäluokkaa nykyiseen. Nuorten koulutustaso ei enää ole kansainvälisessä vertailussa poikkeuksellisen korkea.

Ehdimme vasta oppia, että olemme PISA-vertailujen huippuja. Nyt pitäisi tajuta, että huipputulokset saavutettiin jo 2000-lu-

vun alussa. Sen jälkeen jokin on mennyt pahasti pieleen.

Nykyinen hallitus on leikannut koulutuksesta 1,7 miljardia euroa. Leikkaukset eivät ole kuitenkaan tulleet voimaan heti, vaan alkavat näkyä vasta tänä vuonna. Niitä ei siis voi syyttää oppimistulosten romahduksesta. Muutaman vuoden kuluttua nähdään, syventävätkö hallituksen päätökset koulun ongelmia entisestään.

Viime syksynä ilmestyneessä opetusministeriön *Kansallisen osaamisperustan vahvistaminen* -raportissa pelotellaan talouskasvun heikkenemisellä, kun Suomi ei enää voi saavuttaa kansainvälistä kilpailukykyä erikoistumalla korkeaa osaamista vaativille aloille.

Kaikkein pahinta on, että suomalaisen koulujärjestelmän vahvuutena pidetty tasa-arvo on murenemassa.

Sosiaalinen tausta vaikuttaa entistä vahvemmin oppimistuloksiin: vähän koulutettujen ja pienituloisten perheiden lapset pärjäävät koulussa selvästi huonommin kuin hyvin koulutettujen ja suurituloisten lapset.

Yläkoulun rehtori on huomannut saman kuin tutkijat: todella hyviä oppilaita on enemmän kuin aiemmin, mutta niin on myös todella heikkoja oppilaita. Erot ovat hänen mukaansa kasvaneet vuonna 2005 voimaan tulleen uuden opetussuunnitelman aikana.

Tutkijat eivät vielä tiedä, mistä oppimistulosten romahdus johtuu. Pisa-mestestyksen syistäkin ollaan erimielisiä: siitä ovat ottaneet kantaa niin peruskoulun pitkän linjan rakentajat kuin sitä 1990-luvulla uudistaneet.

Opetusministeriössä peruskoulun oppimistuloksia ja oppilaiden motivaatiota on viimeisen vuoden aikana pohdittu kahden työryhmän ja laajan parlamentaarisen ohjausryhmän voimin. *Tulevaisuuden peruskoulu* -raportti julkaistaan 12. maaliskuuta.

Haastattelemani rehtorin mielestä tulosten heikkenemiseen on ainakin yksi selvä syy: erityisluokkien lakkauttaminen. Perinteisistä ”tarkkailuluokista” luovuttiin vuoden 2005 opetussuunnitelman myötä, ja erityisoppilaat siirtyivät tavallisille luokille.

Yhä suurempi osa opettajien ajasta menee kurinpitöön ja levottomuuden hallintaan – yhä pienempi opettamiseen.

”Jos saisin lisää rahaa, en palkkaisi yhtään aineopettajaa, vaan yhden erityisopettajan lisää”, rehtori sanoo.

Hänen mukaansa nykyisestä tilanteesta kärsivät eniten lahjakkaat ja innokkaat oppilaat, koska opettajilla ei ole aikaa heille. Erityisoppilaat pysyvät mukana jotenkin, koska heitä osataan auttaa.

”HEI, KUUNNELKAA. Shh. Oletteko hiljaa, muut eivät kuule.”

Aamupäivän edetessä tajuan, miten helppo päivän ensimmäinen luokka oli. Seuraavaa en saa hetkeksikään hiljaisiksi. Vain muutama etupulpeteissa istuva oppi-

HUIPPU-LAHJAKKAAT LÄHIKOULUISSA

PUOLUEET ovat yhtä mieltä siitä, että suomalainen peruskoulu on menestystarina. Kukaan ei aja koulujärjestelmään rajuja muutoksia.

Työ on kuulemma sujunut sopuisasti kaikkien puolueiden yhteisessä Tulevaisuuden peruskoulu -ryhmässä, joka julkaisee ehdotuksensa koulun uudistamiseen 12. maaliskuuta.

Kouluvaihtaja **Pasi Sahlberg** valittiin vuosi sitten *Imagen* haastattelussa, että peruskoulusta ei käydä minikäänlaista linjakeskustelua. Hänen mukaansa se johtuu osittain siitä, että kaikki tärkeimmät virat koulupolitiikan johdossa ovat sd:n hallussa.

Tätä juttua varten haastatellut sanovat, että ajatus demareiden ylivalta peruskoulun kehittämisessä on yksinkertaistettu.

Valinnaisuus koulussa jakaa perinteisesti puolueita.

Kokoomus haluaisi vanhemmille oikeuden valita lastensa koulu, enemmän tasoryhmiä ja tukea lahjakkaile oppilaille.

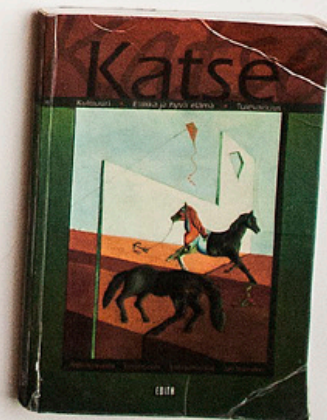
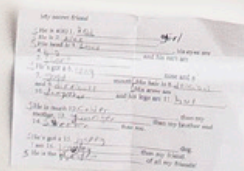
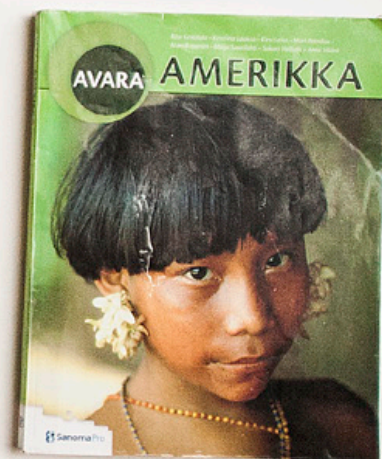
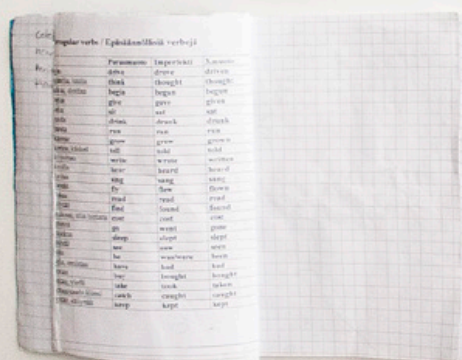
Sosiaalidemokraatit eivät aja valinnaisuuden lisäämistä, vaan painottavat kaikkien oppilaiden saamista mukaan samassa luokassa.

Keskusta suhtautuu torjuvasti muun kuin lähikoulun valintaan, jos kyse ei ole esimerkiksi musiikkiluokasta. Keskusta huolehtii maaseutukoulujen säilymisestä ja alueiden erilaisista oppimistuloksista.

Vasemmistoliihto kieltäisi muun kuin lähikoulun valinnan peruskoulussa. Myös vihreät vastustaa niin sanottua koulushoppailua, mutta ei hake mista erikoiskouluihin.

Vihreät painottaa muita enemmän oppilaiden viihtymistä koulussa. Perussuomalaisille tärkeää on järjestysten ja työrauhan edistäminen.

NÄILLÄ PÄRJÄÄ PÄIVÄN. Kangaskassiin mahtuu hyvin yläkoululaisen pojan päivän koulutarvikkeet. Hän ei ole jutussa esiintyvän koulun oppilas.

TILAIHME. Yläkoululaisen tytön laukkuun sopii kirjojen lisäksi paljon muuta. Hän ei ole juttussa esiintyvän koulun oppilas.

Hälinä on ollut niin kova, että se on häirinnyt toista tuntia. Minua hävettää, kun en saanut luokkaa järjestykseen, mutta katson hätiin tullutta kokenutta opettajaa kiitollisena. Hän katsoo lähtiessään etupulpeteissa istuvia tyttöjä ja huokaisee ääneen: ”Ja tytöt yrittävät opiskella!”

las yrittää keskittyä opetukseen. Yritän pitää luokan melutason edes niin siedettävänä, että he voivat kuulla ääneni.

Kiertelen luokassa. Ei saa jäädä opettajanpulpetin taakse, pitää antaa huomiota sekä kilteille että hankalille.

Muistelen paljon sijaisuuksia tehneen kaverini neuvoja: yritä olla johdonmukainen, äläkä missään nimessä huuda. Kaverini on kertonut esimerkiksi pojasta, joka rämpytti luokan valokatkaisijaa koko 45 minuutin oppitunnin ajan.

Koulun kansliasta olen saanut aamulla lapun, jossa on tuntien ja välituntien ajat ja hyvin lyhyet ohjeet sijaisille. Ensimmäisenä on listattu oppitunneilla kielletyt asiat: ”päällysvaatteet, lakit, elektroniset laitteet, syömiset ja juomiset”.

Johdonmukaisuuden nimissä seison erään oppilaan vieressä ja pyydän häntä riisumaan toppatakkinsa. Kolme kertaa hän vastaa, että on kylmä. Neljännellä kerralla hän ihmeekseni tottelee. Muistan, miten itse palelin yläasteella ja mietin, mitä ehtisin tehdä, jos aikani ei kuuluisi lakki- ja takkipoliisinä päivystämiseen. Sääntö tuntuu hölmöltä, mutta ehkä se luo turvallisuudentunnetta kouluyhteisöön.

Yksi lapsista on löytänyt luokasta lasipurkin. Hän plärää korttipakkaa ja yrittää saada kortit lentämään purkin sisään. Ajatelen, että hyvä pedagogi varmaan innostaisi hänet käyttämään kortteja luonnontieteellisessä kokeessa.

Minä olen toisella puolella luokkaa, kun purkki lipeää ja särky pulpetin juureen. Oppilas vaikuttaa vähän säikähäneeltä, ja alkaa oma-aloitteisesti siivota lasinsiruja. Olen siitä iloinen, kunnes luokan oven koputetaan ja sisään astuu naapuriluokan opettaja.

”Mitä metelä täältä kuuluu!”

Hälinä on ollut niin kova, että se on häirinnyt toista tuntia. Minua hävettää, kun en saanut luokkaa järjestykseen, mutta katson hätiin tullutta kokenutta opettajaa kiitollisena. Hän katsoo lähtiessään etupulpeteissa istuvia tyttöjä ja huokaisee ääneen: ”Ja tytöt yrittävät opiskella!”

Luokan tyttöjen ja poikien välinen ero on huima. Moni pojista kirjoittaa niin huonosti, että tekstistä on vaikea ymmärtää mitään, vaikka äidinkieli taitaa kaikilla olla suomi.

On sanottu, että peruskoulu syrjii poikia. Hälyn keskellä tuntuu siltä, ettei koulu ole hyvä kenellekään. Pojat eivät opi kirjoittamaan, mutta he oppivat ottamaan tilan haltuunsa. Tytöt kirjoittavat selkää kumarassa raporttejaan ja saavat varmaan kehuja nöyryydestään.

On helppo nähdä, miten vaikeaa on olla erilainen: villi tyttö, poika, joka haluaa oppia tai nuori, joka ei koe itseään nimenomaan tytöksi tai pojaksi.

TAKAPULPETTIEN pojat ja ahkerat tytöt, liitutaulu ja ruutuvihkot, kartastot ja aamunavaukset. Melkein kaikki on samanlaista

kuin viisitoista vuotta sitten, kun itse kävin yläastetta.

Vain yksi asia on muuttunut: nyt oppilailla on älypuhelimet. Sijaisille jaettavissa säännöissä niitä pidetään lähtökohtaisesti häirionä. Puhelimia tai tietokoneita käytetään oppilaiden mukaan opetuksessa hyvin harvoin.

Sijaistettava opettaja on kuitenkin kirjoittanut, että puhelimia saa käyttää tiedonhakuun.

Onneksi, koska kännykät helpottavat opettamista. Vastaan monta kertaa oppilaiden kysymyksiin: en tiedä, mutta voin googlata. Selvitän kaikenlaisia Kemijärven sijainnista lampaan tuottamaan villamäärään.

Annan oppilaille luvan kuunnella musiikkia nappikuulokkeilla. Se pitää heidät hiljaisempina, enkä keksi mitään järkevää syytä kieltää musiikinkuuntelua.

Vasta myöhemmin tajuan, että kaikilla ei varmaan ollut älypuhelinia.

Poliittiset puolueet uskovat teknologian voimaan peruskoulun uudistamisessa. Ohjelmointi on tulossa osaksi opetussuunnitelmaa.

Vihreät lisäksi sähköisten ja avointen oppimateriaalien käyttöä. Puolueen mukaan koulun pitäisi lainata tabletteja niitä tarvitseville, koska oppiminen ei saa jäädä kiinni vanhempien tuloista.

Puheenjohtaja **Ville Niinistön** mukaan uudet oppimismenetelmät ja opetuksen sisällön kehittäminen ovat jääneet jalkoihin, kun on puhuttu vanhanaikaisesti pelkästä tuntijaosta.

Keskusta tarjoaa ”digitaalisia oppimisympäristöjä” ratkaisuksi siihen, miten nuoremilla resursseilla saadaan laadukasta koulutusta. Kansanedustaja **Tuomo Puumala** sanoo, että koulujen pitää päästä digitaaliseen tietokantaan, ja että tulevaisuudessa moni koulu on kirjaton.

Tabletteja käytetään opetuksessa esimerkiksi Ville Niinistön vanhassa koulussa Kaarinassa. Niinistö vieraili koulussa helmikuussa yhdessä muiden varsinaissuomalaisten kansanedustajien kanssa, ja sai suoraan palautetta: oppilaat halusivat kirjat takaisin. Digitaalisia sisältöjä ei ollut tarpeeksi, tai niitä ei oikein osattu käyttää, Niinistö kertoi välilikysymysinfossa eduskunnassa helmikuussa.

”Opettajien täydennyskoulutus on tärkeää tilanteessa, jossa opettajien pitää myös osata käyttää Ipadejia. Ne ovat vain välineitä”, Niinistö sanoi.

HYVÄT OPETTAJAT ovat tasa-arvon ohella olleet peruskoulun kivijalkoja. Tuoreimpien tutkimusten mukaan suomalaisilla opettajilla menee edelleen hyvin: he pitävät työstään, luottavat ammattitaitoonsa ja kokevat, että heitä arvostetaan.

Jatkokoulutukseen he kuitenkin osallistuvat muiden maiden opettajia vähemmän. Kunnat säästävät usein ensimmäisenä täydennyskoulutuksesta ja lomauttavat opet-

KOTIIN! Kouluissa on sekä todella hyviä että todella heikkoja oppilaita aiempaa enemmän.

tajat koulutuspäivien ajaksi. Opettajien ammattijärjestön mukaan noin viidesosa opettajista ei osallistu minkäänlaisen täydennyskoulutukseen.

Viime vuoden lopulla julkaistun OECD-tutkimuksen mukaan opettajat kaipaavat eniten tietoa tietotekniikan mahdollisuuksista, harjaantumista uusiin teknologioihin ja erityisen tuen tarpeessa olevien oppilaiden opetuksen taitoja.

30 vuotta opettajana ollut **Maarit Korhonen** on sitä mieltä, että huonontuneet oppimistulokset johtuvat osaltaan vanhentuneesta opetuksesta. Korhonen kantoi oppilaidensa kanssa pulpetit pois luokasta ja lakkasi käyttämästä tylsiä koulukirjoja.

Kirjassaan *Herää, koulu!* Hän väittää, että nykyinen lukemiseen ja kuuntelemiseen perustuva koulu ei sovi kahdelle kolmasosalle oppilaita.

”Nuori ei opi ja kokee huonommuutta, eikä kukaan selitä hänelle, että koulu ei vain ymmärrä hänen tapaansa oppia. Eiköhän ne Pisa-tulokset ole yhteydessä myös kouluviihtyvyyteen. Koulu ei enää vastaa nykynuorten maailmaa, siellä ei viihdytä, eikä viitsitä opiskella”, Korhonen sanoo *Vihreälle Langalle* sähköpostitse.

JAAN oppilaille kartastot. Iltapäivän ensimmäinen tunti on maantietoa. Opettaja on tulostanut valmiiksi maailmankartat, joihin on merkitty numeroilla ja kirjaimilla maanosat, valtameret, vuoristoja, jokia ja aavikoita.

Oppilaiden tehtävä on etsiä oikeat nimet kartastosta.

Nämä ovat päivän parhaat 45 minuuttia. Joka ikinen oppilas täyttää karttaa, eikä kukaan heitä tehtävää vitsiksi.

Ensimmäiset saavat monisteen täyteen puolen tunnin kuluttua ja kysyvät, mitä nyt. ”Peittäkää tekstit ja kokeilkaa, kuinka monta osaatte ulkoa”, sanon.

He tekevät niin kuin pyydän. Pari poikaa ylpeilee sillä, että he osaatvat kaikki 50 nimeä. Paremmin kuin minä, joka en muis-

ta edes Gobin autiomaata tai Niger-jokea. Tuntuu mahtavalta, kun oppilaat yrittävät tosissaan. Yritän kehua kaikkia, niitä jotka osaavat jokaisen joen ja niitä jotka muistavat vasta maanosat ja valtameret.

Opettajan työ tuntuu hetken ajan mahtavalta.

Tällaista ulkoa opettelua koulu oli minunkin yläasteaikani. Minulle se sopi hyvin, monelle muulle ei. Kun muutin Ruotsiin opiskelemaan, huomasin, miten erilaiset taidot opiskelukavereillani oli. Ruotsalaiset eivät osanneet oman kielensä oikein kirjoitussääntöjä tai Euroopan maantiedettä, mutta he olivat innokkaita väittelemään ja kyseenalaistamaan.

Päivän viimeisellä tunnilla oppilaiden pitää piirtää paperille ”perussuomalainen” henkilö, mies tai nainen”.

”Kuvassa tulee näkyä tyypillisiä piirteitä suomalaisista, niin kuin oppilas ne itse mieltää (esim. tuulipuku, puhelin, hiljainen, alkoholi jne.)”.

Nyt tarvittaisiin kyseenalaistamista. Kaikki oppilaat piirtävät miehen. Kysyn miksi.

”Koska naiset on perseestä, ne vie vaan rahat”, yksi oppilaita kommentoi.

Melkein kadun, että kysyin. 45 minuuttia on aika lyhyt aika, jos haluaa herätellä oppilaita näkemään stereotyyppioita. Toisaalta en tiedä, mitä järkeä tehtävässä on, jos siinä vain toistetaan ennakkoluuloja. Useissa kuvissa on lippalakkipäinen mies kaljapullon kanssa. Monen oppilaan mielestä tyypillinen suomalainen on rasisti.

Yritän selittää, että tutkimusten mukaan suurin osa suomalaisista suhtautuu myönteisesti maahanmuuttoon.

Aika ja oppilaiden kärsivällisyys loppuvat kesken.

KOULUPÄIVÄKIN LOPPUU.

Oppilaiden lähdeyttä jään tyhään luokkaan. Tarkistan, ettei lattialle jäänyt lasinsiruja. Suoristan pulpetit ja tuolit.

Niin ei tunnu niin paljon siltä, että päivä on päättynyt kaokseen. ◀

JUTTUA TEHTÄESSÄ oppilaille ei poikkeuksellisesti kerrottu, että sijainen on ammatiltaan toimittaja ja tekee myös juttua peruskoulusta. Näin tehtiin siksi, että tarkoitus oli havainnoida koulun nykytilaa ja opettajan työtä, ei yksittäisiä lapsia, ja siksi, etteivät oppilaat käyttäytyisi eri tavalla kuin yleensä, kun heillä on epäpätevä sijainen – joita on paljon.

Jutun toteuttamiseen on saatu lupa koulun rehtorilta. Lapsia ei haastateltu eikä kuvattu juttuun. Tekstistä on poistettu lasten tunnustamistiedot ja yksityiskohtia on muuteltu. Kuvissa esiintyvät lapset ja koulu eivät liity juttuun.

HANNA ERIKSSON

OMAN MAAN ISÄNTÄ

LASSILAN TILAN multaisella pihamaalla Tuusulan Pajilan kylässä Keski-Uudellamaalla nurmikko vihertää, vaikka mennään vasta helmikuuta. Päivä on harmaa, vettä tihuttaa.

Lyhyeen villakangastakkiin, farkkuihin ja tummiin lenkkareihin pukeutunut luomuviljelijä **Jukka Lassila**, 36, kantaa viljasäkkejä keltaisesta navetasta asiakkaan auton takakonttiin, vaikka oikeasti tilan puoti ei ole tänään auki.

Haastattelu Lassilan kotitalon nurkka-huoneessa ehditään tuskin aloittaa kun ovikello soi, ja Lassila palaa anteeksi pyydellen myyntihommiin.

On aikaa tarkkailla huonetta: tilaa täyttää sekalainen kokoelma huonekaluja eri ajoilta. Seinissä on vanhat ruusutapetit ja pöydällä hempeä pastellisävyinen liina, kattokruunussa ohuita hämähäkinseittejä. Nurkan seinissä on rinnakkain maatilan viime vuosina saamia palkintoja ja kunniakirjoja ravikilpailuista 1920- ja 40-luvuilta. Lattiolla lojuu leluja, oven läpi tupakeittiöstä kuuluvat videopelin äänet.

SAMA suku on viljellyt Lassilan tilaa vuodesta 1697, mutta nyt meneillään on jotain uutta. Tavanomaisen luomutuotannon lisäksi tilalla kehitellään uutta maatilallia: tilan kolmastoista isäntä Jukka Lassila kutsuu sitä kumppanuusmaatilaksi.

”Ruuan pitäisi olla ihmisen perusoikeus. Ihmisten pitäisi osallistua sen tuotantoon, eikä jaon tuottajien ja kuluttajien välillä tarvitse olla niin selkeä”, huoneeseen palannut Lassila sanoo. Hän on miettinyt aihetta pitkään.

Vuonna 2014 perustetun luomuosuuskunta Oman maan jäsenet päättävät yhdessä, mitä viljellään. He maksavat osuuskuntaan liittyessään vähintään 200 euron osuuskuntamaksun, ja sitoutuvat ainakin vuodeksi kuukausimaksuihin.

Esimerkiksi 200 euron kuukausimaksua vastaan saa elokuun ja joulukuun välillä viikoittaisen avomaatuotannon satokassin sekä kasvihuonekasvikset ja kananmunat vuoden ympäri. Satokassissa on vihanneksia, viljaa, öljyä, leipää, proteiinikasveja, kananmunia ja jatkojalosteita, kuten valmista kasvispihviseosta. Raaka-ainesten mukana tulevat reseptit – samoilla kokataan Lassilan omassa perheessä.

Kun osuuskuntalaiset sitoutuvat kuukausimaksuihin, se tuo varmuutta. Tilal-

la voi satsata tulevaisuuteen: istuttaa esimerkiksi hedelmäpuita, joiden sadon kasvaminen kestää vuosia, tai sijoittaa kasvihuoneeseen, johon viljelijällä ei olisi varaa. Osuuskunnan jäsenet osallistuvat myös talokoiisiin tilalla.

Jotkut kaupunkilaisten toiveet ovat hankalia.

”Avokadon tuottaminen hiilineutraalisti on mahdollista, mutta se vaatii ison investoinnin”, Lassila sanoo.

”Monen muun hedelmän tuotanto on suht helppoa. Esimerkiksi päärynää Suomessa on kasvatettu, mutta se on jäänyt kaupapoliittisista syistä.”

Jäseninä osuuskunnassa oli viime vuonna 42, tänä keväänä mukaan otetaan 60 lisää. Osuuskunnan blogi kuvaa tavoitteeksi, että ”viiden vuoden päästä Lassilan tilalla olisi yhteisesti toimiva, omavaraisuuteen tähtäävä, permakulttuurin mukaisia viljelymetodeja käyttävä luomutuotanto, joka voisi tuottaa ruokaa 200:lle ihmiselle”.

Sadalla jäsenellä toiminta voisi olla taloudellisesti järkevää, Lassila sanoo.

Ruokakassin sisällön pitäisi kattaa yhden ihmisen viikon ravinnontarve täysin.

”Meillä on hc-jäseniä, jotka eivät osta muualta ruokaa; mutta usein kaksi ihmistä jaksaa yhden kassin, he saavat perustarvikkeet täältä ja ostavat loput muualta.”

Se, että pelkästään tilan tuotteilla pärjää, on Lassilalle tärkeää.

”Vasta silloin kun ruokajärjestelmä saadaan kokonaisvaltaisesti ihmisten käsiin, siihen voi tulla muutoksia.”

VIIME vuosien lähiruokaintoilusta huolimatta maataloustuotanto Suomessa kannattamatonta. Luomu sentään kannattaa hieman paremmin kuin tavanomainen viljely.

”Ruuan hinta on niin alhainen, että tuottajien on sitouduttava kaupan ehtoihin. Ruokaa on tuotettava alle tuotantokustannusten. Sitä taas kompensoidaan maataloustuilla.”

Tukiehdolla ohjataan sitä, millaista viljelyn pitää olla.

”Tilat ovat hyvin erilaisia ja niillä on erilaiset olosuhteet, mutta kaikkien pitää noudattaa samoja ehtoja. Ei voida tehdä järkevimmällä mahdollisella tavalla. Se on raskasta ja epämiellyttävää.”

Lassilan mukaan ruoka pitäisi hinnoitel-

la niin, että se kattaisi tuotantokustannukset – näin tehdään esimerkiksi tilan omassa puodissa.

Koska nykyhinnat ovat spekulatiivisia, se hyödyttää erityisesti kauppaa, raaka-ainesten välittäjiä ja sijoittajia. Ilmiö on globaali. Suomessa se näkyy Lassilan mukaan keskittyneenä kauppana.

80-luvulla 90 prosenttia pelloista oli viljelijöiden itsensä omistamia, nyt enää puolet on. Lassila vertaa tilannetta vuosisadan takaiseen torpparijärjestelmään.

”Peltojen vuokrahinnat ovat kaksinkertaistuneet EU-aikana ja peltojen myyntihinnoit on laskenut. Siitä hyötyy ei-viljelevä maanomistajaluokka. Voi laskea, että jos lopettaa viljelyn ja vuokraa pelloit pois, saa paremman tulon kuin viljelemällä.”

» **Helpommalla olisi päässyt, jos olisi ollut kunnan kansalainen.**

SILTI Lassila jaksaa yrittää. Hän tiesi lapselta lähtien ryhtyvänsä viljelijäksi.

”Kyllähän se oli aina pääajatuksena. Ei minulla ollut muita haaveita.”

Ensin hänestä tuli anarkisti. 13-vuotiaana Lassila innostui punkista, yläasteen mittaan hän tutustui helsinkiläisiin anarkisteihin, ja oli mukana perustamassa Järvenpäähän Suomen anarkistiliiton paikallisosastoa.

Lassila koki erityisesti ympäristökysymykset omikseen. Hän ryhtyi kasvissyöjäksi, ja alkoi maatalousopistosta valmistuttuaan viljellä puolta sukutilasta luomuna. Lassila oli silloin 18-vuotias. Lopputilaa viljelevät Lassilan vanhemmat siirtyivät luomuun kolme vuotta myöhemmin.

HÄKISSÄ on kymmeniä kanoja: osa istuu rauhallisesti orsilla, toiset liikkuvat ympäröivään nopeasti, että niitä on vaikea laskea. Häkin laidan pesässä on kolme tuoretta munaa. Lassila myy munia suoraan tilalta, muttei saa enää vuonna 2011 voimaan tul-

leen elintarvikelain myötä myydä niitä lähikauppoihin tai ravintoloihin. Toisin kun muualla Euroopassa, se vaatisi laitoshyväksytyä pakkaamon.

Näkee, että ollaan kasvissyöjän tilalla. Kanoja myydään vain elävänä, niitä saa myös vuokrata kesäkanoina. Kanahäkin takana makoilevat lehmät ovat maisemanhoitotehtävissä.

Kanalan viereisestä tilapuodista ruskeissa pakkauksissa myytävät viljatuoitteet perustuvat Lassilan omiin mieltymyksiin.

”Kun ryhdyin kasvissyöjäksi, kaikki paut tulivat jostain Kiinasta.”

Turhautuminen ajoi tutustumaan perinteisiin kotimaisiin proteiinikasveihin, joita oli aiemmin kasvatettu lähinnä rehuksi. Lassila kehitti niistä tuotteita, joita olisi helppo käyttää ruoanlaitossa.

”Ensimmäisiä olivat herne, hernerouhe ja härkäpapuruhe.”

Nyt tilalla kasvaa myös linssiä, öljyhamppua, öljyunikkoa sekä makeaa lupiinia, jota kutsutaan ravintoarvojen vuoksi myös Pohjanmaan soijaksi. Lassilan ideat ovat levinneet muillekin viljelijöille: markeistakin saa härkäpapuruuhetta.

LASSILA seurasi netistä 1990-luvulla, kun globaalin etelän ja pohjoisen pienviljelijöitä yhdistävää liikettä, La via campesinaa perustettiin. 2000-luvulla Lassila matkusti Mosambikiin 200 miljoonaa viljelijää edustavan liikkeen maailmankonferenssiin. Se loi uskoa laajaan yhteistoimintaan. Nuoruuden yhteiskunnallisen heräämisen Lassila kokee sekä kiroukseksi että siunaukseksi.

”Se on aiheuttanut sen, että pyrkii tekemään asioita eri tavalla kuin muut. Ei pysty hyväksymään kaikkia säännöksiä. Helpommalla olisi päässyt, jos olisi ollut kunnan kansalainen”, Lassila virmistää.

”Tietyllä tavalla se on antanut jonkun elämäntarkoituksen. Uskon vahvasti siihen, että jos uutta yhteiskuntaa haluaa, ei se tule kuin rakentamalla.”

Anarkismi vaikuttaa ajattelussa edelleen.

”Minulla on anarkismin tietty viha-rakkaussuhde. Mutta perusajatus, että ihmiset pystyvät järjestämään elämänsä itse, on lähtökohta tekemisilleni.” ◀

IHMISTEN OMAA. Jukka Lassila haluaa, että ihmiset osallistuvat oman ruokansa tuottamiseen.

Jukka Lassila

- > 36-vuotias
- > Luomuviljelijä, vuonna 1697 perustetun sukutilan 13. isäntä.
- > Elää perheensä kanssa Lassilan tilalla Paijalan kylässä Tuusulassa, Keski-Uudellamaalla. www.lassilantila.fi
- > Luomuliiton puheenjohtaja vuosina 2012–2014.
- > Luomuosuuskunta Omassa maassa kehitetään kumppanuusmaataloutta. Se tuottaa jäsenilleen viikoittaisen satokassin elokuun ja joulukuun välillä. Osuuskunta ottaa parhaillaan lisää jäseniä. Lisää tietoa: www.omamaa.fi
- > Harrastaa liikuntaa ja kuntoutusta.

Toimittaja päätti etsiä alan, jossa naisilla on edes puolet johtopaikoista. Siihen meni koko kevät.

VALLATTOMAT

TEKSTI **KATI PIETARINEN**
GRAFIikka **IIRO TÖRMÄ**

HELMIKUUN puolivälissä jaan Facebookissa Ilta-Sanomien artikkelin ”4 vaihtoehtoa: Kenestä seuraava pääministerin vaimo?”

”Suuri yleisö ei heitä juuri tunne. Silti yksi heistä on nainen Suomen tulevan pääministerin takana”, ingressi kiusoittelee.

Juttu esittelee valokuvien kera **Tiina Soinin** (harvoin julkisuudessa esiintyvä erikoislääkäri), **Minna-Maaria Sipilän** (kovatuloinen suurperheen äiti), **Heta Ravolainen-Rinteen** (räväkkä ylikersantti ja Mensan jäsen) ja **Suzanne Innes-Stubbin** (tyylikäs uranainen).

Ystäviäni artikkeli raivostuttaa. Jään itse pohtimaan, miksei meillä Suomessa vuonna 2015 ole yhtään naista, joka voisi yltää kansanvallan huipulle. Kahdeksasta eduskuntapuolueesta vain yhtä johtaa nainen.

ALAN kaivella tilastoja siitä, millainen naisten tilanne eri alojen keskeisillä paikoilla on. Päätän selvittää, löytyykö ala, jossa edes puolilla tärkeistä palleista istuu naisia.

”Politiikassa naisten vähemmistöasema näkyy heti, kun katsoo tilastoja, mutta asian ymmärrystä on hämärtänyt muun muassa se, että julkisuudessa on puhuttu nuorten naisten nosteesta”, politiikan tutkija ja sukupuolentutkimuksen yliopistonlehtori **Jaana Kuusipalo** Tampereen yliopistosta sanoo.

Naisia on aina ollut miehiä vähemmän niin eduskunnassa kuin kunnanvaltuustoissakin. Etelä-Suomen isoissa kaupungeissa naisten osuus valtuustoissa on ollut korkeampi kuin muun Suomen pienissä kunnissa, joiden äijäkeskittymät pitävät keskiarvoa paikoillaan. Ainakin eduskunnassa epäsuhta johtuu myös äänestyskäyttäyty-

misestä: vuonna 2007 tehdyn selvityksen mukaan 52 prosenttia naisista äänesti naista, kun yli 70 prosenttia miehistä äänesti miestä.

Puolueet myös asettavat vaaleissa vähemmän naisia ehdolle. Eduskuntavaaleissa vihreät oli ainoa poikkeus: ehdokkaista 56 prosenttia oli naisia.

”Naisten poliittinen johtajuus ei ole Suomessa vakiintunut. Isoissa puolueissa tämä ilmiö on vasta tulollaillaan”, Kuusipalo sanoo.

Historian aikana on ollut vain yksi kahden vuoden ajanjakso, jolloin puolet eduskuntapuolueiden puheenjohtajista oli naisia. Ennätyksen tekivät 2010–2011 **Jutta Urpilainen**, **Päivi Räsänen**, **Anni Sinnemäki** ja **Mari Kiviniemi**. Kokoomusta, rkp:tä tai perussuomalaisia ei ole koskaan johtanut nainen. Ainoa puolue, jossa puheenjohtajavuodet jakautuvat tasaisesti miesten ja naisten kesken on vihreät.

Kuusipalo arvioi 2000-luvun tuoneen merkittäviä muutoksia.

”**Tarja Halonen**, **Anneli Jäätteenmäki** ja **Jutta Urpilainen** ovat selvästi olleet lasikatkon murtajia. Mutta kun

” Kun jollekin paikalle saadaan nainen, ajatellaan, että nyt tasa-arvo-ongelmat on ratkaistu.

tietylle paikalle saadaan ensimmäinen nainen, ajatellaan helposti, että nyt tasa-arvo-ongelmat politiikassa on ratkaistu. Halonen oli ensimmäinen nainen ulkoministerinä 1990-luvulla. Sen jälkeen ei ole ollut muita.”

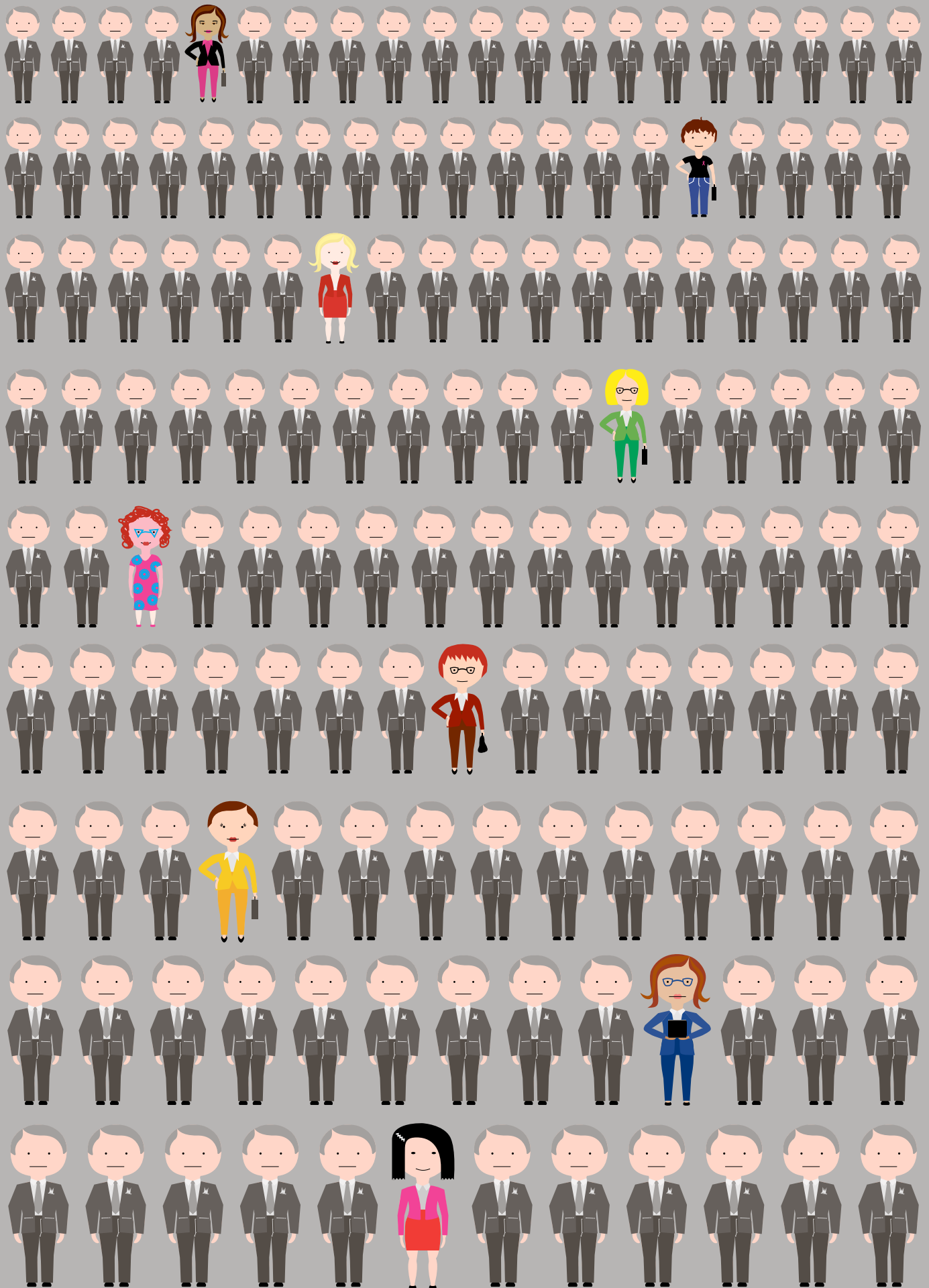
Tilastoprojektin ensimmäinen naisten riemuvoitto tulee silti nopeasti: **Aleksander Stubb**in loppukauden ajan hallituksessa oli naisemmistö. Asiaa pohdittuaani päätän, ettei se riitä, koska yhdelläkään kärkipaikalalla – pääministerinä, valtiovarainministerinä, ulkoministerinä tai työ- ja elinkeinoministerinä – ei ollut naista.

”Kaikki lähtee siitä, että naiset on mielletty äitikansalaisiksi, joiden tehtävät liittyvät huolenpitoon ja perheeseen. Meillähän on hirveän segregoituneet koulutus- ja työmarkkinat. Se, mitä pidetään luonnollisesti naisten tehtävinä kotona, koulutuksessa ja työelämässä kertautuvat yritysmaailmassa ja politiikassa: naisille tulevat hoivapuolen ministerinsalkut”, Kuusipalo selittää.

”Siihen liittyy vielä hierarkia: naisten aloja pidetään vähemmän tärkeinä kuin miesten aloja.”

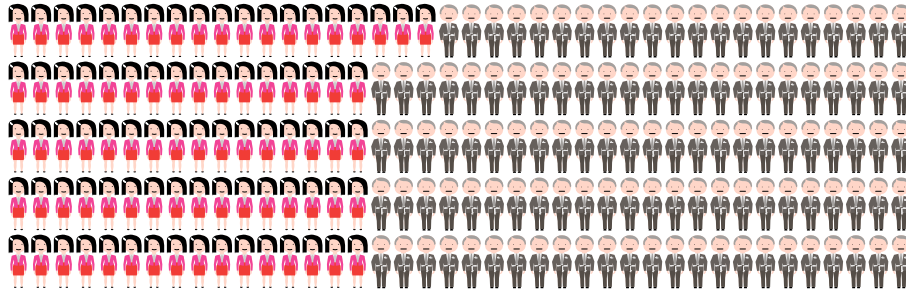
MAALISKUUN lopussa Naisasialiitto unioni julkaisee Twitterissä graafin, jonka mukaan suomalaisten pörssiyhtiöiden toimitusjohtajina on moninkertaisesti Juha-nimisiä verrattuna naisiin: 118 suomalaisesta toimitusjohtajasta on kaksi naista. Löydän nopeasti tiedot naisten osuudesta pörssiyhtiöiden hallituksissa: keskiarvo on 23 prosenttia. Valtioemmistöisten pörssiyhtiöiden hallituksissa tilanne on huomattavasti parempi, mutta yhtäkään valtioemmistöistä pörssiyhtiötä ei johda nainen. Kuten ei myöskään työeläkeyhtiötä.

Miksi naiset eivät pääse yritysissäkään huipulle?

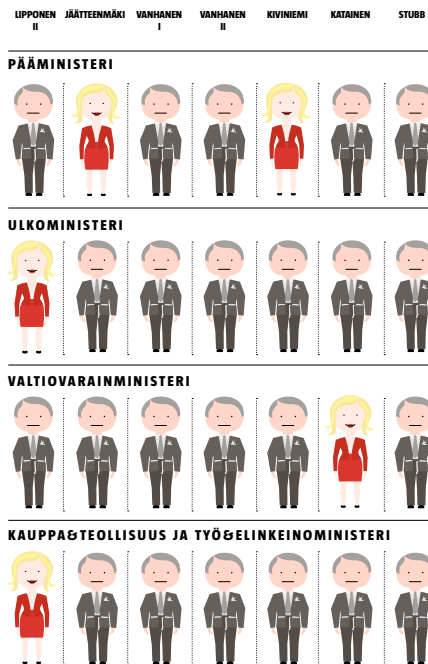

Politiikka ja viranhoito

Naisten osuus uudessa eduskunnassa: 83 / 200

Naiset kärkiministereinä 2000-luvulla: 4/28

Professori **Anne Kovalainen** aloittaa vastauksen koulutuksessa edelleen vallitsevista jaoista: kaupallista aloilta valmistuvista puolet on naisia, mutta raskaan teollisuuden perinteet ovat yhä kulttuurisesti vahva malli ylimmän johdon valinnassa. Teollisuusyrityksen toimitusjohtajaksi pääseminen vaatii käytännössä insinööriäustaa. Uran keskivaiheilla naiset valikoituvat yleensä asiantuntijatehtäviin ja henkilöstöpomoiksi – sieltä harvoin ponnistetaan ylimpään johtoon.

”Jos on pieniä lapsia, harvempi hakeutuu globaaliksi myyntityöntekijäksi tai tehtäviin, jotka edellyttävät paljon matkustamista. Lapset vaikuttavat edelleen enemmän naisten kuin miesten valintoihin.”

Lopulta se porukka, josta toimitusjohtajia etsitään, on pieni. Verkostot vaikuttavat voimakkaasti.

”Ei hyvä veli -verkosto mikään tuulesta temmattu käsite ole.”

Kovalaisen mukaan tutkijat ovat erimielisiä siitä, voidaanko yritykseltä vaatia tasa-arvonormien täyttämistä esi-

Naiset sairaanhoitopiirin johtajina

2/20

Naiset ministeriöiden ylimpinä virkamiehinä

6/12

merkiksi hallituskiihtöiden avulla: yrityksen tehtävä kun on osakkeenomistajien tahdon noudattaminen.

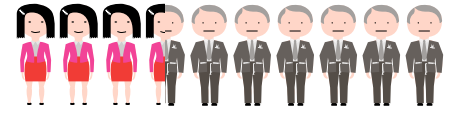
Entä valtionyhtiöt?

Kysymys on Kovalaisen mielestä hankala, kun juridiset ja moraaliset näkökulmat eroavat toisistaan, ja siihen vaikuttavat myös poliittiset intressit. Valtio voisi vaatia enemmistöomisteissa yhtiöissä tasa-arvonäkökulman huomioimista hallitusjäsenen ja ylimmän johdon valinnassa – mutta se olisi vastoin viime aikojen yleistä kehityskulkua: valtio-omistaja on höllentänyt otettaan yhtiöistään.

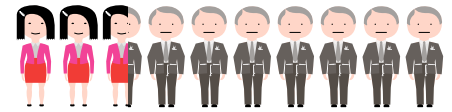
Kovalainen näkee, että todellinen muutos tapahtuu vasta, kun yritykset itse ryhtyvät pohtimaan, tulevatko parhaat kyvyt käyttöön, kun niin moni nainen jätetään sivuun johtopaikoista.

Kovalaisen yhdessä **Petri Rouvisen** ja **Annu Kotirannan** kanssa 2007 tekemän tutkimuksen mukaan suomalaisyritykset, joilla on toimitusjohtajana nainen tai hallituksessa merkittävä naisedustus, ovat muita reilun pro-

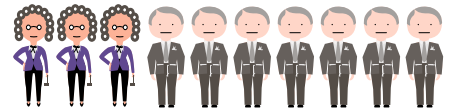
Naisia kunnanvaltuuston jäsenistä: 36 %

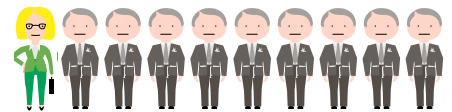
Naisia kunnanvaltuuston puheenjohtajista: 28 %

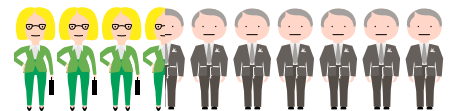
Naisia korkeimman oikeuden tuomareista: 6/19

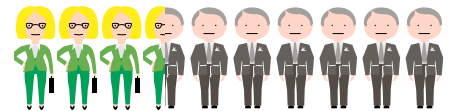
Naisia kaupunginjohtajista: 9%

Naisia kunnanjohtajista: 36%

Naisia ELY-keskusten johtajista: 5/15

senttiyksikön kannattavampia.

”Teemme nyt jatkokutkimusta, jossa pyrimme selvittämään asiaa perusteellisemmin: onko kyse siitä, että valituksi tulevat naiset ovat käyneet kovemman koulun, vai siitä, että jo valmiiksi menestyvät yritykset ovat valmiimpia uusiin ajatuksiin eli palkkamaan naisia.”

HUHTIKUUN mittaan tilastoprojektini alkaa häiritä jo koko toimituksen työskentelyä.

”No, Akavan hallitus! 22 jäsentä, kuinka monta naisista?”, vaadin arvausiksi työkaverilta.

Yksi veikkaa kuutta, toinen nollaa. Korkeakoulutettu ja työntekijöitä edustava Akava on puhunut paljon työelämän tasa-arvosta, kolmas kommentoi, ja arvaa kymmentä.

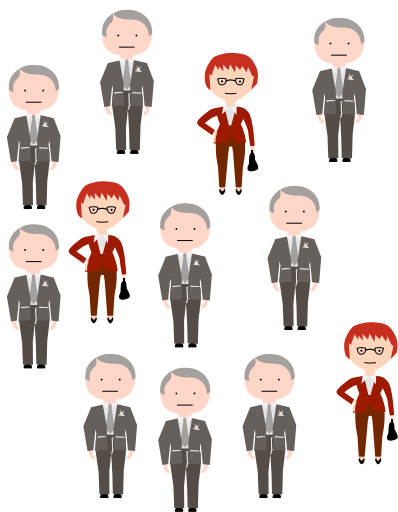
Oikea vastaus on neljä, vaikka järjestön jäsenistä puolet on naisia. Tulos on työmarkkinakeskusjärjestöjen huonoin, muttei paljon eroa tilanteesta SAK:ssa, STTK:ssa tai työnantajien EK:ssa. Puheenjohtajana missään

Yritykset ja edunvalvonta

Naiset pörssiyritysten toimitusjohtajina 2/118

Naiset suurimpien ammattiliittojen puheenjohtajina: 3/12

niistä ei ole koskaan ollut naista.

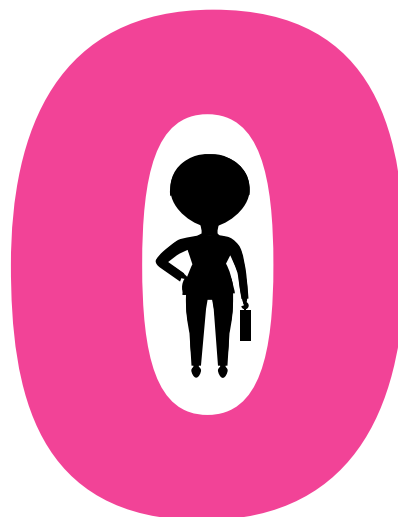
Googlaan ja soitan läpi 79 suomalaista ammattiliittoa: niistä vain 18:aa johtaa nainen. 12 suurimmasta ammattiliitosta vain kolmea – Palvelualojen jättiliitto PAM:ia, lähi- ja perushoitajien Superia ja erityisesti kuntatyöntekijöitä edustavaa Jytyä – johtaa nainen. Kyseisissä liitoissa naisia on jäsenistöstä 80–95 prosenttia.

Kaikkiaan 39:stä selvästi naisemmistöisestä liitosta enemmistöä – kahtakymmentä – johtaa mies. Sitä vastoin vastaan tulee tasan yksi miesvaltainen liitto, jota johtaa nainen: pieni arkkitehtiliitto SAFA.

Korkeakoulutettujen keskusjärjestö Akava ajaa pörssiyritysten hallitukseen 40 prosentin naisosuutta. Jos tavoite ei vuoteen 2018 mennessä toteudu, asiasta pitäisi järjestön mukaan säätää laki. Voisiko kiintiölaki olla ratkaisu Akavan hallituksen omaan naispulaan?

Kysymys yllättää puheenjohtaja **Sture Fjäderin**.

”En osaa ottaa tähän kantaa puhumatta asianajajan kanssa. Yhdistyksiä säätelee yhdistyslaki, voisi olla vai-

Ei naisia:

- Työeläkeyhtiöiden toimitusjohtajana
- Valtioenemmistöisten yhtiöiden toimitusjohtajana
- Akavan, SAK:n, STTK:n tai EK:n puheenjohtajana

kea lainsäädännöllä pakottaa kansalaisjärjestöjä toimimaan tietyllä tavalla.”

Fjäder selittää, että liittohallituksessa on kiintiöidyt paikat kullekin jäsenliitolle, joka valitsee siihen edustajan, yleensä liiton puheenjohtajan tai toiminnanjohtajan. He taas ovat usein miehiä.

Mistä se sitten johtuu?

”Yleensä tehtävään valitaan aktiivinen, edunvalvontaa ymmärtävä ihminen, ja toistaiseksi heitä on vain ol-

” Luulen, ettei tämä ole niinkään sukupuolikysymys. Tehtäviin on valittu osaavimmat.

Naisia valtioenemmistöisten pörssiyritysten hallituksissa: 41 %

Naisia suurimpien työeläkeyhtiöiden hallituksissa: 23 %

Naisia EK:n hallituksessa: 3/11

Työntekijäkeskusjärjestöjen hallitusten jäsenistä naisia keskimäärin: 26

Akava: 18 % Jäsenistä naisia 50%

STTK: 35 % Jäsenistä naisia 75%

SAK: 30 % Jäsenistä naisia 47%

lut enemmän miehissä.”

Miten pitkään siinä menee, ennen kuin Akavan hallitus edustaa jäsentensä sukupuolijakaumaa?

”Kyllä mä uskon, että liittoihin tulee enemmän naispuheenjohtajia ja toiminnanjohtajia, suunta on kuitenkin selvä.”

KOETAN keksii aloja, joissa kaiken järjen mukaan johtajina pitäisi olla naisia.

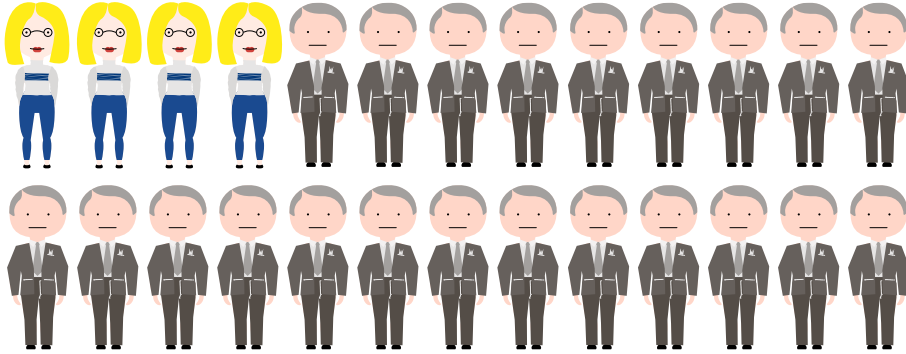
Peruskouluissa, ammattikouluissa ja lukioissa selvä enemmistö opettajista – 60–77 prosenttia – on naisia. Rehtoreista naisia on kaikilla asteilla alle puolet.

”Luulen, ettei tämä ole niinkään sukupuolikysymys. Tehtäviin on valittu osaavimmat”, ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto Arenen toiminnanjohtaja **Riitta Rissanen** perustelee.

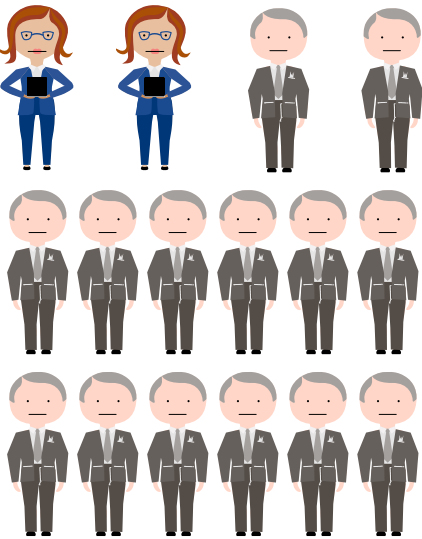
Hän on juuri listannut minulle ammattikorkeakoulujen naispuolisten rehtoreiden nimet: **Ritva Laakso-Manninen, Riitta Konkola, Mervi Vidgrén, Anneli**

Koulutus, kulttuuri & media

Naisia ammattikorkeakoulujen rehtoreista: 4/26

Naiset keskeisimpien medioiden vastaavina päätoimittajina: 2/16

Pirttilä. Miesrehtoreita on 22. Yliopistoissa sentään jako on tasaisempi: naisia on kuusi viidestätoista.

Kunnallisissa terveyspalveluissa työskentelevistä 88 prosenttia oli pari vuotta sitten naisia, sosiaalialalla peräti 95 prosenttia. Ehkä vihdoin tärrpää!

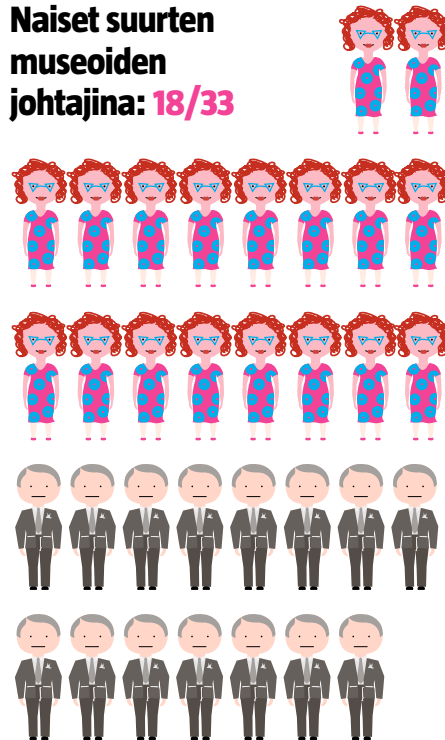
Googlaan läpi sairaanhoitopiirien johtajat: **Pentti, Jouko, Hannu, Juha, Kari, Jari, Riitta! Rauno, Hannu, Hannu, Jaakko, Risto, Timo, Ahti, Göran, Olli-Pekka, Matti, Pertti, Hemmo, Maire!**

Paljastuu, että Hannut ovat sairaanhoitopiirien Juhia: heitä on johtajissa enemmän kuin naisia yhteensä.

Sosiaali- ja terveysministeriön lääkintöneuvos **Timo Keistinen** selittää, että sairaanhoitopiireissä on kolmijakoinen johto, sen muodostavat kokonaishallinnon johtaja, ylilääkäri ja hoitupuolen johtaja. Johtajien lisäksi myös ylilääkäreistä ylivoimainen enemmistö on miehiä, hoitupuolen johtajista taas naisia.

Mitä muita merkittäviä asemia allalla on? Sairaaloiden johtajat, heissäkin naiset ovat Keistisen mukaan poikke-

Naiset suurten museoiden johtajina: 18/33

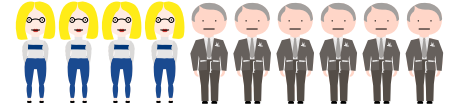
us. Kuntien sosiaali- ja terveystoimen johtajat: käyn läpi kymmenen isointa kaupunkia, miehiä on kuusi.

En luovuta. Soitan esitystaiteilijoita edustavaan Temmeen: heidän jäsenistään selkeä enemmistö on naisia. Vietän tunnin valtion teatteritukea nauttivien teattereiden, lähinnä kaupunginteattereiden nettisivuilla: käyn niitä läpi 30. Löydän kahdeksan naisjohtajaa.

Käyn piruuttani vielä laskemassa, kuinka moni keskeisen median vastaava päätoimittaja on nainen. Journalisti-

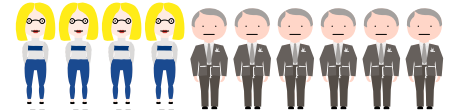
» Hannut ovat sairaanhoitopiirien Juhia: heitä on johtajissa enemmän kuin naisia yhteensä.

Naisia yliopistojen rehtoreista: 40 %

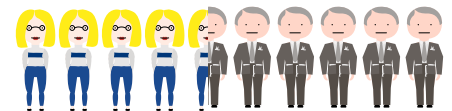
Naisia lukioiden rehtoreista: 40 %

Lukioiden opettajista naisia 69 %

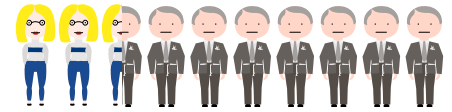

Naisia peruskoulujen rehtoreista: 46 %

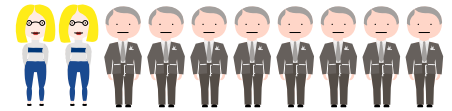
Lukioiden opettajista naisia 77 %

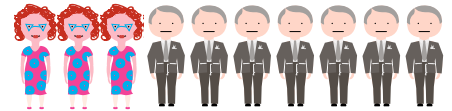
Naisia professoreista: 25 %

Naisia akatemiaprofessoreista: 21 %

Naisia suurimpien teatterien johtajista: 8/30

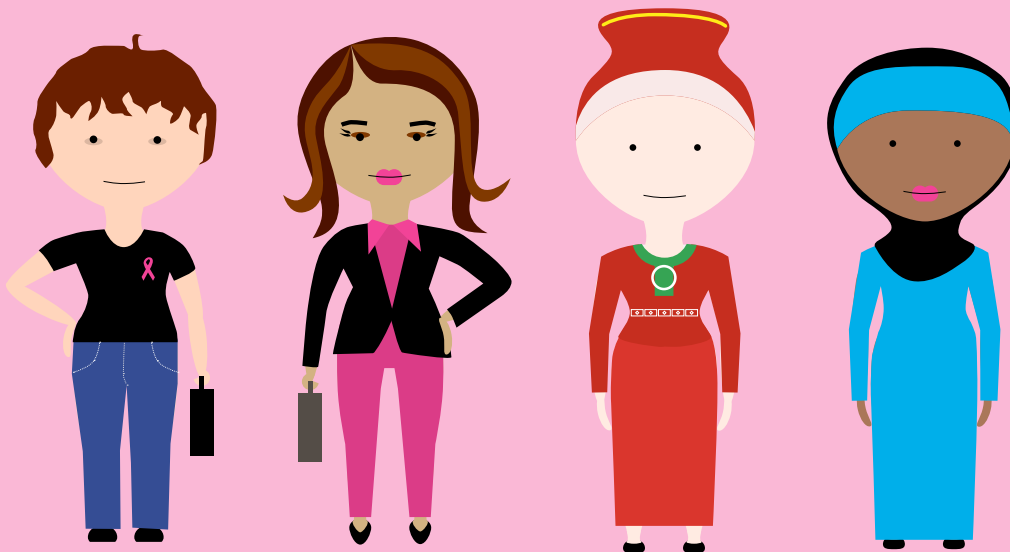
liiton jäsenistä 57 prosenttia on naisia. Valikoin suurimmat ja tärkeimmät sanomalehdet, Ylen, MTV3:n ja STT:n. Kaksi naista, 14 miestä.

SITEN vihdoin se löytyy! Käyn läpi kaikki museujohtajat, jotka hallinnoivat museoa, jossa oli vähintään 40 000 vierailijaa: löydän 33 pomoa, joista enemmistö - 18 - on naisia.

Juhlaan on syytä: heti perään löytyy selvityksen ainoa tasaluku. Kahdentoista ministeriön ylimmistä virkamiehistä kuusi on naisia: **Anita Lehikoinen, Tiina Astola, Päivi Nerg, Jaana Husu-Kallio, Hannele Pokka ja Päivi Sillanauke.**

Etsintä on päättynyt. Museonjohtajat ja kansliapäälliköt, eläköön!

Kun ministeriössä lasketaan myös seuraava virkamiestaso, ylijohtajat, miehet ottavat taas ylivallan. Mutta en anna sen pilata iloani. <

Onko Suomessa tärkeillä paikoilla vähemmistö naisia? VIELÄ VÄHEMMÄN

KUN käy läpi ihmisiä, jotka Suomessa eri aloilla käyttävät valtaa, näytöltä tuijottaa häkellyttävä määrä silmäläsipäisiä keski-ikäisiä valkoisia miehiä. Mutta ovatko kaikki tärkeisiin aseisiin päässeet naisetkin vammattomia, naiseksi syntyneitä valtaväestön valkoisia heteroja?

”Seksuaalivähemmistöihin kuuluvat naiset voivat päästä yhteiskunnassa monenlaisiin aseisiin, mutta vaikuttaa siltä, että he usein valitsevat, etteivät ole lesboudestaan tai biseksuaalisuudestaan avoimia julkisuudessaan”, Setan toiminnanjohtaja **Aija Salo** arvioi.

Julkisesti vähemmistöön kuulumisesta puhuneita, valtakunnallisesti merkittäviä asemissa olevia naisia hänelle tulee mieleen lähinnä kulttuuripiireistä. Niiden ulkopuolelta Salo mainitsee vain kansanedustaja **Silvia Modigin** ja taideyliopiston rehtori **Tiina Rosenbergin**.

Myös avoimesti sukupuolivähemmistöön kuuluvia on johtosessa erittäin vähän.

”Käytännössä julkinen ura voi tarkoittaa sitä, että transnainen tukahduttaa identiteettinsä töissä. Transvestiitteja on varmaan ihan kaikkialla, myös johtotehtävissä, mutta osa on siitä hiljaa myös perheelleen ja lähipiirilleen. Tasa-arvolain muutoksen myötä ilmapiiri toivottavasti muuttuu turvallisemmaksi.”

Politiikassa menestyneistä Salolle tulee mieleen vuoden 2008 kunnallisvaalien Kuopion vaalikuningatar, vihreistä myöhemmin keskustaan loikannut valtuutettu **Hetti Rytsy**, joka korjasi sukupuolensa 1990-luvulla ja on puhunut asiasta julkisesti.

SAAMELAISKÄRÄJIEN jäsenistä alle kolmasosa on naisia. Maaliskuun lopulla tehtiin historiaa, kun **Tiina Sanila-Aikio** valittiin vuodesta 1996 toimineiden käräjien ensimmäiseksi naispuoliseksi puheenjohtajaksi.

”Miehiä on yleensä ollut naisia enemmän saamelaiskäräjillä, mutta tilanne kääntyy kymmenessä vuodessa. Nuoret naiset ovat kouluttautuneita ja aktiivisia. Enemmän olen huolissani nuorten miesten osallistumisesta”, Sanila-Aikio sanoo.

Hänen mukaansa on yleistä, että miehet jäävät hoitamaan perinteisiä elinkeinoja ja naiset kouluttautuvat. Porojen ehdoilla elämistä on vaikea sovittaa yhteen politiikan kanssa.

Neljän tärkeän saamelaisinstituution johtajat ovat naisia, Sanila-Aikion lisäksi Siida-museon johtaja **Sari**

Valkonen, Saamelaisalueen koulutuskeskuksen rehtori **Liisa Holmberg** ja Yle Särmin päällikkö **Pirita Näkkäläjäri**.

Valtakunnallisesti keskeisissä asemissa olevia saamelaisnaisia Sanila-Aikiolle ei tule mieleen. Eduskunnassa on ollut kaksi saamelaista kansanedustajaa, molemmat 2000-luvulla ja miehiä: kokoomuksen **Heikki Autto** ja keskustan **Janne Seurujärvi**.

”**ROMANIASIOITA** ja ihmisoikeuksia käsittelevissä järjestöissä on toiminnanjohtajina ja hallituksissa naisia, samoin vähemmistökysemyksiin liittyvissä viroissa aluehallinnossa ja valtiolla”, Romaniastian neuvottelukunnan pääsihteeri **Sarita Friman-Korpela** kertoo. Hän tutki väitöskirjassaan romanien poliittista vaikuttamista.

”Virallisesti asetetuissa työryhmissä ja lautakunnissa, joita koskee tasa-arvolain kiintiöpakko, joudumme nykyään miettimään, mistä saamme miehiä.”

Muiden kuin romanialaisten parissa Friman-Korpela ei keksi johtosessa työskenteleviä romaninaisia.

”Vaikka romaneiden koulutustaso on kasvanut, työelämään pääsy on vaikeaa. Kun puhutaan lasikatoista, romaninaisia on siinä moninkertainen lasitus.”

Eduskunnassa ei ole koskaan ollut romanikansanedustajaa. Lähimmäksi pääsi kristillisdemokraattien **Tuula Åkerlund**, joka ylsi varasijalle vuonna 1995. Uusi esikuva on Ruotsin feministisen puolueen ensimmäinen euroedustaja **Soraya Post**, europarlamentin ensimmäinen pohjoismaainen romani.

”Suomessakin puolueet voisivat hakea rohkeasti hänen kaltaisiaan uusia erilaisia tyyppejä.”

KYSYMYKSIÄ näkyviin vähemmistöihin kuuluvista tai muista maista Suomeen muuttaneista naisista tärkeillä paikoilla saa Naisasialiitto Unionin puheliaan varapuheenjohtaja **Maryan Abdulkarimin** hiljaiseksi viikkoa ennen eduskuntavaaleja.

Hän nimeää teatterifestivaali Baltic Circlen ja nykytaideorganisaatio Checkpoint Helsingin toiminnanjohtajan **Eva Neklayevan**, mallitoimistoa pyörittävän **Mona Mussen**, sekä venäjänkielisen Spektr-lehden päätoimittajan **Eilina Gusatinskyn**.

”Mutta aika vähän tulee mieleen, jos miettii oikeasti ihmisiä, jotka käyttävät yhteiskunnassa valtaa.”

Eduskuntavaalien jälkeen listan kärkeen nousee sdp:n uusi helsinkiläiskansanedustaja **Nasima Razmyar**, yksi toimittaja **Koko Hubaran** Ruskeat tytöt -blogissaan huhtikuun alussa listaamasta eduskuntavaaleissa ehdolla olevasta ”ruskeista tytöistä”. Listalla olivat myös Turun kaupunginvaltuuston toisen puheenjohtajana vuodesta 2011 toiminut vihreä **Roda Hassan**, kokoomuksen **Lola Wallinkoski**, vasemmistoliiton **Hanna Mithiku** ja rkp:n **Midiya Zahir Hatan**.

Suomessa on kunnanvaltuutettuna 15 naista, joiden äidinkieli on muu kuin suomi, ruotsi tai saame. Määrän kasvaminen vaatisi Abdulkarimin mukaan eriarvoisuuden ja etuoikeuksien tiedostamista.

”Jos porukka näyttää siltä, että sinne pääsevät vain samannäköiset, jo se on ulossulkevaa. Jos asioista puhutaan hyvin akateemisella kielellä, siihen ei pääse mukaan, jos ei ole käynyt täällä yliopistoa, vaikka osaisi suomea.”

Abdulkarim suosittaa puolueita rekrytoimaan aktiivisesti vähemmistötaustaisia.

”Mutta sen onnistuminen vaatii viitteitä siitä, että tekee myös vähemmistön eteen jotakin – ettei etsitä vain maskottia.”

”**AINOA** tärkeässä tehtävässä oleva vammaisenainen, joka tulee mieleen, on Invalidiliiton toiminnanjohtaja **Marja Pihnal**”, Invalidiliiton naisryhmän puheenjohtaja, taiteilija **Jenni-Juulia Wallinheimo-Heimonen** sanoo.

Wallinheimo-Heimonen muistuttaa, että erilaisissa johtosessa voi olla naisia, joilla on piilevä sairaus – vammaiset kattokäsitteenä sisältää monia erilaisia ihmisiä.

Näkyvästi vammaisia miehiäkin on keskeisissä tehtävissä vain muutamia.

Muutos asiaan lähtee pienestä, Wallinheimo-Heimonen sanoo: esteettömästä rakentamisesta; sen ymmärtämisestä, ettei esimerkiksi erilainen tapa liikkua tee ihmisestä työkyvyttöä, ja koulusta, jossa vammaiset lapset opiskelevat yhdessä ei-vammaisten kanssa.

”On hirvää sanoa, mutta mahdollisuus kouluttautua ja elää saavutettavaa arki riippuu perheen varallisuudesta. Jos joka ikisestä vaipasta pitää taistella kunnan kanssa, siihen menee kaikki aika ja voimat. Nämä osallisuuden haasteet pitää poistaa.”

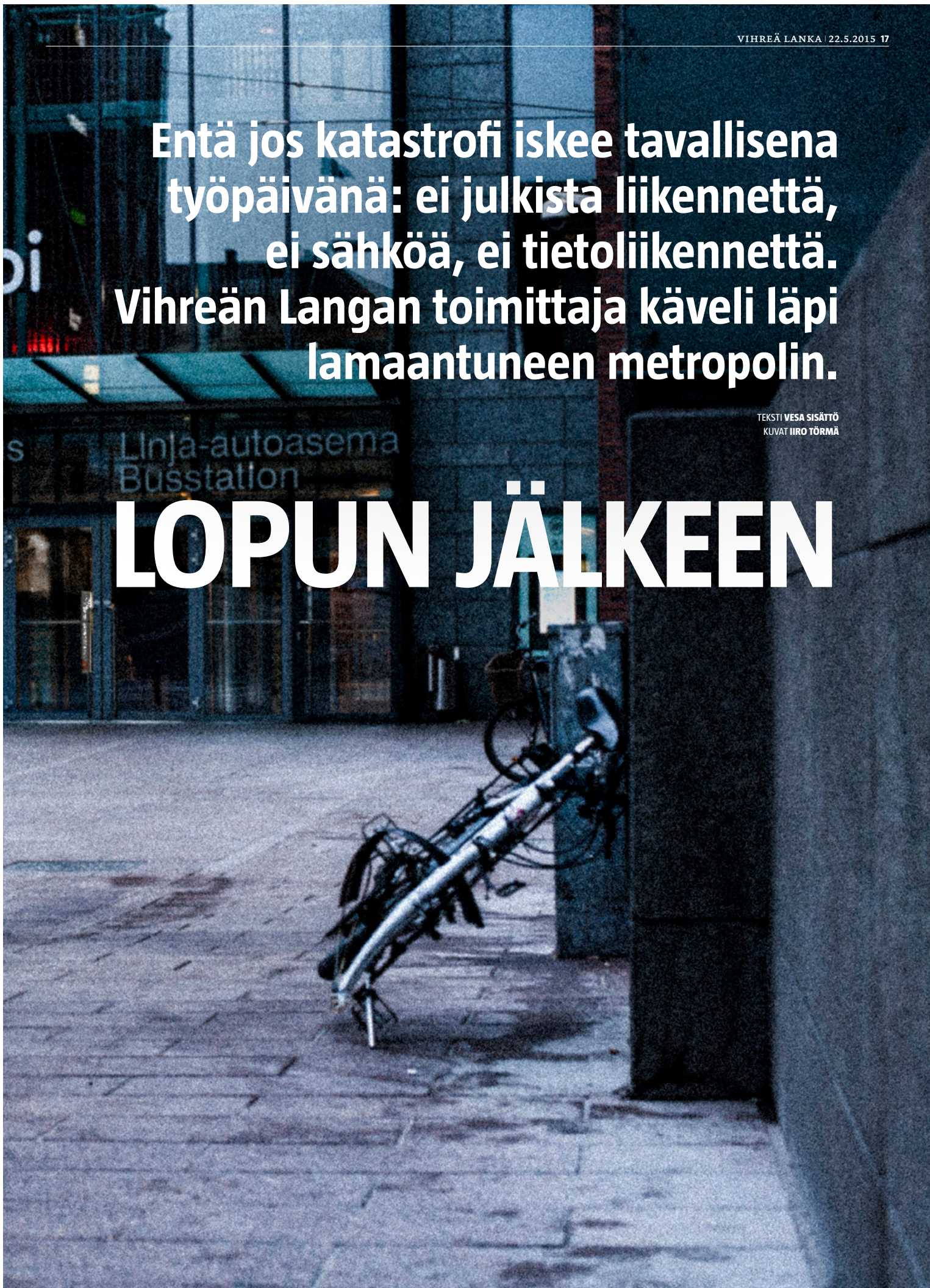
> reportaasi

**Entä jos katastrofi iskee tavallisena
työpäivänä: ei julkista liikennettä,
ei sähköä, ei tietoliikennettä.
Vihreän Langan toimittaja käveli läpi
lamaantuneen metropolin.**

TEKSTI VESA SISÄTÖ
KUVAT IIRO TÖRMÄ

LOPUN JÄLKEEN

OLEN KLIKKAAMASSA auki kiinnostavaa uutislinkkiä, kun tietokoneen näyttö pimenee ja huone hämärtyy. Sähköt ovat katkenneet. Työkaverit tulevat huoneistaan käytävälle päivittelemään tilannetta.

Myös akuilla toimivat laitteet ovat hajonneet, kännykät pysyvät pimeinä.

Jotain isoa pahaa on tapahtunut, mutta kukaan ei tiedä mitä.

Hetken pohdimme tilannetta työkavereiden kanssa, mutta sitten päätämme, että paras lähteä kotiin. Mitä muutakaan voisi tehdä?

Ongelma on, että *Vihreän Langan* toimituksesta Helsingin Fredrikinkadulla kotiini Espoon Sunaan on matkaa bussilla 21 kilometriä. Kävelen pääsen Keskuspuiston läpi, ja matka lyhenee 17,5 kilometriin.

YHTEISKUNTAMME elää sähköstä. Jos virta katkeaa, kaikki pysähtyy melko pian. Kännyköiden tukiasemat toimivat tunteja akkujen varassa, mutta hiljenevät sitten. Liikenne lakkaa, kun tankit tyhjenevät: bensapumput toimivat sähköllä. Vesijouksee verkostossa muutaman tunnin.

Auringon valtava hiukkas- ja säteilypurkaus saattaisi paitsi katkaista sähköt, myös rikkoa kaiken elektroniikan suuressa osassa maapalloa. Viimeksi näin iso purkaus tapahtui 1. syyskuuta 1859, jolloin ihmiskunta eli vielä pääosin sähköttömässä maailmassa. Auringonpurkaus syytti esimerkiksi lennätinasemia tulen.

Samoin vaikuttaisi ilmakehässä tapahtuvan ydinräjähdysen elektromagneettinen impulssi.

TÄMÄ ON TESTISKENAARIO. Toukokuuisena tiistaina päätän testata selviääsinkö katastrofitilanteessa jalkaisin kotiin.

Tarvitsen evästä matkalle. Teen lounaalle varaamista jälkiuunipaloista ja toimiston jääkaapin jämistä eväsläipiä. Pöydälläni on lojunut lapsen peruja oleva pillimahu pari kuukautta. Minulla on myös aski kurkkupastilleja – tai oikeastaan kaksi kurkkupastillia, kuten myöhemmin huomaan – ja yksi Marianne-karkki.

Kello 10.45 lähden kävelemään kohti Ruoholahtea. Ilmassa on seikkailua. Arjen rutiini on hävinnyt: äkkiä olen matkalla kotiin kesken päivän ja vieläpä kävelen.

Näiden tunteiden kautta tajuan jotain yhteiskuntamme. Kulttuurimme janoaa katastrofeja. Tieteiskirjallisuus on pohtinut apokalyptisia visioita jo ainakin pari sataa vuotta. Elokuissa luonnonmullistukset ja maailmanlopun ovat suorastaan vakioaihe.

Briteillä on katastrofin kiehtovuudelle oma terminsäkin, *cosy catastrophe*. Sanan on kehittänyt brittiläinen tieteiskirjailija ja -historioitsija **Brian Aldiss**. ”Mukavan katastrofin” sisältävissä tarinoissa päähenkilö säästyy maailmanlopulta, joka pyyhkäisee muun sivilisaation olemattomiin. Hän pystyy jatkamaan suhteellisen viihtyisää elämää, kuitenkin vailla sivilisaation asettamia paineita ja vaatimuksia.

Olemmeko väsyneet länsimaiden kulttuurin yltäkylläisyyteen? Katastrofi olisi todellakin paluu perusasioihin, joista olemme vierautuneet.

ESTIN laukusta paikkaa täytekynälle, jota kannan muis-

tiinpanojen tekemistä varten. Huomaan miettiväni sitä aseena. Amerikkalaisissa maailmanlopputarinoissa tärkeintä on puolustautua muita ihmisiä vastaan. Katastrofin jälkeinen maailma on täynnä väkivaltaa, ja vain nopeat vetäjät selviävät. Yhdysvaltalaisen survivalistiharrastajien bunkkerit ovat asevarastoja.

Johtuisiko se yhdysvaltalaisesta yksilökeskeisestä kulttuurista: ihminen on suorassa suhteessa valtioon, ja heimoyhteenkuuluvuus muihin ihmisiin tuntuu heikolta. Kun valtio poistuu, jäljelle jää vain yksilöitä kamppailemaan toistensa kanssa. Koska amerikkalaisia on vuosikymmenet marinoitu väkivaltaisilla apokalyptisilla visioilla, en todellakaan haluaisi olla Yhdysvalloissa globaalin katastrofin sattuessa.

Ohitan Ruoholahden metroaseman. Katastrofitilanteessa Helsingin keskustan metroasemat toimisivat väestönsuojina. Minua mietityttää, miten hyvä suoja metro olisi katastrofissa, joka saisi merenpinnan järkkymään. Metrotunneli kulkee merenpinnan tason alapuolella Ruoholahdesta Sörnäisiin.

Helsingin kaupungin tulvastrategiassa viiden vuoden takaa huomioidaan merenpinnan nousu myös ilmastonmuutoksen iskeyttyä. Sen sijaan se ei huomioi mahdollisuutta, että jotain iskeytyisi Itämereen. Meteoriitin molskahdus saattaisi aiheuttaa tsunamin muuten vakaassa meressä.

Meteoriitti kuulostavat etäiseltä uhalta, mutta isoa paikallista tuhoa aiheuttamaan pystyviä kappaleita puotaa avaruudesta kerran 100–200 vuodessa. Tunguskas-

sa Siperiassa asteroidi tai komeetta räjähti matalalla ilmakehässä vuonna 1908 ja tuhosi valtavan kaistaleen taigaa. Jos se olisi osunut Helsingin kohdalle, koko pääkaupunkiseutu olisi tuhoutunut. Mereen osunut kivenkappale saattaisi aiheuttaa tsunamin, joka paiskoisi veneitä maalle ja repisi siltoja rikki.

Tällaisessa tilanteessa Helsingistä voisi poistua vain pohjoiseen – tiet olisivat varmasti tukossa. Minulle se merkitsisi pitkää kiertotietä.

LAUTTASAAREN sillan alkupäässä näen Lauttasaaren kirkon ristin kohoavan tien päässä. Kirkoista haetaan turvaa kriisiaikoina, mutta aina se ei ole ollut paras suojapaikka. Ruandan kansanmurhan aikaan kirkot lupasivat tuteille turvapaikkoja – mutta seurakuntalaiset ja jopa papit kutsuivatkin hututappajat paikalle.

Kirkko on maailmanlopun ytimessä. Muissakin uskonnoissa ja maailmankatsomuksissa tunnetaan apokalyptin käsite. Kristinuskossa maailmanloppu viimeisine tuomioineen on kuitenkin harvinaisen keskeisessä osassa.

Kristillinen perinne saattaa olla yksi syy maailmanlopputarinoiden suosioon: koemme länsimaisen kulttuurin tehneen niin paljon pahaa toisille ihmisille ja luonnolle, että toivomme maailmanloppua pistämään sen järjestykseen. Kriittiselle kansalaiselle kosmisen oikeuden toteutuminen voi tuottaa paljonkin vahingoniloa: mitä minä sanoin, huonosti siinä sitten kävi.

MAAILMANLOPPU on ollut kanssamme niin kauan, että

siitä voi vitsaillakin. Kun kerroin tästä juttuhankkeesta etukäteen ihmisille, kaikki varoittivat minua zombeista.

Vastaani raahustaakin useita zombeja, kulkijoita, jotka näkevät vain edessään olevan mobiililaitteen ruudun. Heillä ei aivotoimintaa näytä riittävän sen enempää ulkoisen kuin sisäisenkään todellisuuden tarkkailuun.

Näiden ihmisten kohtalo on kova kun apokalypsi tulee. Itseänikin hirvittää: ihmiset, jotka ovat minulle läsnä päivittäin internetin kautta, muuttuisivatkin äkkiä satojen kilometrien takaisiksi tyypeiksi. Jos tietoyhteiskunta murtuisi, menettäisin heidät täysin. Ehkä palattaisiin sadan vuoden taakse, jolloin kirje matkasi viikkoja matereen laidalta toiselle.

Oma ikäluokkani selviäisi ehkä internetin katoamisesta – olin kolmekymppinen kun netti todenteolla tuli arkeen. Toisesta maailmansodasta selviitiin Suomessa aikanaan, koska mummut ja vaarit osasivat vielä omavaraistalouden niksit. Katastrofin tultua voisoin neuvoo nuoria miten eletään netistä. Tosin tietämykseni taitaa rajoitua siihen, että osaan viihtyä ilmankin.

Lauttasaaren sillalla on parikymmentä miestä ongelma. Katastrofin jälkeen onkijoita olisi pian enemmänkin, mutta montakohan ihmistä Helsingin edustan kalat elättäisivät? Kalastajat saavat minut miettimään erätaitojani, tai oikeammin niiden puuttetta.

Kalastaminen on ainoa taito, josta osaan enemmän kuin alkeet. Pystyisin pyytämään kalaa ja valmistamaan siitä ruuaksi. Siis jos minulla olisi välineet.

OHITAN väestönsuojan. Se tuo lapsuuden mieleen. Kuulun ikäluokkaan, josta Ultra Bra lauloi *Kahdeksanvuotiaana*-kappaleensa, tosin itse olin jo toisella kymmenellä pommipelon aikaan. Ydinsota ei ollut 1980-luvun alkuvuosina ainoastaan uhka, vaan samanlainen tulevaisuuden tosiseikka kuin ilmastonmuutos nykyään.

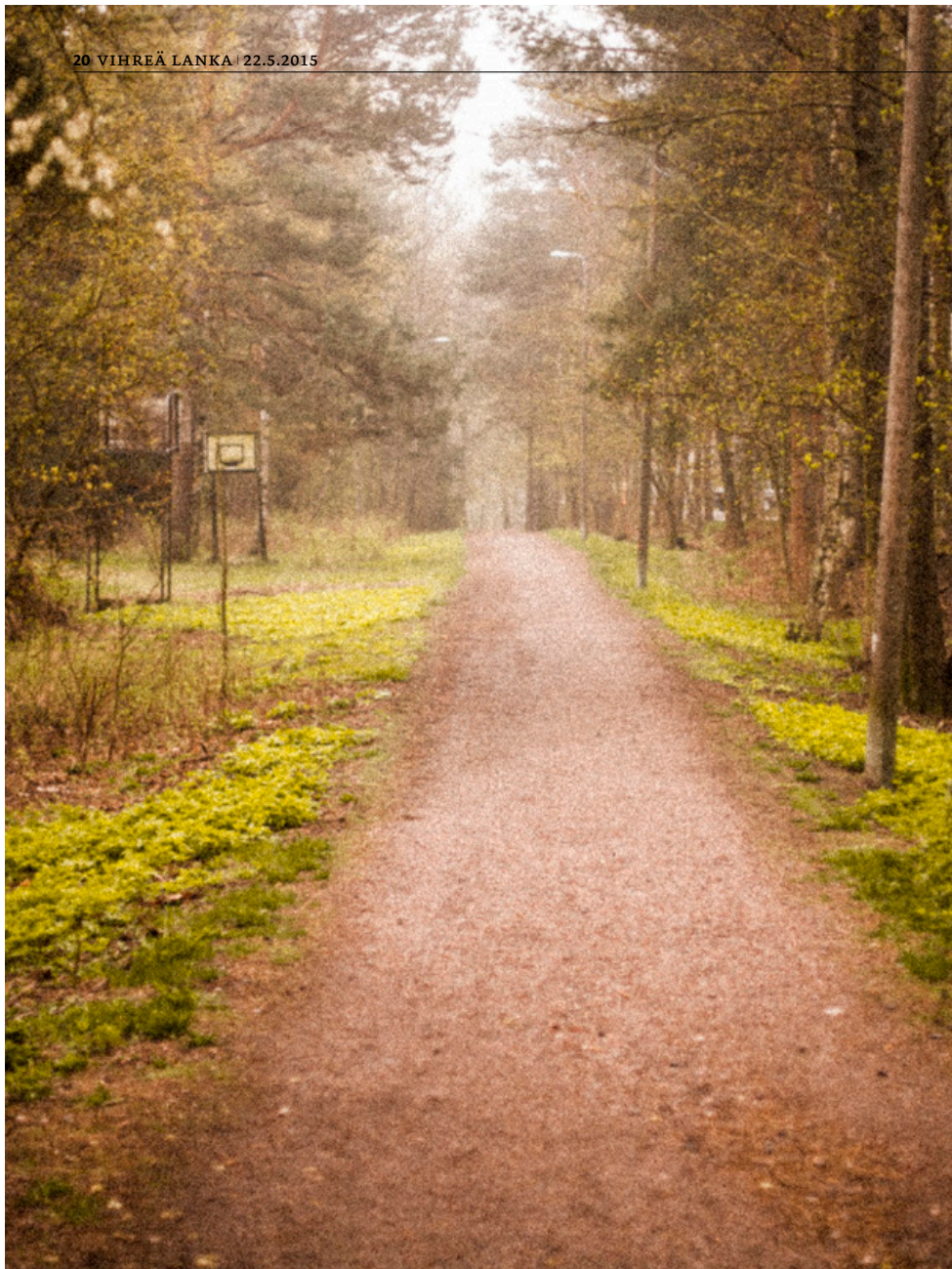
Luin tuoreeltaan muun muassa amerikkalaisten **Whitley Strieberin** ja **James W. Kunetkan** romaanin *Warday* (1984, suom. 1984), joka kertoo Yhdysvalloista viisi vuotta ”sotapäivän” jälkeen. **P. C. Jersildin** jälkeen vedenpaisumuksen (1982, suom. 1983) maalaili kuvaa ihmiskunnan lopusta vuosia ydinsodan jälkeen.

Olin niin varma maailmanlopusta, että kun televisio-uutisissa kerrottiin jonkin asian toteutuvan viiden vuoden kuluttua, pidin sitä kummallisena. Eihän maailmaa enää silloin olisi.

Lauttasaari alkaa loppua. Puuskutan ylös mäkeä ja mietin elämäni. Mäen päältä avautuu näkymä kohti Keilaniemeä ja Tapiolaa. Nuorempana olisin ajatellut niiden olevan vain muuttaman harppauksen päässä ja ottanut haasteen innolla vastaan. Nyt tiedän, että edessä on pitkät pätkät tylsää Länsiväylän laitaa.

Jos maailmanloppu iskiisi, olisiko minulla vielä 46-vuotiaana tarpeeksi voimia ja tarmoa selviytyä? Vai käpertyisinkö johonkin nurkkaan kuolemaan? Tiedän että yrittäisin kuitenkin, perheeni vuoksi.

SIIS KOHTI KOTIA! Ylitän Espoon rajan, vieressä melua Länsiväylä. Millainen tämä maisema olisi katastrofin sattuessa

sa? Voisinko kävellä täysin autiota Länsiväylää pitkin? Jos Suomeen iskisi pandemia, se voisi tappaa tai sairastuttaa niin suuren osa väestöä, että tiet tosiaan autoituisivat. Tartunnan pelossa terveetkin pysyisivät kotonaan.

Katastrofin autoittamaa maailmaa on visioitu kirjallisuudessa pitkään. Tieteiskirjallisuuden äitinä pidetty **Mary Shelley** kirjoitti kirjan *The Last Man*, jossa suurin osa ihmiskuntaa on kuollut ruttoon. Myöhemmin tällaisia yksinäisyyskuvitelmia kirjoitettiin ydinsodan jälkeisestä maailmasta, jossa säteily on tappanut melkein kaikki. 1980-luvun alun ydinsodan varjossa eläneenä muistan, miten häikäyttävä oli **Robert C. O'Brienin** nuorten romaani *Tohtori L – vieras kuolleesta maailmasta*, jossa nuori tyttö asuu yksin maatilaa ydinsodan runtelemassa Yhdysvalloissa.

Katastrofin jälkeen tiellä tuskin joutuisi kulkemaan yksin. Kuvittelen kuinka Länsiväylä on täynnä pysähtyneitä autoja, vihaisia ja epätoivoisia kuskeja, torvet ja hälytysajoneuvojen pillit soivat. Yhdessä minun kanssani kevyen liikenteen väylää pitkin vaeltaa tuhansia pakenevia, naisia, miehiä lapsia, osalla mukanaan puoli omaisuutta, osalla ei mitään.

Olen heittäväällä Keilaniemessä. Katselen Keilaniemen manhattania, Espooja ja vähän koko Suomenkin kansainvälisen taloudellisen menestyksen symbolia. Post-apokalyptisessa maailmassa näissä rakennuksissa olisivat arvokkaita vain lounasravintolaan unohtuneet säilykkeet.

ISTAHDN syömään eväitä Otsolahden rannalle käveltyäni noin kaksi tuntia. Alan ymmärtää brittien cosy catast-

rophea. Ei ole hullumpaa istua merenrannalla eväitä syömässä.

Kävely on sujunut paremmin kuin kuvittelin. Pian olen Niittykummussa, jota rakennetaan kiivaasti tulevaa metroa varten. Katselen hienoja uusia asuin- ja toimistorakennuksia. Ilman sähköä ja kaukolämpöä niissä ei voi asua. Suuri osa Suomea joutuisi etsimään uuden kodin katastrofin jälkeen, sellaisen jossa on tulisija talvea varten. Elleivät ihmiset sitten rakentelisi kamiinoina olohuoneisiin.

Luin viime syksynä kirjan Britannian roomalaisajoista. Kun Rooma poistui Britanniaa 400-luvun alussa, hienot roomalaiset huvilat autoituivat muutamassa vuosikymmenessä. Niiden kehittyneiden lämmitysjärjestelmien huoltoon ja korjauksiin tarvittiin erikoistuneita ammattilaisia, joita ei enää ollut.

Arkeologit ovat löytäneet huviloiden lattiaita, joiden hienojen mosaiikkien päällä on poltettu nuotioita. Onko kohan se meidänkin tulevaisuutemme?

LÄHESTYESSÄNI Kuitinmäkeä alkaa sataa. Etenkin 1980-luvulla jatkuva sade kuului postapokalyptiseen maisemaan. Sade oli joko radioaktiivista tai muuten myrkyllistä. Happosade oli ydinsodan ohella varma tulevaisuuden ilmiö. Mutta happamat sateet eivät sitten tappaneetkaan luontoa, sillä päästöt saatiin kuriin. Ihmiskunta osaa tehdä joskus jotain oikeinkin.

Poikkean Kuitinmäen S-marketissa ostamassa eväitä. Näin varmaan toimin oikeinkin katastrofin sattuessa. Ostaisin ruokaa viimeisestä kaupasta ennen kotia.

Viime vuosien poikkeustilanteita

WTC-ISKUT 2001. Terroristit törmäsivät liikennelentokoneilla WTC-pilvenpiirtäjiin New Yorkissa. Liki 3 000 kuoli. Kiristivät lentokoneiden turvatarkastuksia pysyvästi. Lenkkarit korvasivat korkokengät Manhattanilla.

NOKIAN VESIKRIISI 2007–2008. Jäteveden ja juomaveden sekoittuminen sairastutti tuhansia ja saattoi aiheuttaa kolme kuolemaa. Juomavesi oli kokonaan tai osin käyttökiellossa melkein kolme kuukautta.

EYJAFJALLAJÖKULLIN TULIVUOREN PURKAUS 2010. Eyjafjallajökull-jäätikön alla ollut tulivuori purkautui Islannissa. Lentokieltoja noin kuukauden ajan, pahimmassa vaiheessa 15.4.–23.4. koko Alppien pohjoispuolinen Eurooppa oli ajoittain lentokiellossa.

TAPANINPÄIVÄN MYRSKY 2011. Sadattuhannet jäivät Suomessa ilman sähköä tapaninpäivänä riehuneen myrskyn seurauksena. Kirkkonummella katko kesti pahimmillaan viisi päivää.

EBOLA-EPIDEMIA 2014. Länsi-Afrikan ebola-epidemiaan sairastui yli 20 000 ihmistä, joista lähes 10 000 kuoli. Epidemian vaivamiin maiden sairaanhoitojärjestelmä ylläsiirtui, lentoja peruttiin ja maataloustuotanto romahti, kun ihmiset pakenivat alueilta, joilla ebolaa esiintyi. ◀

Sillä tavalla jaksaisin kantaa eniten. Vai hankkisinko ruokaa jo Helsingistä? Lähikauppa saattaisi olla jo tyhjä, kun ehtisin paikalle.

Tuijotan valtavia hedelmä- ja vihannestiskejä. Suomessa on tarjolla koko maailman tuotteita, ympäri vuoden, tuoreina. Tätä runsausta postapokalyptisen maailman ihmiset muistelisivat kaiholla. Miten sen selittäisi katastrofin jälkeisille lapsille?

Lisään kokeeni panosta: päätän tehdä illan ruokaostokset ja kantaa ne loput 5–6 kilometriä kotiin. Ostan meksikolaisen katkarapukastikkeen ainekset. Katastrofitilanteessa olisin varmaan ostanut jotain kevyttä proteiinipitoista, kuten soijarouhetta. Lähden Kuitinmäestä kohti Keskuspuiston metsiä. Länsiväylän metelin jälkeen keväinen metsä tuntuu paratiisilta. Sade on lakanut, vaikka edelleen on pilvistä ja kostea.

METSÄ on suomalaisille ominainen pakopaikka katastrofiaikoina. Kun venäläiset yltyivät paikoin lähes kansanmurhatoiseen väkivaltaan isovihan aikaan 1713–21, suomalaiset pakenivat metsien pilopirtteihin.

Mutta onko toinen metsässä oleva ihminen ystävä vai vihollinen? Kaupungissa voi hakea suojaa laumasta, metsässä on omillaan.

Tiedän, että Keskuspuiston läpi johtaa reitti melkein kotiovelle. Kuljettuani puolisen kilometriä tulen neljän tien risteykseen. Reitit ovat leveitä ja juuri laitetun oloisia. Missään ei ole yhtään opastetta.

Joudun luottamaan suuntaavistooni, mikä ei ole hyvä juttu. Keskellä korpea luomutäysjyväisiä ja korianteria

sisältävänä ruokakasseineni olen kuin pateettinen hahmo elokuvasta nimeltä Hipster Apocalypse.

Arvon suuntaa ja valitsen mielestäni pohjoiseen vievän reitin. Metsä voi olla turvapaikka, mutta on siellä myös helppo eksyä. Metsä on oma luonnonvoimansa, ja jos ihminen häviää, se ottaa omansa takaisin. Länsiväylä, jonka laita kävelin aikaisemmin, muuttuu metsäpoluksi muutamassa vuosikymmenessä.

Puoli tuntia myöhemmin olen – Henttaalla, aivan väärässä päässä metsää. Henttaalta mukaani tarttuu koira, musta labradorinnoutaja tai vastaava. Postapokalypsisissa elokuvissa ja kirjoissa koirat usein kääntyvät entisiä isäntiään vastaan, muodostavat pelottavia laumojta taistelemaan viimeisistä ruoantähteistä ihmisten kanssa. On osa katastrofin kauhua, kun parhaaseen ystäväänkään ei voi enää luottaa.

Koira palaa omalle reviirilleen, kun alan lähestyä tuttuja seutuja. Liki kuusi tuntia lähdestä ja olen kotona.

ONNISTUN tavoitteessani. Pystyn katastrofin sattuessa kävelemään kotiin. Muuten varautumiseni on heppoista. Kotoa löytyvät juuri ja juuri viikon ruoat, jotka viranomaiset kehottavat pitämään hätävarana. Mutta onko meillä edes patteriradiota?

Vaimo kuittaa pateettiset puheeni maailmanlopusta sillä, että suorituskeni olisi tarpeenjo bussilakon iskiessä.

Katastrofeihin, pienempiin tai suurempiin, olisi syytä varautua edes hiukan. Luonto järjestää meille taatusti globaalin katastrofin, kun aikaa kuluu tarpeeksi. Viisautta olisi, jos emme aiheuttaisi sellaista itse jo aiemmin. ◀

Tee suunnitelma poikkeustilanteita varten

”ILMAN SÄHKÖÄ ei useinkaan pysty maksamaan kaupassa. Kaupat voivat mennä kiinni ja ne jotka ovat auki, vastaanottavat vain käteistä”, sanoo viestintäpäällikkö **Erja Saraste** Huoltovarmuuskeskuksesta.

Sähkön puute katkaisee myös vedenjakelun nopeasti.

”Sen jälkeen ei pysty vetämään vessaa, mistä seuraa omia ongelmiaan.”

PÄÄKAUPUNKISEUDUN riippuvuus joukkoliikenteestä tuntuisi kriisitilanteissa.

”Kannattaa etukäteen miettiä itselleen suunnitelma B sen varalle, että joukkoliikenne ei toimi. Jos katkos tulee kotona, voi turvautua polkupyörään tai kimpapyörytiin. Jos on jo töissä, vaihtoehtoja voi olla vähemmän. Sekin kannattaa muistaa, että korkokengissä on paha kävellä pidempiä matkoja.”

Saraste korostaa etukäteissuunnittelun tärkeyttä.

”On hyvä pohtia ajoittain oman elämän haavoittuvuutta. Jos on perhettä, esimerkiksi pieniä lapsia, kannattaa miettiä valmiiksi, kenet voi esimerkiksi pyytää hakemaan heidät hoidosta, jos ei itse pääse. Kun on tehnyt suunnitelman siitä, miten pärjäisi arkisissa häiriötilanteissa, luo itselleen hyvän pohjan pärjätä myös pahemmissa kriiseissä.”

VARSINKIN nuorten varautumisessa saattaa olla suuria aukkoja.

”Monilla ei esimerkiksi ole lääkkeitä kotona, eikä edes kuumemittaria. Heillä ei välttämättä ole myöskään käsitystä, mistä apua voi hakea. Tällaisia asioita voi olla vaikea selvittää 40 asteen kuumessa”, Saraste muistuttaa.

Jos pahempi katastrofi iskee, tärkeää olisi saada tietoa siitä mitä on tapahtunut ja miten tilanne etenee.

”Ihmiset eivät ehkä muista, että kännyköissä on usein radio. Samoin autoissa. Jos autossa on bensaa –

kuten olisi aina hyvä olla – käynnistämällä auton voi kuunnella radiota ja ladata kännykän.”

Kännykässä on monesti myös taskulamppu ja ehkä kompassikin.

KOTIIN on helppo ostaa välineitä, joita voi tarvita kriisitilanteissa.

”Kannattaa hankkia esimerkiksi kokoontaittuva viiden litran vesisäiliö, jota voi käyttää jos veden joutuu hakemaan jakelupisteestä. Pahimmillaan kodista voi löytyä vain liikain puolen litran limupullo tähän tarkoitukseen”, Saraste kuvaa.

Jääkaapissa olisi hyvä olla ruokaa ja juomaa parin päivän tarpeiksi.

”Säilykkeet ja kuivatavikkeet kuten jauhot, riisi, pasta tai pussikeitot eivät vie paljoa tilaa kaapissa ja pelastavat pahan päivän tullen.” ◀

Oman varautumisensa astetta voi testata Huoltovarmuuskeskuksen sivuilta (huoltovarmuus.fi) löytyvältä Omavarax-pelillä. Lisää hyödyllistä varautumistietoa on osoitteessa varaudu.info.

KOTIHENGETÄR

ENSIMMÄISESSÄ kuvassa ilmeettömästi eteensä katsova lyhyttukkainen, isokokoinen nainen seisoo luuta rintojen alla ruokasalissa tuuhean ryijyn edustalla. Toisessa hän puristaa hampurilaisia hauistensa välissä.

Sama nainen asettaa videolla neilikan haarojensa väliin ja tamppaa itseään mattopiiskalla kunnes kukan terälehdet ovat irronneet.

AURINKOINEN kevätpäivä, ravintola Kappeli Helsingin keskustassa. Tiskin vierustan pöydässä istuvalla lempeästi hymyilevällä naisella on yllään musta tunika. Pitkät vaaleat hiukset ovat nutturalla. Hätkähdyttävissä ja absurdiin vinksahanteissa omakuvissaan rujolta näyttävä kuvataiteilija **Iiu Susiraja** on kaunis.

”Mulla on nyt ripsiväriä ja puuteria, kun tänään on saksalaislehden haastattelu. En mä yleensä laita mitään”, turkulaisittain murtava Susiraja vähättelee, mutta myöntää eron omakuvien ja todellisuuden välillä. ”Mä oletan, että mua ei tunnisteta sen takia. Ihmisen ilmeet rakentaa ihmistä niin paljon: kuvista puuttuu ilmeet. Monesti myös asiat, joiden äärellä siinä olen, on vakavia. Hymyhän tekee ihmisestä ihan erinäköisen.”

JO ALLE kouluikäisenä Turun Hepokullan lähiössä asunut Susiraja – joka silloin vielä tunnettiin Pirre Karvisena – tiesi, että hän haluaa taiteilijaksi. Hän ei sanonut sitä ääneen, koska pelkäsi, että silloin haave ei toteutuisi koskaan.

”Ei siellä lähiössä minun tietäkseni mitään taiteilijoita ollut, ainoot oli koulujen kuvataideopettajat. Mä en edes mieltänyt sitä pienenä ammatiksi. Kirjoitin ystäväkirjoihin toiveammatiksi eläinlääkäriin.”

Lukio jäi Susirajalta kesken. Kuvataideakatemiaan hän pyrki ensi kerran jo parikymppisenä, muttei päässyt sisään. Sen sijaan hän opiskeli ensin Vantaalla artesaani-maalariksi, sitten Kouvolassa designmarkkinointia ja vielä tekstiiliartenomiksi Vantaalla. Susirajan loppuyönäyttelyssä vuonna 2005 oli tekstiilistä tehtyjä, venähäneitä karhuja.

Vähän alle kolmikymppinen Susiraja oli niin ujo, että äiti joutui vetämään tyttärensä gallerian ovesta sisään. Sisällä Susirajaa nolotti niin paljon, että näyttelymahdollisuudesta kysyi äiti. Lopulta näyttely Helsingin Lasipalatsin galleriasta järjestyi sähköpostikirjeenvaihdolla.

”Mutta ne teokset on poltettu jo”, Susiraja sanoo.

Parikymppisenä Susiraja valokuvaksi omaksi ilokseen bändien keikoilla, mutta harrastus hiipui. Tosissaan hän löysi valokuvan vasta 2007, yli kolmekymppisenä.

ILMEETÖN NAINEN. Iiu Susiraja kuvaa itseään, koska ei rohkentisi kohdella ketään muuta samalla tavalla. Pitkään hän ei näyttänyt kuvissaan kasvojaan. ”Ymmärän hyvin ihmisiä, jotka pelkäävät tulla kuvatuiksi.”

Hän hankki alennuksesta ensimmäisen digikameransa ja otti ensimmäiset omakuvansa.

”Tiesin jo kun menin hakemaan kame-
raa, että aion kuvata itseäni. Oli sellainen olo, että täytyy kuvata. En tiedä mikä siinä sitten oli.”

Kuvissa Susiraja ei näyttänyt kasvojaan. Hän luonnehtii kuvia huumorittomiksi, totisiksi ja rajuuksi: niissä hän esimerkiksi kuristi itseään ristipistoliinalla.

”Vaikka ne oli rajuja, ne oli aika hienoja kyllä. Ne oli hätkähdyttäviä: mä en ollut pitkään aikaan nähnyt itseäni valokuvista. Kun näki ne pulleet käsivarret ja kaiken sen rajuuden, se oli aika hämmentävää itsellekin. Ei niitä helppo ollut katsoa.”

SUSIRAJA kuvaa teoksensa lähinnä vanhempiensa omakotitalossa, jossa on itsekin asunut aikuisena. Kyse on sekä käytännöllisistä valinnasta että oikeasta tunnelmasta.

» **Yhdysvaltalaisen nettisivustojen juttuja Susirajan tuotannosta on jaettu kymmeniätuhansia kertoja.**

Kuvattessaan Susiraja asettaa kameran jalustalle. Itselaukaisimen painamisesta on 12 sekuntia aikaa laittaa kaikki valmiiksi. Toimivan kuvan ottaminen vaatii usein monia toistoja. Susiraja kuvaa päivänvalossa. Hän ei edes omista kunnan lamppuja.

”Olen koittanut kuvata ulkonakin, mutta jotenkin se kuvan sanoma puuroutuu, kun on puskaa ja aittaa ja autoa ja kaikkea. Iskeytyys häviää.”

Alun perin Susiraja koki kuvaavansa selkeästi itseään, mutta kuvien hahmolle on kasvanut tarina sekoamassa olevasta kotirouvasta. Teoksissa on silti kyse Susirajan omista kokemuksista: läheisille niiden näkeminen on joskus vaikeaa. He tunnistavat, mihin faktaa ja fiktoita sekoittavat kuvat viittaavat.

”Ei se mitään näytelmää ole.”

KASVOJAAN Susiraja alkoi näyttää kuvissaan 2008, samana vuonna kun hän pääsi Turun Taideakatemiaan.

”Oon ollut päälle 30, kun pääsin taidekouluun. Mutta onneksi pääsin vasta niin myöhään. Aiemmin ei olisi ollut mitään, mitä käsitellä tai sanoa.”

Vähitellen media löysi Susirajan teokset. Susirajaa on haastateltu kaikkialle *Kodin Kuvalehdestä Suomen Kuvalehteen*, feministien *Tulvasta Nyt*-liitteeseen. Viime syksynä teokset löivät läpi maailmalla: isojen yhdysvaltalaisen nettisivustojen juttuja Susirajan tuotannosta on jaettu kymmeniätuhansia kertoja. Juttujen kommenttiketjuissa on satoja puheenvuoroja, ylistyksestä saastaan.

Susiraja ei seuraa suosionsa kasvua nettissä lainkaan.

”En tiedä niistä kommentteista. Mun kaveritkaan ei sano sen enempää aiheesta, kun tietävät, etten itse niitä seuraa. Olen antanut sähköpostilla vastauksia lehdille, mutta en edes itse muista, mille lehdille, olivatko ne isoja vai pieniä. Mutta kyllä sai tietokoneen ääressä istua.”

Taloudellista hyötyä tunnettuudesta ei ole ollut. Ulkomailta tuli yhteydenottoja julkisuuden myötä, mutta myynti jäi vähäiseksi. Kun viime vuonna ei ollut uutta yksityisnäyttelyä, huippujulkisuuden vuosi olikin taiteilijalle tiukka.

Apurahoja Susiraja on saanut vuosien varrella yhteensä 5 000 euroa. Hän elää niukasti: hänellä ei ole assistenttia tai työhuonetta. Teoksiaan Susiraja säilyttää vanhempien ja veljen kodissa.

”Mulla on hirveän vähän laskuja. En ole shoppailija, en matkusta, enkä käy oikein missään muuallakaan. Joskus käyn baaris-
sa tai bändien keikoilla.”

TOUKOKUUSSA Helsingin Kluuvun gallerias-
sa esillä ollut loppuyönäyttelyn toinen osa

matkustaa Norjaan. Susiraja ei lähde mukaan. Sen hän kertoi järjestäjille heti. Hän ei myöskään järjestä näyttelyissään avajaisia.

Vaikka Susiraja kertoo tulleensa viimeisen kahdeksan vuoden aikana moninkertoinen rohkeammaksi, näyttelyajan kysymistä kauhistuneesta nuoresta naisesta on joutain jäljellä.

”En koskaan käy ulkomailla, olen sen verran mukavuudenhaluinen. En osaisi toimia lentokentällä, siellä on ne turvallisuustarkastukset ja kaikkea.”

Päättös ei ole ihan lopullinen.

”Jos tulee tarpeeksi kutkuttava näyttelypaikka, ehkä mä sinne lentokoneeseenkin joskus päädyn.”

YKSI TEEMA tulee esille kaikissa Susirajan haastatteluissa: ylipaino.

Merkittävä osa Susirajan kuvien kiehtovuutta on eittämättä se, että niissä omaa kehoaan käsittelee häpeilemättä ja kurittoman leikkillisesti sen kokoinen nainen, jota harvemmin esitellään minkäänlaisissa kuvissa. Useissa kuvissa Susiraja leikkii ruoalla.

”Mun kuvien lähtökohtana eivät ole kauheuskäsitteet. Ne tulevat katsojalta. Mä en ajattele, että teenpä nyt isokokoisien ihmisen kuvia. Mun taide on tunteiden dokumentointia”, Susiraja sanoo.

Norjaan lähtevien teosten teema on rakkaus. Omakuvien lisäksi esillä on kuvia erilaisilla keittiövälineillä runnotuista kukista, videoteoksia sekä ensimmäistä kertaa myös piirroksia.

Vuodelta 2007 – ajalta ennen omakuvasta – peräisin olevat piirrookset näyttävät kauempaa kirkkailta, pyöreiltä ja hyväntuulisilta lastenkirjakuvituksilta. Vasta läheltä tajuaa, millaiset välit kuvien miehillä ja naisilla on: iso korkokenkä murskaa miestä, norsu ulostaa maassa makaavan miehen päälle, ylipitkässä seiväsmäisessä peniksesä lepattaa Suomen lippu.

Susiraja pitää muiden tulkintoja teoksistaan erittäin kiinnostavana.

”En mä tiedä esimerkiksi feminismistä tai politiikasta juurikaan mitään. Tykkään, että ne merkitykset tulevat sattumalta mun kuviin. En itse ajattele kuvia tehdessä ollenkaan sellaisia asioita. Se on yllätys mulle itsellekin, mitä niissä nähdään. Tykkään, että joku muu tekee analyysin kuin minä.”

Se ei ole helppo tehtävä.

”Kyllä ne kuvat mua itseäkin hämmentää, ja videot. En tiedä, mistä niissä on kyse.”

TUNTEIDEN KUVAAJA. Kuvataiteilija Iiu Susirajan absurdiin hätkähdyttävien omakuvien on tulkitu kommenttoivan yhteiskunnan kauneushanteita ja selfie-kulttuuria. Ise Susiraja kertoo kuvaavansa ihmisuhteita ja tunteita.

Hän ei matkustele tai käy näyttelyavajaisissa.

TEKSTI KATI PIETARINEN
KUVA MARKUS SOMMERS

Iiu Susiraja

- > 39-vuotias.
- > Asuu Turussa, sinkku. Perheeseen kuuluvat vanhemmat, isovelji ja isäiti.
- > Valokuvistaan ja -videoistaan tunnettu kuvataiteilija, tehnyt myös installaatioita ja piirroksia.
- > Kuvataiteen maisteriopiskelija Kuvataideakatemiassa. Valmistunut kuvataiteilijaksi Turun Taideakatemiasta, sekä aiemmin tekstiililartenomiksi ja artesaanimaalariksi.
- > Harrastaa runojen kirjoittamista ja bändien keikoilla käymistä. Suosikkeja ovat Amorphis, 22-Pistepirkot ja Pariisin Kevät.
- > Vaihtoi kymmenen vuotta sitten nimensä Pirre Karvisesta Iiu Susirajaksi. "Vanhat ystävät ja vanhemmat kutsuvat yhä Pirreksi, uudemmat ihmiset kutsuvat Iiuksi. Mutta tunnen itseni ihan Iiu Susirajaksi."

> reportaasi

PIAN VIETETÄÄN VIHREIDEN KOLMEKYMPPISIÄ, MUTTA PUOLUE EI OLE KASVANUT ISOKSI. LÖYTYYKÖ KASVU VASEMMALTA?

UNNELMA SUURESTA PUOLUEESTA

TEKSTI ANNAKAISA SUNI
KUVITUS IIRO TÖRMÄ

SINIVALKOINEN matkustajalaiva kääntyy hitaasti Olym-piaterminaalien eteen. Yhdysvaltain suurlähettilään pakolaisleiriksi haukkumat Kauppatorin oranssit katokset hohtavat auringossa. Torin laidalla Helsingin kaupungin-talon avarassa aulassa virkailija ojentaa lasin takaa vierailijakortin ja neuvoo ottamaan hissin kolmanteen kerrokseen. Hän avaa hissin raskaan metallioven paikaltaan nappia painamalla.

Kolmannessa kerroksessa sihteeri johdattaa toimittajan apulaiskaupunginjohtaja **Pekka Saurin** huoneeseen. Saurilla on yllään puvuntakki ja suorilta housuilta näytävät mustat farkut.

Saurin viime vuonna ilmestynyt romaani *Parempaa kuin seksi* kertoo kolmikosta, joka muistuttaa kovasti **Pekka Haavistoa**, **Heidi Hautalaa** ja Sauria itseään. Kolmikolla on tavoite. Sen saavuttamiseen he perustavat puolueen, jonka puheenjohtajia he vuorotellen ovat ja jonka he lopulta vievät hallitukseen asti. Maksimoidakseen vaikutuksensa kolmikko jakaa maailman keskenään: yksi ottaa Suomen, toinen Euroopan ja kolmas Helsingin.

Täytyy kysyä, ollaanko nyt vuonna 2015 lähempänä tavoitetta.

”Ai niin kuin maailman pelastaminen ja demokratian levittäminen?” Sauri hymähtää.

”Totta kai ollaan. Suurin osa vihreiden tavoitteista on toteutunut epäsuorasti.”

Sauri sanoo, että vihreät on vaikuttanut muihin puolueisiin, tuonut kestävän kehityksen ajatusmallin marginaalista valtavirtaan ja laajentanut politiikan näkökulmaa kansallisvaltion rajojen yli globaaliksi.

Tämän sanottuaan hän toteaa joutuneensa pettymään, koska vihreät on jäänyt pieneksi puolueeksi. Hän on aina ajatellut, että vihreillä on mahdollisuus olla suuri poliittinen ryhmä, ei vain koulutettujen kaupunkilaisten eksklusiivinen porukka.

Vihreät ei ole missään maailman parlamentissa suurin puolue. Monessa maassa myöhemmin perustettu po-

pulistipuolue on äänimäärissä tullut ympäristöpuolueen rinnalle ja sitten reilusti ohi.

Ehkä Suomen vihreistä ei olisikaan pitänyt tehdä vihreitä? Sauri kertoo pohtineensa asiaa jo 1980-luvulla.

”Mietin joskus kansalaisliittoa nimeksi. Voi olla, että se olisi ollut toimivakin idea.”

Sosiaalipolitiikka ja erityisesti vammaispolitiikka olivat vahvasti mukana ympäristöasioiden rinnalla vihreän liiton alkuvuosina.

”Riski on, että joku kansalaisliitto olisi ollut vielä epäkonkreettisempi kuin vihreät. Mutta silloin elettiin Kekosen aikaa”, Sauri sanoo melkein anteeksipyytävästi.

Konkretian puute on hänen mukaansa vihreiden suurin ongelma. Perussuomalaiset ovat saavuttaneet suosionsa vastustamalla abstrakteja asioita kuten EU:ta, vihreät taas ovat abstraktien asioiden puolella. Niistä pitäisi pystyä johtamaan konkreettisia ja arkisia asioita, jos haluaa tavoittaa muitakin kuin korkeasti koulutettuja.

Sauri piirtää paperille renkaita, jotka eivät leikkaa toisiaan: vihreillä on hyviä linjauksia eri asioista, mutta ei selkeää kokonaisnäkemyä siitä, miten yhteiskunta järjestetään.

Saurin romaaniissa häntä itseään muistuttava hahmo luonnostelee kaiken teorian. Todellisuudessa jonkinlainen maapallon yleisohjelma on painettu jo vihreän liikkeen 1980-luvun alussa julkaiseman Komposti-lehden keskiaukeamalle.

Nyt tarvitaan 2020-luvun kokonaisvaltainen ja konkreettinen ohjelma – eikä kyse ole viestinnästä, vaan politiikan sisällöstä, Sauri sanoo. Hän toivoo, että vihreät käyttävät oppositioajan näkemyksen kirkastamiseen.

ENSIMMÄISINÄ vuosinaan vihreät oli jakautunut puolue. Vastakkain olivat ekovihreät eli syvävihreät ja sosiaalivihreät eli pitsinnyplääjät, kuten jälkimmäisiä johtanut **Pekka Haavisto** sanoo, kun tapaamme eduskunnan vierailijakahvilassa.

Syvävihreää leiriä johti **Eero Paloheimo**. Syvävihreiden mielestä sosiaaliset asiat olivat vähäpätöisiä ekologisten haasteiden ratkaisussa, ja perinteinen puoluepolitiikka väärä tapa ratkoa maapallon tulevaisuutta.

”Laaja vihreys, jossa sosiaaliskysymykset ovat mukana, voitti taistelun”, Haavisto toteaa.

Hän kuvaava vihreän liikkeen valintoja: asetetaanko omia ehdokkaita vaaleissa? Perustetaanko puolue? Kannatetaanko EU:ta? Mennäänkö hallitukseen?

Puolueen enemmistö taipui vastaamaan kyllä jokaiseen kysymykseen vuorollaan, siis Haaviston linjalle. Ensimmäiset vihreät kansanedustajat valittiin 1983 ja puolue perustettiin 1987. Ekovihreät jäivät lopullisesti marginaaliin, kun Pekka Haavistosta tuli vihreiden ensimmäinen ministeri vuonna 1995.

Haavisto, Sauri ja Hautala ovat yhtä mieltä siitä, että vastakkainasettelu on päättynyt.

”Mielestäni ei ole mitään merkkejä aatteellisesta kah-tiajoasta, joka alkuvuosina tyrehdytti vihreitä aika paljon”, europarlamentaarikko Heidi Hautala toteaa puhe-linhaastattelussa.

Entä kolmikon pyhä perhe, joka entisen demaripoliitikon ja toimittajan **Lasse Lehtisen** huhtikuisen kolumnin mukaan edelleen valvoo opin puhtautta puolueessa?

”En tiedä onko valtaklikkiä koskaan ollutkaan. Ne ovat hyväkuuloisia tarinoita”, Hautala sanoo.

Saurin mukaan pyhä perhe oli todellinen ja voimisaan vielä 1990-luvulla. Nyt se on jäänyt historiaan.

TÄLLÄ HETKELLÄ puoluekokoukseen valmistautuvilla vihreillä on vain yksi johtaja. Vuodesta 2011 puoluetta luotsannut **Ville Niinistö** jatkaa seuraavat kaksi vuotta, ja historiallisen vaalivoiton jälkeen hänen asemansa on hyvin vahva.

Viime vuosien aikana puolue on entisestään ammat-timaistunut. Enää ei ole epäilystäkään siitä, etteikö vihreät olisi kokonainen poliittinen puolue. Alkuvuosien re-

Ehkä Suomen vihreistä ei olisikaan pitänyt tehdä vihreitä?
Pekka Sauri kertoo pohtineensa asiaa jo 1980-luvulla. ”Mietin joskus kansalaisliittoa nimeksi. Voi olla, että se olisi ollut toimivakin idea.”

piviä ristiriitoja ei ole.

Silti on nähtävissä muutoksia: Niinistön ja puoluesihteerin **Lasse Miittisen** aikana puolue on siirtynyt jonkin verran vasemmalle, sanovat useat pitkän linjan vihreät.

Erään haastatellun mukaan Niinistö mielletään julkisuudessa oikeistolaisemmaksi kuin edellinen puheenjohtaja **Anni Sinnemäki**, mutta todellisuus on toinen. Ultra Bran sanoittaja vain on ihmisten ajatuksissa vasemmistolaisempi kuin presidentin veljenpoika, politiikan sisällöstä huolimatta.

Toinen kokenut vihreä toteaa, että talouspoliittisesti vihreät on tullut hyvin lähelle sellaista vasemmistolaisuutta, jossa velkaantumista ei nähdä ongelmana. Muutos tapahtui hallituksesta lähdön jälkeen viime syksynä.

”Kun surutta toimitetaan, että voidaan ottaa velkaa, se perustuu ajatukseen, että kulman takana on näkyvissä paljon suurempi talouskasvu, kuin valtiovarainministeriö ennustaa. Minulle se on vaikeasti hahmotettavissa, koska meidän olemme uskoneet resurssien rajallisuuteen”, hän sanoo.

Hänen mielestään talouspolitiikasta eri lailla ajattelevat ovat tällä hetkellä puolueessa hiljaa. Osin siksi, että vaalit menivät niin hyvin.

Toiset sanovat, että vihreiden siirtyminen vasemmalle on näköharha.

”Huomasin, että eduskuntavaaleissa oli ehdokkaita ja aktiiveja, jotka kokivat, että Helsingissä otetaan matsia vasemmistoliiiton kanssa. Jengi, joka niin kokee, on itse punavihreästi orientoituvaa. Mutta en usko, että se on meidän mainstreamimme”, sanoo Pekka Haavisto.

Hän toteaa, että puolueessa on myös jäseniä, jotka ovat valinneet kokoomuksen ja vihreiden väliltä.

Vaikka syvävihreät hävisivät jo 1990-luvulla, on viime vuosina tapahtunut kevyttä paluuta ympäristöpainotukseen. Monen mielestä se on suoraa seurausta siitä, että Niinistö oli ympäristöministeri, mutta vihreissä edelleen vaikuttava entinen kansanedustaja **Rosa Meriläinen** näkee muutoksen myös itseään nuoremmissa, 1980-luvulla syntyneissä aktiiveissa.

”Perinteinen luonnonsuojeluvihreys on tällä hetkellä uudelleen nousussa, ja se on musta hyvä”, hän toteaa.

HARVA ESITTÄÄ omalla nimellään rakentavaa kritiikkiä puolueen nykylinjaa kohtaan. Poikkeus on **Osmo Soininvaara**, joka jättäytyi keväällä pois eduskunnasta.

Hän toteaa, että vihreät on viimeiset vuodet ollut voimakkaasti puheenjohtaja Niinistön puolue, ja toivoo kollektiivisempää johtoa. Heti perään Soininvaara toteaa, että hän kuuli samaa kritiikkiä omalla puheenjohtajakaudellaan.

”Jos puolue samaistuu vain yhteen ihmiseen, hänen pitäisi olla täydellinen.”

Soininvaaran mielestä ympäristönäkökulma asetetaan välillä liian kriittikömmästi muiden asioiden edelle. Hänen mukaansa puolue, joka hylkää ison asuinalueen rakentamisen vähäisen ympäristöhyödyn vuoksi, ei voi nousta Helsingin suurimmaksi.

Soininvaara ei ole ilahtunut kaikista vihreiden talouspoliittisista kannanotoista.

”Toivoisin, että ei mentäisi itkusieluiseen vasemmistolaisuuteen, joka tosiasiana on henkisesti epärehellistä. Minäkään en pidä leikkauslinjasta. Mutta kun sanotaan, että kannatetaan mieluummin rakenteellisia uudistuksia, niin pitäisi olla paljon konkreettisempi ja rohkeampi. Ainakin edellisessä eduskuntaryhmässä oli sitä henkeä, että emme saa esittää mitään, millä olisi jotain ikäviä seurauksia jollekin. Äänestäjämme eivät ole tyhmiä.”

Vihreiden vaarana on ollut enemmänkin demareiden tai vasemmistoliiiton kuin kokoomuksen puisto-osastoksi leimautuminen, Soininvaara sanoo. Hänen mukaansa vihreät kuuluu vasemmistoon laajassa mielessä – mutta siellä pitää ottaa uudistajan rooli.

”Jos vihreät ei pysty modernisoimaan vasemmistoa, niin ei sitä pysty tekemään kukaan. Pitää uskaltaa kritisoida myös vasemmistopuolueiden populistisuutta.”

EMMA KARILLA on jalassaan nuhjuiset vaaleanpunaiset converset. Tunnin päästä hän osallistuu eduskunnan puhemiesistön kokoukseen ympäristövaliokunnan väliaikaisena puheenjohtajana. Puhemiesneuvosto valvoo muun muassa kansanedustajien pukeutumista.

”Ja mä rikon kaikkea sitä”, toteaa Kari, ja kertoo saaneensa avustaja-aikoinaan puhemiesneuvostolta huomautuksen liian lyhyestä hameesta.

Vihreiden kolmannen aallon ehkä kirkkain tähti on nyt kansanedustaja instituutiossa, jossa vahditaan naisten hameiden pituutta. Kansalaisjärjestöaktiivi ja Helsingin vihreää valtuustoryhmää johtava Kari tekee samantyyppisiä matkaa kuin vihreät edeltäjänsä saapasjalkaisesta **Ville Komsista** alkaen.

”Emma Kari on ihminen, jota tosi moni kuuntelee ja johon luotetaan puolueen sisällä monissa piireissä”, Rosa Meriläinen kuvailee.

Moni muukin haastateltu mainitsee Karin kysyttävää puolueen tärkeimmistä vallankäyttäjistä.

Ostamme linjastosta porkkanakeittoa eduskunnan väliaikaisessa kahvilassa.

”Meillä on leikkauspolitiikkaa tekevä oikeistohallitus, jolla on hyvin konservatiiviset arvot. Me olemme vastapaino juuri sille poliitikalle, mitä juuri tämä hallitus tulee tekemään”, Kari sanoo.

Vaikuttaa siltä, että hän tuntee olevansa oppositiossa hyvässä seurassa. Parasta seura on omassa tuoreessa eduskuntaryhmässä, joka kasvatti paikkalukunsa kymmenestä viiteentoista ja jossa on seitsemän täysin uutta edustajaa.

Kari sanoo, että puolueessa on käyty suurta arvokeskustelua vuoden 2011 vaalitappion jälkeen. Hänestä Niinistön ympäristöministerin salkku viime vaalikaudella oli puolueelle hyvin tärkeä. Karin mukaan vihreät on yleispuolue, mutta ympäristöpolitiikan vahva asema ei ole heikentynyt.

Kaikki haastatellut uuden eduskuntaryhmän jäsenet – **Touko Aalto**, **Hanna Halmeenpää**, **Satu Hassi**, **Jyrki Kasvi** ja Kari – sanovat, että vihreiden linja on hyvä eikä sitä tarvitse muuttaa.

Kari uskoo, että oppositioaika auttaa vihreitä kasvamaan suureksi puolueeksi.

”Seuraavat neljä vuotta tullaan katsomaan hyvin vastakaista politiikkaa”, hän viittaa hallituksen ja oppositioon eroon.

Kari väistää kysymyksen siitä, onko hän omasta mielestään puolueen vasemmalla laidalla.

”Politiikassa pitää tukea eniten niitä, jotka eniten tukea tarvitsevat”, hän tyytyväisesti vastaa.

Eduskuntaan valittiin keväällä viisi 1980-luvulla syntynyttä vihreää. Koirjärveläisten ja niinistö-sinnemäkien jälkeen vihreissä on päässyt esille kolmas aalto, sanoo vihreiden nuorten ja opiskelijoiden entinen puheenjohtaja, köyhyyshuutaja **Maria Ohisalo**, joka hävisi oman eduskuntapaikkansa hyvin täpärästi toiselle 1980-lukulaiselle, **Ozan Yanarille**.

Ohisalon mukaan aika oppositiossa täytyy yrittää kääntää mahdollisuudeksi olemalla yleispuolue, joka puhuu paitsi ympäristöstä myös sosiaalisesta oikeudenmukaisuudesta. Tulevissa hallituksissa Ohisalo toivoo vihreille opetusministerin tai sosiaali- ja terveysministerin salkkua.

”Olemme ainoa virallisesti feministinen puolue. Feministiselle poliitikalle on tilausta”, Ohisalo sanoo.

VIHREIDEN perustamisesta tulee kahden vuoden päästä kuluneeksi 30 vuotta. Vieläkö puolueella on mahdollisuus nousta suurten joukkoon?

Sinne alun perinkin pyrkineet Haavisto ja Sauri uskovat yhä tavoitteeseen.

Heidi Hautala kertoo joskus vastanneensa ”herra paratkoon, ei!” kun häneltä kysyttiin, voiko vihreät saada 15 prosentin kannatuksen. Nyt hän on eri mieltä.

”Näiden vaalien yhteydessä on alkanut näyttää siltä, että se on täysin mahdollista. Pitää nousta lähelle neljän tällä hetkellä suurimman puolueen sarjaa ja ottaa rako meidänkokoisiiin ja pienempiin puolueisiin”, Hautala sanoo.

Vain Meriläinen ja kansanedustajaksi palannut Kasvi epäilevät, voiko vihreät nousta suurten joukkoon nopeasti ja onko se edes toivottavaa.

”Kasvun rajat tulevat siinä, että olemme monessa asiassa sitä mieltä, mitä kansalaisten vähemmistö on”, Meriläinen toteaa.

Hänen mukaansa puolue voi saada lisää valtaa paitsi lisäämällä kannatusta myös lisäämällä yhteistyötä muiden kanssa.

”Jokaisen puolueen tavoitteena tulee olla tehdä itsensä tarpeettomaksi”, sanoo Kasvi.

Hän sanoo, että suuri kasvu ei oikeastaan ole toivottavaa kahdesta syystä: päästäkseen siihen vihreiden täytyisi joko vesittää ympäristösanomansa, tai ympäristön tilan pitäisi mennä niin huonoksi, että vihreitä olisi pakko kuunnella.

Suurin osa vihreistä kuitenkin haluaa reilusti enemmän äänestäjiä. Miten?

”Pitää pystyä olemaan puolue, joka lähtökohtaisesti yrittää ottaa oikeiston ja vasemmiston parhaat puolet”, kuvailee entinen puoluesihteerin **Panu Laturi**.

”Poliittista pikkusieluisuutta pitää varoa. Toivon, että emme oppositiossa lankea haukkumaan kaikkea, mi-

Osmo Soininvaaran mielestä vihreät kuuluu vasemmistoon laajassa mielessä.

”Jos vihreät ei pysty modernisoimaan vasemmistoa, niin ei sitä pysty tekemään kukaan. Pitää uskaltaa kritisoida myös vasemmistopuolueiden populistisuutta.”

**”Meillä on leikkauspolitiikkaa tekevä oikeistohallitus,
jolla on hyvin konservatiiviset arvot. Me olemme vastapaino juuri sille politiikalle,
mitä juuri tämä hallitus tulee tekemään”, Emma Kari sanoo.**

tä hallitus tekee. Vihreiden linjan pitäisi olla sama hallituksessa ja oppositiossa”, Satu Hassi muotoilee.

Eduskuntavaalit voi nähdä myös erävihreiden voittona.

Keski-Suomen ja Oulun uudet kansanedustajat Touko Aalto ja Hanna Halmeenpää ovat sitä mieltä, että vihreät voi nostaa kannatus-taan olemalla vahva eri puolilla maata.

Samaa mieltä ovat oikeastaan kaikki muutkin haastatellut. Pääkaupunkiseudun ja muun Suomen vastakkainasettelu puolueessa on lientynyt. Vihreät halutaan viedä kaikkiin yliopistokaupunkeihin ja myös niiden ulkopuolelle.

Siihen ei tarvita linjamuutosta vaan jalkatyötä, sanoo Aalto.

”Valtakunnallinen viesti pitää käydä kätelemässä kädestä käteen jokaiselle ihmiselle tutuksi. Pitää kohdata 5000 ihmistä saadakseen 5000 ääntä vaaleissa.”

Hänelle suureksi puolueeksi nouseminen ei ole pelkästään tavoite. Se on välttämätöntä.

”Sosiaalisen, ekologisen ja taloudellisen kestävyys-tä.”

KAUPUNGINTALON kolmannessa kerroksessa tunnin kestävä tapaaminen apulaiskaupunginjohtaja Pekka Saurin kanssa on päättymässä. Sauri haluaa vielä korostaa, että vihreiden synty ja osallistuminen hallitukseen on Suomen poliittisessa historiassa ”aika kova saavutus”. Puolueella on ollut kokoaan suurempi vaikutus.

Saurin romaanissa Sauria itseään muistuttava kertoja pohtii, että ajatusten ja tekojen seuraukset saa tietää vasta voittajien historiankirjoituksesta.

”Ja kai me sitten olimme niitä voittajia”, hahmo sanoo.

Juttu varten on haastateltu 14 vihreitä hyvin tuntevaa henkilöä, joista osa esiintyi nimettömästi.

Naisten vuoro

VIHREÄT HISTORIALLISEEN vaalivoittoon vienyttä Ville Niinistöä valitaan mitä todennäköisimmin uudelleen puolueen puheenjohtajaksi Oulun puoluekokouksessa tänä viikonloppuna. Vihreän Langan mennessä painon hänelle ei ollut ilmaantunut haastajia.

Niinistö ei kuitenkaan vie vihreitä seuraaviin eduskuntavaaleihin, sillä hänen kolme puheenjohtajakauttaansa tulevat täyteen vuonna 2017.

Vihreiden seuraava puheenjohtaja on todennäköisesti nainen. Kukaan ei ole vielä ilmoittanut olevansa kiinnostunut paikasta.

Tällä hetkellä eduskuntaryhmän puheenjohtaja **Outi Alanko-Kahiluoto** näyttää vah-

valta ehdokkaalta kahden vuoden päästä pidettävän jäsenäänestyksen voittajaksi. Hänet voisi haastaa toinen helsinkiläinen, kansanedustaja ja valtuustoryhmän puheenjohtaja **Emma Kari**.

Kisaan odotetaan lisäksi ainakin kalajoista Hanna Halmeenpää. Hänen eduksen lasketaan se, että hän tulee suurten kaupunkien ulkopuolelta, ja kysymysmerkiksi se, miten energiapolitiikan tuntija taipuu yleispoliitikoksi.

Suurin osa tätä juttua varten haastatelluista uskoo, että seuraava puheenjohtaja tulee nykyisen eduskuntaryhmän sisältä. ◀

Vain Rosa Meriläinen ja Jyrki Kasvi epäilevät, voiko vihreät nousta suurten joukkoon nopeasti ja onko se edes toivottavaa. ”Kasvun rajat tulevat siinä, että olemme monessa asiassa sitä mieltä, mitä kansalaisten vähemmistö on”, Meriläinen toteaa.

Niinistö: Moni vihreä pelkää leimautumista

Vihreiden puheenjohtaja Ville Niinistö ja eduskuntaryhmän puheenjohtaja Outi Alanko-Kahiluoto lukivat jutun. Näin he kommentoivat.

Niinistö:

”Johdan edeltä, mutta haluan samaan aikaan olla puolueeni keskellä. Minulle puheenjohtajana on tärkeää, että puoluehallitus ja puoluevaltuuskunta luovat oikeasti puolueen linjaa. Kuuntelen heidän viestiään ja vaikutan siihen tietysti itse. Voi olla, että osa haastatelluista ei tiedosta tätä.

Se, mitä **Osmo Soininvaara** sanoo jutussa ajavansa, on juuri sitä, mitä minäkin haluan tehdä. Olen taustaltani sosiaaliliberaali markkinatalouden kannattaja, ja siksi minun on helppo kannattaa solidaarisuutta, terveys- ja koulutuspalveluja, pieniä tuloeroja ja heikkojen puolustamista ilman, että pelkään leimautumista vasemmistolaiseksi. Leimautuminen on asia, jota osa vihreistä pelkää.

Hyvinvointivaltiota ja jokaisen ihmisarvoa on puolustettava ylisuurilta leikkauksilta ja leikkauskierteeltä selvällä suomenkielellä, koska se on oikein. Kestävyysvaje ja talouden tasapaino ratkaistaan pehmeillä uudistuksilla, ei julkisen vallan vastuun leikkaamisella ja ihmisten oikeuksia rajoittamalla.

Nyt on tarvetta puolueelle, joka loisi uuden Fossan ohjelman. Voimme olla se liike, joka yhdistää perinteistä työväenliikkeen solidaarisuusajattelua yksilöllisempään ajatteluun, jossa yrittäjyys ja erilaiset elämäntavat ovat mahdollisia. Tähän voimme kutsua perinteisiä vasemmistopuolueita mukaan. On tärkeää, että myös rkp pidetään mukana. Vihreille on luontevaa olla liimana arvoliberalin opposition keskellä.

Jos jatkan puheenjohtajana seuraavat kaksi vuotta, koen sen siirtymävaiheena, jonka aikana pyrin nostamaan uusia tyyppisiä ja seuraavaa sukupolvea puolueessa.” ◀

Alanko-Kahiluoto:

”Jutussa pohdittiin, mistä suunnasta vihreät voisi saada uutta kasvua. Vihreillä on kasvun potentiaalia juuri siksi, että emme ole eturyhmäpuolue. Työelämän muutos on tuottanut väliinpuotoajia, joiden etua mikään muu puolue ei ole ajanut yhtä johdonmukaisesti kuin vihreät. Itse saan ääniä niin ay-liikkeen ja vasemmistopuolueiden unohtamilta silpputyöntekijöiltä kuin kokoomuksen unohtamilta mikro- ja pienyrittäjiltä. Minä – joka sentään olen aika vasemmalla – sain ennen vaaleja paljon tukiviestejä, jotka muassa yrittäjätasoisilta ihmisiltä, jotka ovat aiemmin äänestäneet kokoomusta.

Vihreät on nähnyt työelämän muutoksen paljon ennen muita puolueita. Kykenemme ajamaan juuri niiden heikommassa asemassa olevien asiaa, joiden etuja kukaan muu ei aja. Tämä pätee niin työelämän väliinpuotoajiin, yhteiskunnan köyhimpiin kuin tuleviin sukupolviin ja uhanalaisiin lajeihin.

Uskon, että ajamalla uusiutuvaan hajautettuun kotimaiseen energiaan pohjautuvia työpaikkoja koko maahan vihreillä on mahdollisuus tulla koko maan puolueeksi. Näen paljon symboliikkaa siinä, että **Hanna Halmeenpää** Pyhäjoelta nousi eduskuntaan. Hän on aidosti kansalaisliikkeen nostama henkilö, jota äänesti moni esimerkiksi keskustaa aiemmin äänestänyt maatalon isäntä.

Helsingiläisenä toivon, että myös Helsingin vihreät jaksavat pitää monimuotoisen luonnon puolta. Esimerkiksi Vartiolaaren rakentamista en voi hyväksyä. Kuka puolustaa luontoarvoja, elleivät vihreät?” ◀

”Vihreät on nähnyt työelämän muutoksen paljon ennen muita puolueita. Kykenemme ajamaan juuri niiden heikommassa asemassa olevien asiaa, joiden etuja kukaan muu ei aja”, Outi Alanko-Kahiluoto näkee.

VALLANKUMOUKSEN TYÖNJOHTAJA

TYÖPAJASSA soi Bob Marley.

Jani Leinosen ateljeessa, Helsingin Puna-vaudessa, aivan meren rannassa, telakan vieressä, eteisen lattiaa peittää keskeneräinen teos, jossa tunnetuista logoista koostuu teksti *The most terrible things in the world, war, genocide and slavery have resulted not from disobedience but from obedience*. Hirveimmät asiat ovat seurausta tottelemisesta, ei tottelemattomuudesta.

Koneellisesti leikattuja kohotekstejä maalaa työpajassa kolme avustajaa.

Leinonen liikkuu huoneessa kainalosauvoilla. Akillesjänne on revennyt akrobatiaharjoituksissa pari viikkoa sitten.

”Nää oli viimeksi toisin päin”, Leinonen sanoo vähän ärtyneesti installaatioon tulevia Rich- ja Poor-kylttejä asettelevalle **Joonas Kotalle**, vanhalle taideyliopiston opiskelukaverilleen.

Kyltit kuuluvat *Hunger King* -installaatioon, joka rakennettiin alun perin Budapestiin kesällä 2014. Burger King -ravintolan estetiikkaa matkiva feikkihampurilaispaikka jakoi kerran päivässä hampurilaispakkaussissa unkarilaisen minimipalkan verran rahaa parillekymmenelle ensimmäiselle, jotka jaksivat odottaa köyhien rivissä. Punaisella matolla odottavat rikkaat saivat teko-hampurilaisaterian ja kapitalismi-nimisen juoman. Teos protestoi lakia, joka kieltää kodittomilta elämisen julkisessa tilassa.

Idea tuli Budapestin Suomen kulttuuri-instituutilta, joka oli kutsunut Leinosen kaupunkiin.

”Hunger Kingia oli tekemässä varmaan 50 ihmistä, mutta kaikki kulki mun nimellä.”

Leinosen mukaan se johtuu taidemaailman vaatimuksesta henkilöidä työt. Siksi muiden tekijöiden – myös tottelemattomuus-tekstin parissa reggaen tahdissa puurtavien Kotan, **Viktor Krigiuksen**, **El-linor Janssonin** ja **Kukka Rosenlundin** nimet mainitaan vain näyttelykatalogeissa.

”Voishan tää tietysti olla kollektiivikin”, Leinonen pohtii.

Mutta ei ole. Juuri Leinosen parisuhteista uutisoidaan naistenlehdissä ja juuri hän istuu nytkin leveässä asenossa käsivarsi mustan sohvnan selkämyksellä, tukka pörössä kertomassa syvällä radioäänellä elämästään. Taiteilija on pukeutunut nukkaisiin mustiin shortseihin ja t-paitaan, kipsissä oleva vasen jalka lepää nojatuolilla.

LEINONEN TUNNETAAN humoristisista ja yhteiskunnallisista tempauksistaan, joista monet ovat ylittäneet kansainvälisen uutiskynnyksen.

Vuonna 2007 Raisio Oyj syytti tavara-

merkkinsä käyttämisestä luvatta, kun Leinonen mallasi Elovena-tytöt uusiksi. Kaura-hiutaleiden kansivalikoimassa mukana oli niin burkhaan pukeutunut nainen kuin seksiyöntekijä. Seuraavana vuonna hän perusti mainostoimiston Bob Helsingin avustuksella Taidetuunaamon, jossa Leinonen korjasi avustajineen muiden tauluja.

Helmikuussa 2011 Leinonen kaappasi avustajineen McDonaldsin pellettasaa ja julkaisi videon, jossa hampurilaisketjulta vaadittiin vastauksia kahdeksaan ruoantuotannon eettisyyteen liittyvään kysymykseen. Kun niihin ei vastattu, Leinonen julkaisi videon patsaasta tehdyn kopion mestauksesta. Leinonen pidätettiin tempauksesta ja tuomittiin siitä myöhemmin 60 päiväsakkoon.

Kesällä 2013 Leinonen järjesti yhdessä ystävänsä, taiteilija **Riiko Sakkisen** kanssa Hyvinkään asuntomessujen vastapainoksi Asunottomuusmessut kaupungin taide-museoon.

Tänä keväänä Leinonen lähti Helsingin vaalipiiristä numerolla 267 ehdolle eduskuntavaaleihin ja lupasi äänestystä kantansa verkossa jokaiseen asiakysymykseen. Ääniä tuli 168.

”Kun olin tekemässä sitä, tajusin että en mä oikeastaan pidä koko projektista. Sehän on ääripopulistista, että lupaan toteuttaa internetäänestäjien tahdon. Ei se ole mun tavoite.”

Viimeksi uutisoitiin siitä, että Leinosen teoksia on mukana **Banksyn**, salanimellä toimivan katutaiteen supertähden, elokussa *Etelä-Englantiin* avatussa dystopistisessa huvipuistossa, Dismalandissa.

Huomiosta on ollut hyötyä: Leinonen elää teostensa myynnillä, ja rahoittaa maalausilla ja veistoksilla erikoisimmat tempauksensa. Leinosen sanotaan tietoisesti rakentaneen itsestään brändin, jonka tekemiset kiinnostavat.

BRÄNDIKSI Leinonen vaikuttaa vilpittömän pakkomielyneeltä maailman vääryyksiin ja kriittiseen itsereflektioon.

Avoimilla Facebook-sivuillaan hän jakaa päivät pitkät yhteiskunnallisia linkkejä. Leinosen teoksetkin ovat rävkäkydestä huolimatta aina yhteiskunnallisia.

Vai onko hänellä sellaisia töitä, jotka kertoisivat esimerkiksi ihmisuhteista tai lap-

suudesta?

Leinonen hiljenee, nostaa sohvapöydältä teoksiaan esittelevän kirjaan ja ryhtyy seuraamaan.

”Olen tehnyt leffoja, jotka pohjautuvat lapsuuden mainoksiin, mutta totta kai alan tehdessäni miettiä, millaisessa maailmassa mä elän. 80-luvun valkoinen, suomalainen, hyvin vauras lähiöpoika katsoo mainosta aika eri näkökulmasta kuin joku muu toisella puolella maailmaa. Kaikki on helposti yhteiskunnallista.”

Suurimmiksi yhteiskunnalliseksi ongelmiksi Leinonen määrittelee maapallon ja ympäristön kestämissä, globaalin eriarvoisuuden sekä muukalaisvastaisuuden. Aiheiden raskaudesta huolimatta Leinonen on optimistinen.

”En välttämättä usko, että me päästään tasa-arvoiseen yhteiskuntaan seuraavan 15 tai 20 vuoden aikana, mutta jotenkin uskon että mun elinaikana tapahtuisi jotain isoa muutoksia.”

Niiden pitää olla globaaleja.

”Loppujen lopuksi järjestelmä pohjautuu siihen, että meidän hyvinvoivien rikkaiden länsimaisten tuotteet ovat niin ihanan halpoja, koska ne tuotetaan kamalan kurjissa oloissa säädyttömän huonolla palkalla. Marxilainen debatti luokkayhteiskunnasta on nykyään globaali keskustelu.”

Leinonen tunnustaa avoimesti punaista väriä, vaikka luopui vasemmistolion puoluekirjasta puolueen hallitustaipaleen aikana.

”Millaista olisi oikeistolainen poliittinen taide? Sellaista mitä voisi olla seinillä, kun poliitikot ottavat valokuvia jossain kabineteissa, jonka vieressä oikeistolais- tai persupoliittikko pystyisi seisomaan ja ottamaan kuvan?”

Leinonen kertoo laskevansa vihreät oikeistopuolueeksi, talouspolitiikan pohjalta.

”Paitsi (**Ville**) **Niinistö** on nyt ollut aivan ihana, kun ei olla enää hallituksessa.”

LEINONEN KIINNOSTUS politiikkaan ja yhteiskuntaan heräsi teini-ikäisenä hiphopista.

”Sieltä tuli ajatus, että on olemassa maailma, jossa kaikilla ei olekaan kaikki hyvin ja että niitten puolesta pitäisi taistella.”

Kotona, keskiluokkaisen hyvinkäläislähiön rivitalossa, perushoitajahti ja poliisissä eivät puhuneet kahdelle pojalleen poliitikasta sanaakaan.

”Meidän mutsi ei ole äänestänyt kuin kaksi kertaa. Silloin, kun **Tarja Halosta** valittiin ensimmäisen kerran, se oli sairaalassa ja sille oli tuotu äänestyslippu sairaalapeitteen. Ja näissä eduskuntavaaleissa, kun sain

sen ylipuhuttua. Isä käy kyllä äänestämässä, mutta sekään ei puhu aiheesta. Se on sellainen vaalisalaisuuden vaali.”

Taidekaan ei ollut läsnä.

”Vanhemmat ihmetteli, että mitä ne on tehnyt väärin, kun poika haluaa kuvataidekouluun. Jäljensien pieneen vihkoon aina kun näin jotain siistejä kuvia tai mainoksia, tai kun broidilla oli **Samantha Foxin** kuvia seinällä.”

Urallaan Leinonen on edennyt määrätietoisesti. Kuvataideakatemiaan hän haki ensimmäisen kerran jo yhdeksänellä luokalla poikkeuslahjakkuuksien erillishausassa. Sisään hän pääsi kolmannella yrittämällä, Kuvataidelukion toista luokkaa käydessään. Taideyliopistossa Leinonen kirjoitti salanimellä koulun lehteen murskakritiikin omasta näyttelystään.

Taiteilijuudesta Leinonen haaveili jo lapsena, vaikka ammattivaihtoehtoja oli kaksi muutakin: kansalaisaktivisti ja huippu-uimari.

SYYSKUUSTA lähtien Leinonen toteuttaa aktivistihavettaan Kiasmaan avautuvassa Tottelemattomuuskoulu-näyttelyssä.

Kiasmaan rakennetaan koulurakennus, jonka sisällä järjestetään työpajoja ja luentoja. Niissä yleisölle – niin lapsille kuin aikuisillekin – opetetaan yhteiskunnallisen vaikuttamisen keinoja. Näyttelyn rinnalla toteutetaan neljä kampanjaa.

Leinosen teoksista esillä on esimerkiksi kultaraameihin kehystettyjä kerjäuskylttejä, jotka hän on ostanut ympäri maailmaa. Niiden hankkiminen on raskasta.

”Varsinkin jos yhteistä kieltä ei ole, koitan hoitaa sen niin nopeasti kuin mahdollista. Moni on iloinen, että saa niin paljon rahaa, mulla on aina vähintään kaksikymppinen kädessä. Mutta se on myös ihmisille toimeentulon väline. Ne, joilla on mukana perheenjäsenten kuvia, jotka on oikeasti niille tärkeitä, eivät yleensä suostu.”

KIASMAAN tulee myös se tottelemattomuudesta kertova teksti, jota Leinosen avustajat parhaillaan maalaavat.

Leinonen linkkaa sauvojensa avulla työpajaan valvomaan projektia.

”Stand up for your right!”, Marley laulaa taustalla. ◀

Jani Leinosen Tottelemattomuuskoulu Helsingin Kiasmassa 4.9.2015 – 31.1.2016.

KUVA PYYNNÖSTÄ. Jani Leinonen on haaveillut tulevansa kuvatuksi muodostelmassa, joka muistuttaa Marxin, Engelsin ja Leninin yhteisrintakuvajulistetta.

»Meidän mutsi ei ole äänestänyt kuin kaksi kertaa.”

vaikka hän valittaa taidemaailman henkilökultista.

TEKSTI KATI PIETARINEN
KUVA IIRO TÖRMÄ

Jani Leinonen

- > 37-vuotias kansalaisaktivistin tittelistä haaveileva taiteilija.
- > Asuu Helsingissä. Perheeseen kuuluvat vanhemmat ja veli perheineen. "Ja tosi paljon kavereita."
- > Valmistunut Kuvataideakatemiasta taiteen maisteriksi.
- > Harrastaa sirkusta, breikkaamista ja välillä leijasurffausta. "Kun kysytään että mitä sä harrastat, se kuulostaa ihan niiltä lapsuuden kaverikirjoilta."
- > Kuuntelee suomalaista ja ulkomaista räppiä, pitää erityisesti Asasta.
- > Lempivärit sininen ja pinkki.

ENSIMMÄINEN

KASIANIEMEN kasvitieteellisen puutarhan palmuhuoneessa suurimpien kasvien lehdistä tippuu vesiroiskeita. Kasvien takana opas kertoo koululaisryhmälle latosolimaannoksesta.

”Joskus kun tuntee kosteuden ja homeen hajun yhdistelmän, tulee mieleen se aika, kun asumme tropiikissa”, toimittaja ja tietokirjailija **Elina Grundström** sanoo matkalla kasvihuoneen salien läpi.

Grundström tunnetaan erityisesti luonnonvarojen, ilmastonmuutosta ja kehityksymyksiä käsittelevistä artikkeleistaan ja kirjoistaan. Kiinnostus niihin lähti Kaakois-Aasiasta.

”Siellä päiväntasaajalla ilmastonmuutos tuntuu hyvin konkreettisesti. Kokemus siitä, että ilma on niin savuinen, että on vaikea hengittää, vaikutti varmasti kiinnostumiseeni aiheesta”, Grundström kertoo kasvihuoneen kahvion pöydässä.

Hän asettelee sanansa hitaasti ja harkitsevasti, ottaa aikaa ajattelemiseen. Nostaa katseen ylös, sulkee silmänsä ja puhuu silmät edelleen kiinni, pohdiskellen. Puhuesaan hän taittelee kasvihuoneen kahvion pähvimukin puutikkua.

”Tai kun olimme isoissa satamissa Kaakois-Aasiassa, joissa näki, miten valtavilla rahtilaivoilla viedään muovipohjaisia tuotteita toiselle puolelle maailmaa. Sen jälkeen ajatus luonnonvarojen riittämättömydestä ei ole jättänyt rauhaan.”

VUONNA 1997 äitiysvapaalla ollut Grundström muutti miehensä työn perässä Malesiaan, lähelle Kuala Lumpuria. Silloin, kuten tänäkin syksynä, kuivuutta Kaakois-Aasiassa aiheuttava El Niño -sääilmiö oli hyvin voimakas. Maastopaloista seurasi järkyttäviä savusumuja. Valtion työterveyshuolto kielsi aluksi muuton, koska savusumua pidettiin niin vaarallisena perheen vauvan keuhkoille.

”He olivat ilmeisesti oikeassa, vaikka olimme menossa tuhannen kilometrin päähän tulipisteistä.”

Grundström on tänä syksynä ollut erityisen huolissaan ihmisistä, jotka päätyivät hänen pari vuotta sitten ilmestyneen, palkitun *Musta orkidea* -tietokirjansa päähenkilöiksi. He elävät paloalueen keskellä

Indonesian Keski-Kalimantanilla.

”Olen soittanut kirjani päähenkilölle, rouva **Asihille**. Hänellä on nyt viisivuotias lapsi. He ovat niin tottuneet savusumuihin, että eivät he halua lähteä – ja minne he sieltä lähtisivätkään. Lentokoneet eivät kulje. Rannikkokaupungeista Indonesian hallitus on evakoinut sotalaivoilla ihmisiä, mutta tuttuni elävät soiden keskellä, sinne ei laivalla pääse.”

Palot voitaisiin estää melko yksinkertaisesti: patoamalla kanavat ja valvomalla, että soita ei raivata lisää. Niin ei ole tehty.

Brittikirjailija ja ympäristöaktivisti **George Monbiot** kuvasi *Guardian*-lehdessä kesäkuun lopulta lähtien roihunneita suomaiden ja metsien paloja eko-apokalypsi, josta länsimainen media ei uutisoi.

Grundström uskoo, että jos ilmastonmuutoksen estämiseen liittyviä hankkeita seurattaisiin mediassa, myös ratkaisuja olisi helpompi saavuttaa. Ensimmäisen juttunsa aiheesta Grundström kirjoitti vuonna 1989 *Ylioppilaslehteen*. Sen faktat pitävät edelleen, hän sanoo.

”Kaakkois-Aasiassa on hirveän vähän kirjeenvaihtajia, mikä on outoa. Ne alueet ovat taloudenkin kannalta hyvin merkityksellisiä tässä uudessa maailmanjärjestyksessä, jossa luonnonvarat ovat entistä tärkeämpiä.”

TAMPEREELLA kasvanut Grundström nousi vuonna 1990 *Ylioppilaslehden* ensimmäiseksi naispäätoimittajaksi 1940-luvun jälkeen. Työuraan on kuulunut kokemuksia monenlaisista lehdistä, kulttuuripuolelta naistenlehtiin ja poliittiseen journalismiin.

”Olen saanut tehdä aivan poikkeuksellisen jännittäviä asioita.”

Vuodet 2006–2010 Grundström toimi

» **Minähän en koskaan ollut puoluelehden päätoimittaja.**

Vihreän Langan päätoimittajana. Vihreyden leima seuraa edelleen mukana, etenkin netikeskusteluissa.

”Ihmiset, jotka ovat eri mieltä kolumneistani, muistavat mainita sen. Vaikka minähän en koskaan ollut puoluelehden päätoimittaja.”

Grundströmin ollessa päätoimittaja vihreät oli yksi *Langan* vähemmistöomistajista. Puolue osti enemmistön lehteä julkaisevan osakeyhtiön osakkeista 2010. Saman vuoden kesäkuussa Grundström lähti päätoimittajan paikalta.

Langassa Grundström muistetaan äärimmäisen kunnianhimoisena ja vaativana journalistina, ankaranaakin.

”Ei tämä työ ole kenellekään tyydyttävää, jos ei kunnianhimon taso ole aika korkea.”

Esimiesmäistä tiukkuutta Grundströmissä on haastateltavanakin. Hän napauttaa kädellä pöytään ja kehottaa lukemaan valtioneuvoston sivuilta viestintäohjetta, pyytää tarkistamaan haastattelun aikana mainitsemansa viranomaisen toimintaa käsittelevän lain ja ehdottaa jutun kylkeen laatikkoa journalistin ohjeiden ensimmäisistä kohdista.

”Koska olet lukenut ne viimeksi?” hän tivaa.

KYSYMYKSIÄ liittyy Grundströmin tammikuussa alkavaan pestiin, jonka vuoksi hän jättää oman journalistisen työnsä, myös *Helsingin Sanomien* kolumnien kirjoittamisen. Hän aloittaa Julkisen sanan neuvostossa kahden valmistelevan sihteerin esimiehenä. Heidän kanssaan hän käy läpi neuvostolle tehtyjä kanteluita neuvoston kehittämien journalistin ohjeiden rikkomisesta. Neuvosto on suomalaisten journalistien itsesäätelevä, joka valvoo hyvää journalistista tapaa ja edistää sananvapautta.

”Siinä on paljon semmoista, joka ei ole aina niin jännittävää. Siinä tehdään sananvapauden kannalta tärkeää työtä niin, että se on aika arkista ja vähän byrokraattistakin puurtamista.”

Pesti on ensimmäistä kertaa kokopäiväinen. Tehtävään on haettu ensimmäistä kertaa avoimella haulla. Grundström on myös ensimmäinen naispuheenjohtaja neuvoston lähes 50-vuotisessa historiassa.

”On hyvä asia, kun yksi toisensa jälkeen lasikatot särkyvät. Sen jälkeen naisjohtajasta tulee asia, jota ei enää tarvitse ajatella.”

Rutiinityön lisäksi Grundström pitää tärkeimpänä tehtävänä sen viestin levittämistä, mistä journalismissa on kyse: totuutta etsivästä, faktatarkistetusta ja lähdekirjittaisesta sisällöstä, joka on tehty yleisön ehdoilla, ei kolmannen tahon intressejä palvelemaan.

”Tämä on aivan erityinen aikaerä Julkisen sanan neuvoston kannalta. Minun pitää selittää, mikä on journalismia ja mikä ei. Varsinkin nuorten pitäisi oppia ymmärtämään, että kaikki mikä somessa tulee vastaan ei ole tiukkojen journalististen kriteerien mukaan toimitettua aineistoa.”

Häntä turhauttaa myös journalismisanan liian laaja käyttö.

”Toivoisin, ettei puhuttaisi palvelujournalismista, kun palveluaan viestin maksavaa tahoa, ei yleisöä. Hyvä markkinointiosuaminen on Suomen menestymisen kannalta ensiarvoisen tärkeää, mutta markkinoinnissa olevat ihmiset voisivat joskus hiljentyä miettimään myös sitä, miten tärkeää on demokratian ja sananvapauden säilyminen kovalla tasolla.”

Sen sijaan ajatusta journalismin objektiivisuudesta vahvasti mieltänsä esittämään tutunut Grundström pitää vanhaaikaisena.

”Kaikki nykyään varmaan allekirjoittavat sen, että jutuissa on aina jonkinlainen näkökulma. Siinä on aina tehty valintaa. Nykyään puhutaan paljon siitä, että faktojen pitäisi olla oikein. Se on relevantimpi keskustelu.”

Grundström sanoo, että nykyään toimittajia leimataan helposti, pyritään lokeroimaan.

”Ajatellaan, ettei toimittaja saa esittää mielipiteitä. Eihän se niin ole. Journalistin säännöissä sanotaan, että faktat ja mielipiteet pitää pystyä erottamaan. Se on keskeistä.” ◀

TUTTU TUOKSU. Kasvihuoneen tuoksu muistuttaa Elina Grundströmiä ajasta, jolloin hän asui Kaakois-Aasiassa. Silloin, kuten tänäkin syksynä, maastopaloista seurasi pahoja savusumuja.

Elina Grundström

> 52-vuotias.

> Perheeseen kuuluvat aviomies, antropologi Timo Kaartinen sekä 18- ja 21-vuotiaat lapset.

> Aloittaa tammikuussa nelivuotisen pestin Julkisen sanan neuvoston puheenjohtajana.

> Ollut päätoimittajana Ylioppilaslehdessä 1990–1992 ja Vihreässä Langassa 2006–2010, toimituspäällikkönä Hiidenkivi-lehdessä ja Me Naisissa sekä toimittajana Markkinointi ja Mainonta -lehdessä, Kotiledessä ja Ulkopoliittika-lehdessä. Valittiin Viestilehden päätoimittajaksi lokakuussa 2014, mutta lopetti jo kahden numeron jälkeen huhtikuussa 2015.

> Työskenteli journalistiksen vierailijaprofessorina Tampereen yliopistolla 2013–2014.

> Palkittu vuosina 1995 ja 2005 valtion tiedonjulkistamispalkinnolla sekä 2003 tutkivan journalismin yhdistyksen Lumilapio-palkinnolla.

> Harrastaa mökkelyä Kuusamossa, eräretkiä, hiihtoa, pyöräilyä, tietokirjojen lukemista ja teatterissa sekä Radion sinfoniaorkesterin konserteissa käymistä. Kuuluu Hyvä Elina -kerhoon.

”1990-luvulla tuli vielä kirjoitettuja, jotka alkoivat tervehdyksellä Hyvä veli. Perustimme silloin Hyvä Elina -kerhon, johon kuuluu vajaa kymmenen Elina-nimistä eri aloilta. Käymme kerran tai pari vuodessa kulttuuritapahtumissa ja syömässä.”

Kuinka kuolet?

Eero oli kuolemassa syöpään, mutta hoitajat eivät uskaltaneet kertoa sitä hänelle. Suomessa yhteiskunta jakautuu myös kuolemassa. Hyvästä saattohoidosta ei ole takeita.

Teksti: EMMI SKYTÉN

Kuvat: ISTOCK

ERÄÄNÄ huhtikuun päivänä, viikkoa ennen kuin **Eero** kuoli syöpään, lääkäri tuli puhumaan hänelle.

Lääkäri otti sairaalasängyssä makaavaa Eeroa kädestä. Eero tarttui lääkärin käteen lujasti toisellakin kädellään. Lääkäri, joka oli suunnilleen saman ikäinen kuin 58-vuotias potilas, unohti hetkeksi ammatilleen tyyppillisen arvovaltaisuuden ja näytti tunteensa.

Se oli ensimmäinen kerta, kun joku kertoi Eerolle ymmärrettävästi, että hän kuolee.

Eero oli sairastanut syöpää kaksi vuotta. Tammikuussa oli todettu, että syöpä on levinnyt maksassa niin paljon, että siirryttäisiin palliatiiviseen eli oireenmukaiseen hoitoon. Se tarkoittaa, ettei sairautta enää yritetä parantaa, vaan keskitytään tekemään potilaan olo mahdollisimman mukavaksi. Sen jälkeen Eeroa oli hoidettu välillä kotona kotisairaanhoidossa, välillä kaupunginsairaalassa ja akuuteissa tilanteissa keskussairaalassa.

Vaikka parantavista hoidoista oli luovuttu, hoitohenkilökunta ei uskaltanut kutsua sairautta syöpäksi. He puhuivat perussairaudesta. Se ärsytti suunnattomasti Eeroa ja hänen läheisiään.

”Eerolle sanottiin aina, että ‘kyllä se siitä’. Vielä siinäkin vaiheessa, kun vain ihme olisi pystynyt hänet pelastamaan, kun hän oli jo hiipumassa elämästä pois”, sanoo Eeron sisko **Elina**.

”Kyllä se siitä”. Kuin sanottaisiin jollekin, joka sairastaa suurin piirtein flunssaa”.

Sairaanhoitajana työskentelevän siskon mielestä Eeron loppuelämän hoito ei sujunut niin kuin olisi pitänyt. Suhtautuminen tuntui vähättelevältä. Vaikutti siltä, että Eeroa hoitanut ammattilainen ei ymmärtänyt, että kyseessä on kuolemaan johtava sairaus.

”Ja jos Eero jotakin sanoi, kysyi tai pyysi, siihen ei välttämättä vastattu. Hänellä oli valtavasti kipuja. Niitä kipujakaan ei ruvettu hoitamaan niin kuin syöpäsairaalan kipuja pitäisi alkaa hoitaa, tosi herkästi.”

”**SUOMESSA** yhteiskunta jakaantuu myös kuolemassa”, sanoo Suomen potilasliiton hallituksen jäsen **Jaakko Ojanne**. Hän oli pitkään myös eutanasiaa ajavan Exitus ry:n puheenjohtaja.

”Saattohoito on eri puolilla maata hyvin erilaisissa kantimissa. Suuremmilla paikkakunnilla asia voi olla hyvässä hoidossa, mutta pienemmillä paikkakunnilla siihen ei välttämättä ole satsattu ollenkaan, koulutusta puuttuu tai asenne voi olla sillä aikakaudella, jolloin kuolema oli tappio hoidolle”, Ojanne luettelee.

”Jokunen vuosikymmen sitten ihmisiä hoidettiin raskailla hoidoilla loppuun asti, vaikka mitään olettamaa sairaudesta toipumisesta ei ollut.”

Ojanteen mukaan sosiaali- ja terveyspalveluiden rahapulan vuoksi etusijalle laitetaan kuolevien sijaan ne, jotka voidaan parantaa. Siksi saattohoidon taso vaihtelee paljon, erityisesti kunnallisella puolella.

Joskus hoito on hyvää. Kun Ojanteen äiti kuoli, hoito oli yksilöllistä, huomauttavaista, jopa kaunista.

”Mutta sitten on näitä tapauksia, joissa kuolema tapahtuu makuusalissa, jossa vieressä katsotaan formulaa ja siivooja kolistelee jaloissa. Jos tulee kipuja, jonkun omaisen pitää erikseen olla katsomassa, tuleeko apua vai ei.”

Rovaniemen terveyskeskussairaalan ylilääkäri **Arja Mustamo** sanoo, että Lapin alueella saattohoito on edistynyt muutaman viimeisen vuoden aikana huomattavasti. Rovaniemen kaupungin lähistöllä saattohoito on hänen mukaansa hyvää erityisesti kotisairaanhoidon ansiosta. Rovaniemi oli ensimmäisiä kuntia, johon kotisairaanhoido tuli lähes 20 vuotta sitten. Mustamon mielestä koti on kuolevallekin ihmiselle paras paikka, mutta se edellyttää, että potilaalla on hoitamaan kykeneviä omiaisia.

”Asenteissa ja osaamisessa on kehitettävää. Mutta tiedän, että jossakin Ete-

”On tapauksia, joissa kuolema tapahtuu makuusalissa, jossa vieressä katsotaan formulaa ja siivooja kolistelee jaloissa. Jos tulee kipuja, jonkun omaisen pitää erikseen olla katsomassa, tuleeko apua vai ei.”

lä-Suomessa on paljon huonompiakin tilanteita. Ei se maantieteestä ole kiinni.”

MYÖS Helsingissä sijaitsevan, saattohoitoon erikoistuneen Terhokodin johtaja **Juha Hännisen** mielestä kuoleminen on eriarvoista niin maantieteellisesti kuin sairausryhmittäin. Pahimmillaan kuolemaa lähestyvien kipua ei lievitetä, heille tehdään toimenpiteitä, joista on enemmän haittaa kuin hyötyä tai heidän perhettään ei oteta huomioon, Hänninen kuvaa.

Hännistä huolestuttaa perheenjäsenten traumatisoituminen. Vanhemman tai puolison hankalan kuoleman kokeminen voi hänen mukaansa johtaa siihen, että lapsi kantaa traumaa koko elämänsä tai puoliso ei enää uskalla solmia uutta suhdetta.

Suomessa kuolee vuosittain noin 50 000 ihmistä. Kattavaa tutkimustietoa saattohoidosta ei ole olemassa. Kukaan ei siis tiedä tarkasti, miten hyvin Suomessa saattohoidetaan ihmisiä.

Syöpäsairaiden palliatiivinen hoito ja saattohoito ovat kohtuullisen hyvin järjestettyjä syöpäjärjestöjen ansiosta. Saattohoitokoditkin, kuten Terhokoti, ovat syöpäjärjestöjen perustamia.

”On valtava määrä muistisairaita ja muita kuin syöpäsairaita, joiden loppuvaiheen hoito tapahtuu jossakin perustason yksiköissä. On vaikea sanoa, miten hyvin nämä asiat osataan siellä hoitaa”, Hänninen sanoo.

Esimerkiksi joissain vanhainkodeissa saattohoito osataan, joissain taas henkilökunnan osaaminen ei sittenkään riitä tai henkilökuntaa ei ole tarpeeksi. Hännisen mukaan hoivakilpailuttaminen on osittain johtanut siihen, että vaativaa työtä yritetään tehdä liian pienellä henkilökunnalla. Jos lääkäreitä tai sairaanhoitajia ei ole tarpeeksi, lähihoitajat joutuvat päättämään vanhusten hoidosta tekemällä hoitolinjauksia, mihin heitä ei ole koulutettu.

”On myös yksiköitä, joissa kaikki toimii oikein hyvin.”

Toisaalta ihmisiä lähetetään vanhainkodeista muualle hoitoon elämän viimeisessä vaiheessa.

”Se ei ole inhimillistä”, Hänninen puuskahtaa.

”Vanhat muistisairaajat ihmiset menevät sekaisin, kun heidät vietään viereiseen paikkaan. Jossain akuuttiosastolla ei välttämättä osata edes hoitaa niin hyvin kuin vanhainkodissa. Heille saatetaan tehdä toimenpiteitä ja aloittaa lääkityksiä, jotka voivat olla jopa haitallisia. Puhumattakaan siitä, miten paljon yhteiskunnan rahaa kuluu. Jokainen keikka hoitolaitoksesta on helposti tuhat euroa. Jos vielä käy niin, kuin monesti käy, että ihminen jää sinne elämänsä viimeiseksi kahdeksi viikoksi, se on 500–1 000 euroa päivässä.”

LÄNSISUOMALAISEN pikkukaupungin sairaaloissa, joissa Eeroa hoidettiin, saattohoitoa ei juuri ollut. Kivunhoidon ongelmien lisäksi sairaanhoitaja-sisko pani merkille, että kuolevan ihmisen kohtaaminen oli hoitohenkilökunnalle vaikeaa.

”Ymmärrän, että se on vaikeaa, että sanoja on vaikea löytää. Mutta mielestäni välttämättä ei tarvitse sanoa mitään.”

Elinan mielestä hoitohenkilökunta voisi osoittaa välittämistä vaikka koskettamalla potilasta.

Elina koki myös, että häntä ja muita omaisia väheksyttiin. Esimerkiksi tieto ei kulkenut eikä omaisten ehdotuksia Eeron voinnista ja hoitamisesta otettu huomioon.

”Sitä on vähän niin kuin ylimääräinen paha. Omaisia pelätään jollain tasolla. Heilläkin on hätä ja halu auttaa. Miksi silloin halutaan sulkea pois?”

Onneksi Eero ja hänen läheisensä saivat apua pääkaupunkiseudulla asuvalta yksityiseltä saattohoitajalta, josta Eeron äiti oli kuullut mök-

kinaapuriltaan.

Hoitaja tuki Eeroa ennen kaikkea henkisesti. Omaisille oli helpotus, että oli joku, joka osasi puhuttaa kuolevaa potilasta. Varsinkin, kun Eero ei halunnut puhua kuolemasta omaistensa kanssa. Hoitaja myös auttoi Eeroa ja hänen läheisiään erilaisissa käytännön asioissa, kuten hoitotahdon laatimisessa ja hautajaisjärjestelyjen suunnittelussa. Hän kertoi myös mahdollisuuksista kivunlievitykseen, jotta niistä osattaisiin keskustella hoitopaikassa.

Toisinaan saattohoitaja meni aivan Eeron viereen ja piti Eerosta kiinni antaakseen hänelle voimaa. Sairaaloiden henkilökunta suhtautui Elinan mielestä tällaisiin hoitomenetelmiin hämmentyneesti. Onko tuo soveliasta, he tuntuivat ajattelevan.

Eerokin oli aluksi skeptinen, kuten hänen luonteeseensa sopi. Saattohoitaja onnistui kuitenkin kääntämään hänen päänsä.

”Siinä tapahtui kyllä jännä, hurja muutos. Hän sai saattohoitajan kautta puolen vuoden aikana ihan uuden elämän. Ihan erilaisen elämän kuin ennen”, Elina sanoo.

Juuri saattohoitaja sai selville, että kaupunkiin oli hiljattain perustettu kolmannen sektorin saattohoitoyksikkö. Sisko marssi keskussairaalan hoitajan puolelle:

”Sanoin, että kun diakonialaitoksella vapautuu paikka, hän pääsee sinne. Veljeä ei enää siirretä kaupunginsairaalaan. Hänet vietään sinne minun kuolleen ruumiini yli.”

Kuusi päivää ennen Eeron kuolemaa saattohoito-osastolta vapautui paikka.

WHO:N SELVITYKSEN mukaan palliatiivinen hoito on yhdistetty onnistuneesti terveydenhuoltoon kahdessakymmenessä maassa. Suomi ei ole näiden huippumaiden joukossa.

Juha Hännisen mielestä tämä johtuu siitä, että suomalaisessa hoitokulttuurissa arvostetaan sairaaloiden tehohoitoa ja päivystystä.

”Meillä helposti käy niin, että kun ihminen rupeaa kuolemaan, hänet ohjataan johonkin sairaalalaitokseen, tiettyihin sairauksiin erikoistuneeseen yksikköön, vaikka hän tarvitsisi enemmän apua, turvaa ja psyykkistä tukea.”

Esimerkiksi saattohoidon huippumaassa Hollannissa terveydenhuoltojärjestelmä rakentuu perhelääkäreiden ympärille. Kun sama lääkäri hoitaa potilasta vuosia, kehittyy hyvä hoitosuhde, jolloin potilasta on helpompi hoitaa kokonaisvaltaisesti. Sairauksien psyykkisten ja sosiaalisten puolien huomioon ottaminen on vaikeampaa päivystykseen nojaavassa terveydenhuoltojärjestelmässä, jossa lääkärit vaihtuvat usein.

”Olen päivystänyt sairaalassa. Silloin en edes kuuntele muuta kuin sen yhden jutun, miksi potilas on sinne tullut. Älä kerro elämäntarinaasi, vaan miksi olet täällä nyt. Mikä paikka on kipeä. Sata potilasta odottaa”, Hänninen sanoo.

Hänestä saattohoidon ongelmat nostavat esiin koko suomalaisen terveydenhuoltojärjestelmän heikkoudet.

Jos päätökset siirtyä palliatiiviseen hoitoon tehtäisiin ajoissa, ihmisiä ei rasitettaisi turhilla hoidoilla ja siirtymisillä päivystykseen, sanoo Arja Mustamo. Suurin ongelma on, että hoitolinjaukset tehdään liian myöhään tai niitä ei tehdä ollenkaan.

Jos saattohoidon tasoa halutaan parantaa, tarvitaan muutoksia lainsäädäntöön, arvioi Hänninen.

Vuosi sitten Hänninen oli mukana kansalaisaloitteessa, joka tavoitelti saattohoidon järjestämisen velvoittavaa lakia. Nyt jokainen sairaanhoitopiiri harkitsee itse, miten se järjestää saattohoidon. Aloite ei kerännyt tarpeeksi nimiä, jotta se olisi mennyt läpi.

Palliatiivinen hoito ja saattohoito pitäisi Hännisen mielestä lisätä

”Milloin voidaan sanoa, että kaikki mahdolliset keinot on käytetty? Pitäisikö eutanasia sallia, kun elinaikaa on jäljellä päivä, viikko, kuukausi vai kymmenen vuotta? Hyväksytäänkö sietämättömäksi kärsimykseksi henkinen kärsimys?”

kiireellisesti laissa määriteltyyn hoitotakuuseen. Toisin kuin esimerkiksi kirurgiaa tarvitseva potilas, kuoleva ihminen ei voi vedota hoitotakuuseen, jos hän ei saa riittävää hoitoa tietyn ajan kuluessa.

Jaakko Ojanne ehdottaa yhdeksi ratkaisuksi valtakunnallista laadunvalvontarekisteriä, johon kirjattaisiin kaikkien sairaustapausten hoito. Jos huomattaisiin, että jossakin yksikössä tietyn asian hoitaminen sujuu huomattavasti nopeammin kuin muualla, siihen olisi helpompi puuttua ja pohtia, miten yksikkö voisi parantaa toimintatapojaan. Tällainen rekisteri on käytössä Ruotsissa.

OLENNAISTA olisi tunnustaa lääketieteen rajat.

Tampereen yliopistollisen sairaalan palliatiivisen yksikön ylilääkäri **Juho Lehto** sanoo, että lääketieteen kehityksen ansiosta ihmiset eivät kuole useinkaan yhtä äkillisesti kuin ennen. Kehitys on Lehdon mukaan luonut harhan siitä, että lääketiede pystyisi hoitamaan kaikki sairaudet loputtomiin.

”Elämme yhä vanhemmiksi, mikä on mukavaa. Siitä seuraa kuitenkin, että ehdimme kerätä niin paljon erilaisia sairauksia, että kuoleme yhä sairaampina. Joudumme yhä enemmän keskustelemaan, mikä hoitamisen tavoite elämän loppupäässä on. Mihin meidän pitäisi keskittyä?”

Lehdon mukaan vaarana on, että lääkärit hoitavat potilaiden monia sairauksia, vaikka elämänsä loppua lähestyvät potilaat eivät hyödy yksittäisiin sairauksiin kohdistuvista hoidoista. Hyvin järjestetty palliatiivinen hoito ja saattohoito takaisivat paremman elämänlaadun.

”Saattohoidossa on luisuttu siihen, että sitä pidetään kauhean yksinkertaisena asiana. Todetaan, että tämä ihminen on kuolemassa, annetaan hänelle kipulääkettä ja pyydetään ottamaan yhteyttä, jos tulee ongelmia”, Juha Hänninen sanoo.

”Ihmistä pitäisi kuunnella ja ymmärtää, mikä hänen kärsimyksensä on. Meillä ei voi olla mitään valmista mallia. Pitäisi aina kysyä ihmiseltä, miksi sinulla on nyt hankalaa. Sen ajattelutavan iskostaminen on tärkeää.”

Tärkeää olisi hoitaa myös läheisiä.

”Että ne ihmiset, jotka eivät kuole, pärjäisivät asian kanssa.”

VAPPUA edeltävä sunnuntai ja maanantain välinen yö Diakonialaitoksen saattohoito-osastolla oli rauhallinen. Elina istui veljensä vieressä. Toinen käsi Eeron kädessä, toinen hänen sydämensä päällä. Eeron avovaimo **Tiina** nukkui nojatulissa samassa huoneessa.

Päivällä Eero oli ollut vielä hereillä, kun hyvä ystävä ja muutama omainen olivat käyneet hyvästelemässä hänet. Iltaa kohti hän oli vai-punut uneen, jota vahvistettiin lääkkeillä. Sitä Eero oli toivonut viimeisiksi päivikseen, palliatiivista sedaatiota. Saattohoito-osastolla kivunlievitys osattiin.

Siinä istuessaan Elinasta alkoi äkkiä tuntua siltä, että hän itse pitää Eeroa väkisin hengissä. Että hän ei päästä Eeroa lähtemään, vaikka tämä haluaisi jo lähteä. Elinan piti päästää irti.

Seuraavana aamuna Elina ja Tiina päättivät lähteä sairaalasta hakemaan Eerolle hautajaisvaatteita. He olivat poissa muutaman tunnin. Kun he palasivat sairaalan pihaan, hoitaja soitti.

Eero oli kuollut. ◀

Eeron, Elinan ja Tiinan nimet on muutettu.

Oikeus kuolla

MITEN SAA KUOLLA? Keskustelussa vastakkain ovat itsemääräämisoikeus ja elämän kunnioittaminen.

Eutanasia on sallittu neljässä maassa: Hollannissa, Belgiassa, Luxemburgissa ja Kolumbiassa. Viime vuonna Belgia salli eutanasian myös alaikäisille.

Amerikkalaisen Newsweek-lehden mukaan Hollannin mallin mukainen eutanasialakki saattaa olla leviämässä muihin maihin. Kanadassa lääkärin avustamasta itsemurhasta tulee laillinen ensi vuoden helmikuussa.

Iso-Britanniassa ja Saksassa taas on tänä syksynä hylätty lakiehdotukset, jotka olisivat sallineet itsemurhasa avustamisen.

SUOMESSA puolueet ovat vältelleet eutanasiakeskustelua. Vain vihreät ja kristillisdemokraatit ovat ottaneet kantaa asiaan. Vihreät keskustelivat aiheesta kevään 2012 puoluekokouksessa, jolloin puolue päätyi kannattamaan eutanasiaa. Kristillisdemokraatit vastustavat.

Lääkärit ovat epäileviä eutanasian sallimista kohtaan.

”Nämä ovat vaikeita kysymyksiä lääkäreille, sillä olemme niitä, joiden täytyisi tehdä eutanasia”, sanoo Lääkärin sosiaalinen vastuu -järjestön puheenjohtaja ja vihreä kuntapoliitikko **Kati Juva**.

Juva pelkää, että eutanasian salliminen voisi heikentää saattohoidon kehittämistä. Hän painottaa, että jos eutanasia sallitaan, lääkäreillä pitää olla mahdollisuus kieltäytyä sen tekemisestä.

”Eutanasia on aika harvassa tilan-

teessa ratkaisu. Ymmärrän, että joissakin tilanteissa se voi sitä olla, mutta sen laillistaminen tuottaa aikamoisen sopen.”

Ylilääkäri **Juho Lehto** on samaa mieltä. Eutanasiaa perustellaan parantumattomalla sairaudella, joka tuottaa sietämätöntä kärsimystä, ja jonka lievittämiseen on käytetty kaikkia mahdollisia keinoja.

Milloin voidaan sanoa, että kaikki mahdolliset keinot on käytetty? Pitäisikö eutanasia sallia, kun elinaikaa on jäljellä päivä, viikko, kuukausi vai kymmenen vuotta? Hyväksytäänkö sietämättömäksi kärsimykseksi henkinen kärsimys? Lehdon mukaan ihmisen elinajan ennuste on aina arvio, ei tieto. Pitäisikö eutanasia sallia myös vakavasti masentuneelle itsemurhaa haluavalle ihmiselle, kun mikään hoito ei auta?

”Ongelma eutanasiassa on, että perustelemme täysin absoluuttisen teon kuitenkin hiukan relativisilla perusteilla. Siksi olen epävarma tässä asiassa, enkä näe, että voisimme laatia järkevän lain”, Lehto sanoo.

Terhokodin johtaja ja Hyvä Kuolema -yhteisvastuuhankkeen vetäjä **Juha Hänninen** oli aiemmin eutanasian vastustaja, mutta on muuttanut kantaansa nähtyään paljon kärsimystä työssään saattohoitokodin johtajana.

”On itsekeskeistä ajatella, että minä lääkärinä pystyn päättämään ihmisten puolesta.”

Hänninen on kuitenkin sitä mieltä, että saattohoito pitää järjestää kuntoon, ennen kuin eutanasia voidaan sallia Suomessa. ◀